

Høgskulen
på Vestlandet

MASTEROPPGAVE

Kulturmiljøfredning og fremtidig by- og tettstedsutvikling

Fredning og forvaltning av Havn i Skudeneshavn

Cultural environments protection and future development of a small city

Heritage management of the harbour in Skudeneshavn

Govert Edvar Grindhaug

Master i Areal og eiendom

Institutt for byggfag

4. Juni 2021

Jeg bekrefter at arbeidet er selvstendig utarbeidet, og at referanser/kildehenvisninger til alle kilder som er brukt i arbeidet er oppgitt, jf. Forskrift om studium og eksamen ved Høgskulen på Vestlandet, § 12-1.

Forord

Et viktig virkemiddel i møte med økt fokus på bærekraftige valg innenfor by- og arealplanlegging, er å ta vare på eksisterende bygninger og bygningsmiljø. Mitt håp er at det gryende arkitekturopprøret som vi ser i dag vil bidra til å øke forståelsen for at kulturminner og kulturmiljøer har en umistelig verdi, og at de har en sentral rolle i å skape gode bomiljø, stedsidentitet og tilhørighet for oss og kommende generasjoner.

Underveis i skriveprosessen har jeg fått tilbakemeldinger fra kommune, fylkeskommune, og utbyggere. De tenker at dette er en viktig og interessant oppgave for deres del, og at det er viktig for Skudeneshavn at denne oppgaven blir skrevet. Dette har gitt meg inspirasjon til arbeidet. Takk til dere som ville stille til intervju!

Masteroppgaven markerer avslutningen på masterstudiet Areal og Eiendom, ved Høgskulen på Vestlandet. Jeg ønsker å rette en takk til alle de gode foreleserne som vi har hatt på studiet. Videre ønsker jeg å takke kjæreste, familie og venner for gode råd, tålmodighet og støtte.

Sist, men ikke minst vil jeg rette en stor takk til mine flotte veiledere: Carolyn Ahmer, Connie Harriet Kapstad Reksten og Hans Jacob Roald. Hjertelig takk for alle gode råd, og for den forståelsen og støtten dere har dere har vist meg! Det har vært til stor hjelp.

Bergen, juni 2021

Govert Edvar Grindhaug

Sammendrag

Økende fokus på fortetting legger i dag press på kulturminneverdier i sentrumsområder. For kulturmiljø som er av nasjonal verdi kan man gjennom kulturminnelovens § 20 foreta en kulturmiljøfredning. Denne studien ser nærmere på sone B i kulturmiljøet Skudeneshavn. Sone B omfatter store deler av sentrum i byen Skudeneshavn, som kalles Havn. Oppgavens problemstilling er "hvordan påvirker en kulturmiljøfredning mulighetene for en fremtidig by- og tettstedsutvikling, med utgangspunkt i et mindre sted". For å belyse problemstillingen er det benyttet tre underspørsmål "hva var erfaringen av fredningsprosessen?", "hvordan er forholdet mellom vekst og vern i kulturmiljøet?" og "hvordan skal kulturmiljøets verdier forvaltes?".

De kvalitative metodene som er benyttet i studien er intervju, casestudier, litteratur- og dokumentstudier, befaring og studie av bilde- og kartmateriale. Tre representanter fra forvaltningen og to utbyggere har stilt til intervju. Caseområdene ligger sentralt i kulturmiljøet, og belyser ulike utfordringer i møte med fredning og byutvikling. Det første er et gammelt bakeri som er omgjort til bolig. Det andre er et gammelt nærings- og boligbygg som eierne ønsker å rive. Det tredje er en tidligere næringsbygning som ble revet for å sette opp et større nybygg.

Det kommer frem at folks skepsis til fredningen snudde til det positive etter at forskriften ble endret gjennom medvirkning, og opplevelsen av økonomiske lovnader fra Riksantikvaren. Byens lange vernehistorie kan også ha vært en medvirkende faktor i dette. Caseområdene viser at det er bygningens alder, og samsvar med forvaltningsplanen som avgjør om byutvikling lar seg gjøre. Det kommer også frem at forvaltningen vurderer endringer etter 1940 som ikke like verdifulle som tidligere epoker. Noe som blant annet viser seg i deres syn på restaurering.

Det konkluderes med at erfaringer fra fredningsprosessen kan påvirke holdningene til fredningen. Caseområdene viser at det foreløpig tilrettelegges for både vekst og vern i kulturmiljøet. Forståelsen av vernebegrep, vil ha konsekvenser for kulturmiljøets verdier. Det åpnes for byutvikling så lenge den er i tråd med fredningens formål og forvaltningsplanen. Derimot vil forståelsen av begrepet byutvikling avgjøre hvordan det oppleves at kulturmiljøfredningen påvirker mulighetene for dette.

Abstract

This study looks closer at the cultural environment Skudeneshavn zone B, which includes most parts of downtown Skudeneshavn. This thesis examines the topic “how could a protection of cultural environments influence the possibilities for a future development of a city or town, based on a study of a small city”. There’s three sub-issues to elucidate the topic “what is the experience of the protection process?”, “how is the ratio between growth and protection within the cultural environment?” and “how shall the values of the cultural environment be managed?”.

The qualitative methods used to examine the issue are interview, case studies, study of literature and documents, site inspection, and studies of image and map material. Those who were interviewed were three representatives from the public administration and two real estate developers. The case areas are centrally located within the cultural environment and elucidate different challenges connected to the protection and the town development.

A finding is that changes in the regulation through participation and promises from Riksantikvaren contributed to turn people’s skepticism of the protection. The town’s long history as protected by law can also have been a contributing factor. The case areas show that it is the building’s age, and compliance with the management plan that determines whether town development can be accomplished. Another finding are that the public administration considers changes after 1940 to be not as valuable as previous eras. This can be seen in their view on restoration, among other things.

To conclude, the experiences from the protection process will be able to have an influence on the attitude towards the protection. For the time being, the case areas point out that it is currently being facilitated for both town development and protection within the cultural environment. The understanding of the protection term will have consequences for the culture environments values. Town development is possible as long as it is in line with the purpose of the conservation and the management plan. What one puts in the term of town development will be crucial for whether a protection of cultural environments will influence the possibility for development.

Innhold

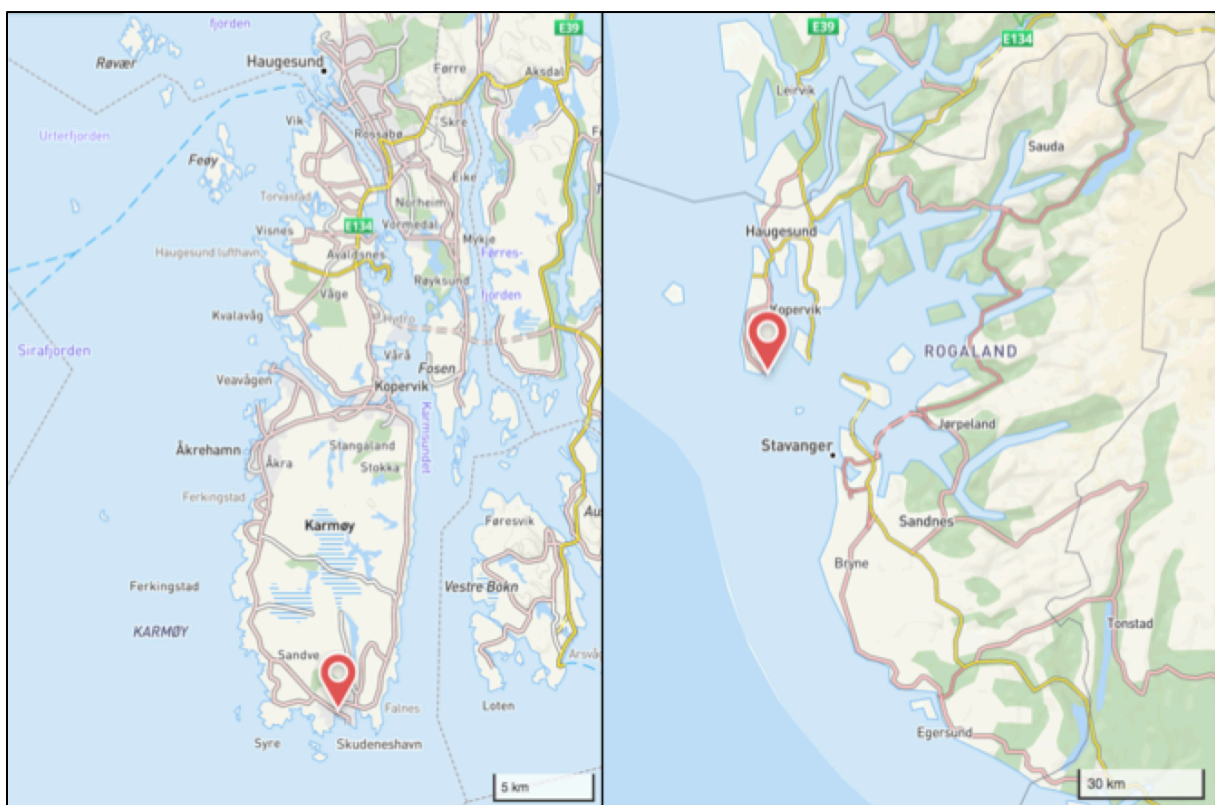
1. INTRODUKSJON.....	5
1.1. Bakgrunn for oppgaven.....	5
1.2. Formålet med oppgaven.....	7
1.3. Problemstilling.....	8
1.4. Begrepsavklaringer.....	8
1.5. Oppgavens oppbygning.....	9
2. METODE.....	11
2.1. Kvalitativ metode.....	11
2.2. Casestudier.....	11
2.3. Litteratur- og dokumentstudier.....	12
2.4. Befaringer.....	13
2.5. Studie av bilde- og kartmateriale.....	14
2.6. Intervju.....	14
2.6.1. Semi-strukturerte intervju.....	14
2.6.2. Valg av intervjuobjekter.....	15
2.6.3. Intervjuguide.....	16
2.6.4. Gjennomføring av intervju.....	16
2.6.5. Transkribering.....	17
2.6.6. Anvendelse av funn fra intervju.....	18
2.7. Etikk og personvern.....	18
3. KUNNSKAPSGRUNNLAG.....	20
3.1. Teoretiske perspektiver.....	20
3.1.1. Bevaringsteori og bevaringsstrategi.....	20
3.1.2. Vernekriterier.....	22
3.2. Lovverk, fredningsprosess og forvaltning.....	23
3.2.1. Lovverk.....	23
3.2.2. Fredningsprosess frem til fredningsvedtak.....	25
3.2.3. Forvaltning etter fredningsvedtak.....	29
3.3. Skudeneshavn i en kulturhistorisk kontekst.....	32
3.3.1. Byutvikling og historie.....	32
3.3.2. Skudeneshavns vernehistorie.....	34
4. PRESENTASJON AV DATAMATERIALE.....	40
4.1. Presentasjon av funn fra caseområder.....	40
4.1.1. Kaigata 10 og Kaigata 12.....	43
4.1.2. Torget 4.....	48
4.2. Presentasjon av funn fra kvalitative intervju.....	51
5. DRØFTING.....	62
5.1. Hva var erfaringen av fredningsprosessen?.....	62
5.2. Hvordan er forholdet mellom vekst og vern i kulturmiljøet?.....	63
5.3. Hvordan skal kulturmiljøets verdier forvaltes?.....	65
5.4. Avsluttende drøfting.....	67
6. KONKLUSJON.....	69
6.1. Konklusjon fra studien.....	69
6.2. Videre forskning.....	71
7. KILDER.....	72
8. VEDLEGG.....	80

1. INTRODUKSJON

1.1. Bakgrunn for oppgaven

Jeg har i denne masteroppgaven valgt å se nærmere på kulturmiljøet Skudeneshavn. Dette med bakgrunn i at jeg har alltid hatt en stor interesse for eldre bebyggelse, og tror at kulturminner er en ressurs i planleggingen av gode byer- og tettsteder. Valget av Skudeneshavn er gjort med bakgrunn i at kulturmiljøet passet godt til det jeg ville se nærmere på i masteroppgaven, og at jeg i tillegg kjenner godt til området.

Byen Skudeneshavn ligger på sørspissen av Karmøy, i Karmøy kommune, i Rogaland fylke som vist i figur 1. Skudeneshavn har i dag et befolkningstall på omtrent 3310 personer, og er en av tre byer på Karmøy (Statistisk sentralbyrå, 2020). Kulturmiljøet er en populær turistdestinasjon, som sammen med flere festivaler og arrangementer trekker mye folk til byen. Sentrum har utfordringer med handelslekkasje til nabobyene. De siste årene har fergeforbindelsen til Stavanger, samt flere offentlige funksjoner forsvunnet fra byen. Sentralisering, endringer i arbeidsmønster og trafikale utfordringer har ført til lengre avstand til arbeidsplassene for mange av beboerne.

Figur 1: Skudeneshavn ligger på sørspissen av Karmøy i Rogaland fylke. Kart: Norkart, 2021.

I stortingsmeldingen *Framtid med fotfeste* ble Skudeneshavn nevnt som et kulturhistorisk miljø som var aktuelt for kulturmiljøfredning (Meld. St. 35 (2012-2013), s. 38). Med hjemmel i kulturminnelovens § 20 fredes landets mest unike og representative kulturmiljøer for å ta vare på deres sammenheng, helhet og strukturer. Siden 1998 har Riksantikvaren fredet 12 kulturmiljø i Norge. Skudeneshavn kulturmiljø ble fredet av Kongen i statsråd 30. november 2018 (Riksantikvaren, 2019a, s. 15; Klima- og miljødepartementet, 2018).

Kulturmiljøfredningens formål er å sikre at den unike kystbyen Skudeneshavn blir godt bevart for dagens og fremtidige generasjoner, slik at den kan være en kilde til kunnskap, opplevelser og samfunnsutvikling. Kulturmiljøet skal vise hvordan Skudeneshavn i perioden 1800-1940 har utviklet seg fra å være et strandsted basert på sildefiske, til å bli et ladested med bymessige funksjoner og variert næringsvirksomhet. Kulturmiljøet Skudeneshavn skal bevares som et godt eksempel på byutviklingshistorie. Strukturer og bygninger som viser utviklingen av bymessige funksjoner knyttet til forretningsvirksomhet, offentlige tjenester, frivillig organisasjonsliv og industrialisering skal bli tillagt hovedvekt (Forskrift om fredning av Skudeneshavn kulturmiljø, Karmøy, 2018, § 1).

Fredningsområdet areal er i underkant av 93 dekar, hvor litt over 8 dekar er sjøareal. 180 eiendommer er helt eller delvis omfattet av fredningen. Fredningsområdet er delt inn i *sone A Gamle Skudeneshavn*, og den nyere bydelen *sone B Havn* som man kan se i figur 2. Store deler av byens sentrumsjerne ligger innenfor sone B. (Riksantikvaren, 2019a, s. 19; Riksantikvaren, 2018a).

Sone A er det som man i dag kjenner som Gamle Skudeneshavn. Tidlig vern fra folkets side har ført til at bydelen i dag fremstår som meget godt bevart. Bebyggelsen i sone A består for meste av bolighus, sjøhus og uthus. De fleste av husene ble bygget i empirestil mellom 1835-65 (Vormedal, 2007, s. 9; Grude, 1975, s. 29).

Figur 2: Havn, sone B i kulturmiljøet Skudeneshavn. Kart: Norkart, 2021.

Sone B består av et bymiljø som er bygget i kvartalsstruktur. I all hovedsak vokste den nyere bydelen Havn frem på starten av 1900-tallet. De fleste bygningene er en kombinasjon av næring og bolig, med næring som den mest fremtredende funksjonen. Helt siden etterkrigsårene har man i Gamle Skudeneshavn vært opptatt av å bevare den eksisterende bebyggelsen. I Havn har det derimot skjedd mange endringer på flere av de eldre bygningene etter 1940. Det er også kommet til en del nybygg. Likevel har tilbygg, påbygg og nybygg i stor grad tilpasset seg kvartalsstrukturen, eksisterende byggehøyder og volum. Fortetting har for det meste blitt foretatt i bakgårder. Endringene som har blitt gjort i sone B etter 1940 er ikke beskyttet av fredningens formål. Derfor er det større muligheter for å gjøre endringer i dette området enn i sone A (Riksantikvaren, 2019a, s. 84).

1.2. Formålet med oppgaven

Blant annet med bakgrunn i dagens klimautfordringer er det et voksende ønske om at folk skal bo, jobbe og handle innenfor korte avstander. Fortetting av byer og tettsteders sentre er et av de mest brukte midlene for å nå disse målene. Dette legger press på kulturminneverdiene i sentrumsområder. Skudeneshavn og Levanger er to byer som har fått sine sentre fredet som kulturmiljø. Det stadig økende ønsket om fortetting kan by på

utfordringer i byer som disse. Denne oppgaven har som formål å se nærmere på hvordan en kulturmiljøfredning påvirker mulighetene for byutvikling i slike tilfeller, og tar utgangspunkt i sone B i kulturmiljøet Skudeneshavn.

1.3. Problemstilling

På bakgrunn av oppgavens tematikk om fredning og forvaltning av Havn i Skudeneshavn er det formulert følgende problemstilling:

Hvordan påvirker en kulturmiljøfredning mulighetene for by- og tettstedsutvikling med utgangspunkt i et mindre sted? I dette tilfellet sone B i kulturmiljøet Skudeneshavn.

Problemstillingen søkes belyst gjennom følgende underspørsmål:

1. Hva var erfaringen av fredningsprosessen?
2. Hvordan er forholdet mellom vekst og vern i kulturmiljøet?
3. Hvordan skal kulturmiljøets verdier forvaltes?

Underspørsmålene er utarbeidet med bakgrunn i de tre kategoriene som det ble stilt spørsmål utfra i studiens intervjuer. Kategoriene var: "fredningsprosess", "vekst og vern" og "Skudeneshavn som kulturmiljø".

1.4. Begrepsavklaringer

Når det i dagligtalen snakkes om kulturminner kan det lett bli forvirring rundt begrepene fredet, vernet og verneverdig, noe som fører til at disse blir brukt om hverandre (Riksantikvaren, 2019b). Videre gis en oversikt over hva som legges i noen av begrepene som er brukt i denne oppgaven.

Verneverdige eller bevaringsverdige kulturminner og kulturmiljø har gjennomgått en kulturhistorisk verdivurdering for å bli identifisert som dette. De mest verneverdige kulturminnene eller kulturmiljøene er av nasjonal verdi. Det er normalt disse som fredes etter kulturminneloven (Riksantikvaren, 2019b). Kulturminnelovens § 2 definerer

kulturminner som "(...) alle spor etter menneskelig virksomhet i vårt fysiske miljø, herunder lokaliteter det knytter seg historiske hendelser, tro eller tradisjon til". I samme paragraf defineres kulturmiljøer som "(...) områder hvor kulturminner inngår som en del av en større helhet eller sammenheng" (Kulturminneloven, 1978, § 2).

Formålet med fredning av kulturmiljø etter kulturminnelovens § 20 er å ivareta helheten og sammenhengen i et miljø. Gjennom bestemmelsen har man hjemmel til å frede bygningsmiljøer hvor enkeltbygningene ikke oppfyller fredningskriteriene, mens de i sin sammenheng skaper et verdifullt miljø. Begrepet kulturmiljø omfatter alt fra bygningsmiljøer til kulturlandskap (Holme, 2020, s. 38).

Det finnes også kulturminner og kulturmiljøer som har en regional eller lokal verdi. Normalt er det kommunene som sikrer vern av disse gjennom plan- og bygningsloven. I denne oppgaven brukes begrepet kulturminneforvaltning om de myndighetene i den offentlige forvaltningen som har et delegert lovansvar for kulturminner og kulturmiljøer, eksempelvis Riksantikvaren, fylkeskommunen og kommunen. Kulturminnevern er det praktiske arbeidet som gjøres for å verne kulturminner. Begrepet blir samtidig brukt som et samlebegrep for offentlige instanser og frivillige organisasjoner som arbeider med kulturminnevern (Riksantikvaren, 2019b).

1.5. Oppgavens oppbygning

For å gi leseren en oversikt over hva man har i vente, gis det en beskrivelse av hva de kommende kapitlene i oppgaven inneholder.

I kapittel 2 Metode, presenteres de kvalitative forskningsmetodene som er brukt for å løse problemstillingen. Metodene er intervju, casestudier, litteratur- og dokumentstudier, befaringsstudie og studie av bilde- og kartmateriale. Metodekapittelet legger frem hvordan disse metodene har blitt brukt, og hvilke erfaringer som er blitt gjort underveis i prosessen.

Kapittel 3 Kunnskapsgrunnlag, gir en oversikt over det kunnskapsgrunnlaget som oppgaven bygger på, og er delt inn i tre deler. Under Teoretiske perspektiver

presenteres bevaringsteori og vernekriterier. Deretter kommer en del hvor det ses nærmere på lovverk, fredningsprosess og forvaltning. Siste del tar for seg byens vernehistorie og byutvikling for å sette Skudeneshavn i en kulturhistorisk kontekst.

Kapittel 4 Presentasjon av datamateriale, er delt i to deler. Først presenteres datamateriale fra caseområdene. Casene ligger sentralt i sone B i det fredete kulturmiljøet, og belyser forskjellige utfordringer i møte med fredning og byutvikling. I andre del presenteres funn fra intervjuene. Informantene består av gruppene forvaltning og utbyggere. De har delt av sine erfaringer fra kulturmiljøfredningen. Under intervjuene ble det stilt spørsmål ut fra kategoriene "fredningsprosess", "vekst og vern" og "Skudeneshavn som kulturmiljø". Kategoriene er i denne delen brukt for å organisere funn fra intervjuene, siden problemstillingens underspørsmål bygger på disse.

I kapittel 5 Drøfting, knyttes datamateriale fra casene og intervjuobjektene opp mot problemstillingen. Først drøftes underspørsmål 1-3, og deretter kommer en avsluttende drøfting.

I kapittel 6 Konklusjon, legges konklusjonen fra studien frem, og forslag til videre forskning blir presentert.

2. METODE

I dette kapittelet presenteres de ulike metodene som er brukt i denne masteroppgaven, og hvordan disse er anvendt. Metode er den veien som man benytter for å komme til målet (Kvale & Brinkmann, 2015 s. 140). Hvilke metoder man bruker blir bestemt av hva man ønsker å oppnå, og problemstillingen man har satt opp. Med problemstillingen ønskes det å finne ut hvordan kulturmiljøfredningen påvirker muligheter for fremtidig byutvikling. For å komme frem til funn om dette temaet er det benyttet flere metoder, en såkalt metodetriangulering.

2.1. Kvalitativ metode

Kvalitativ metode er brukt som redskap til å skaffe data for å kunne ha belegg for å tolke problemstillingen. I forskning benytter man seg oftest av enten kvalitativ eller kvantitativ metode. Kvantitativ metode er egnet når man ønsker å finne ut av hvor mye et eller annet er. Kvalitativ metode brukes derimot når man ønsker å finne ut hvordan noe oppleves eller skjer, eller når man forsøker å finne ut av hva noe er. Den kvalitative tilnæringsmåten egner seg derfor godt når man ønsker se nærmere på et mindre utvalg (Kvale & Brinkmann, 2015 s. 151). Metodene som er valgt til denne masteroppgaven er casestudier, litteratur- og dokumentstudier, befaringsstudie, studie av bilde- og kartmateriale og intervju.

2.2. Casestudier

Casestudier er empiriske undersøkelser innenfor en virkelig kontekst. Dette brukes når man ønsker å avdekke kontekstuelle forhold som vil være relevante for studien (Yin, 1994, s. 13). For å se nærmere på hvordan fredning av kulturmiljø påvirker mulighetene for fremtidig byutvikling, er det valgt ut tre konkrete caseområder innenfor sone B i kulturmiljøet Skudeneshavn.

Caseområdene ble valgt utfra anbefalinger fra kommuneantikvaren, for å belyse ulike utfordringer i møte med fredning og byutvikling. Hovedkriteriet for utvelgelsen var at de måtte være et byutviklingsprosjekt innenfor sone B i fredningsområdet. Prosjektene

kunne være ferdigstilt, under utbygging eller i en planleggingsprosess. Selv om prosjektene er enkeltbygninger er det viktig å se disse i sammenheng med omgivelsene. Dette med bakgrunn i at de ikke er enkeltfredete bygninger, men bygninger som i en sammenheng med hverandre danner et fredet kulturmiljø.

Case 1 er et tidligere bakeri som nå har blitt omgjort til bolig. Før prosjektstart bar bygningen preg av at den var sterkt endret fra sitt opprinnelige utseende. Etter ferdigstilt prosjekt er deler av fasaden tilbakeført, samtidig som bygningen er tilpasset ny bruk som bolig.

Case 2 er et tidligere bakeriutsalg som ble bygget som en kombinasjon av bolig og næring. Bygningen bærer i dag preg av vedlikeholdsetterslep, og at den har gjennomgått store endringer. Dagens eiere ønsker derfor å rive bygningen. Inn mot kvartalets sentrum henger bygningen sammen med bakeribygningen i case 1.

Case 3 er et prosjekt hvor det bygges en ny bygning med kombinert bolig- og næringsformål. Bygningen vil bli reist i en stil inspirert av eldre bebyggelse i Skudeneshavn. Den erstatter en næringsbygning fra 70-tallet som ble revet for å realisere dette prosjektet.

For å finne informasjon om caseområdene er det brukt litteratur- og dokumentstudier, befaring og studie av bilde- og kartmateriale. Under Presentasjon av funn fra caseområdene er det valgt å presentere et før- og nå-perspektiv, med et særlig fokus på endringer etter 1940. Caseområdene har blitt vurdert opp mot gjeldende planforhold og forvaltningsplanen for kulturmiljøet. Bilder og kart har blitt brukt under beskrivelsen. Bildematerialet er en kombinasjon av gamle og nyere bilder. Utvelgelsen av funn fra caseområdene er gjort med bakgrunn i problemstillingen, og underspørsmål 2 og 3.

2.3. Litteratur- og dokumentstudier

Dokumentanalyse kjennetegnes ved at man bruker dokumenter til et annet formål enn det som de var skrevet til (Thagaard, 2009, s. 62). Eksempelvis at man bruker en lokalhistorisk bok som er skrevet for stedets beboere, til forskning. Skudeneshavn

særegne bygningsmiljø har gjort at byen har blitt lagt merke til i mange år. Flere arkitekter og andre kulturminneinteresserte har løftet frem byen i artikler, bøker og avhandlinger (Vormedal, 2007, s. 20). Noen av disse er brukt som kilder i denne oppgaven.

Forskrift om fredning av Skudeneshavn kulturmiljø og Forvaltningsplan for Skudeneshavn har gitt kunnskap om hvilke retningslinjer som gjelder for kulturmiljøet.

Forvaltningsplanen gjengir mye av det som står i forskriften og supplerer dette. I tillegg har *kulturminneloven* og *plan- og bygningsloven* blitt brukt til å innhente kunnskap om fredning, vern, fredningsprosess og forvaltning. Boken *Kulturminnevern* som er en kommentarutgave til kulturminneloven har også blitt brukt.

For å supplere informasjon om fredningsprosessen er rapporten *Evaluering av kulturmiljøer* blitt anvendt som kilde. Rapporten ble utarbeidet av Agenda Kaupang på oppdrag av Riksantikvaren, før fredningen av Skudeneshavn ble vedtatt. Den ble publisert i 2017 mens fredningen var til behandling hos Klima- og miljødepartementet.

Kommuneplanens arealdel, kommunedelplan og reguleringsplaner er brukt for å innhente planmessig informasjon om caseområdene. For å samle inn historisk informasjon har blant annet artikkelen *Byer som verner sitt kulturmiljø* av Jan Hendrich Lexow, *Forvaltningsplan for Skudeneshavn*, boken *Hus og innbyggere i Gamle Skudeneshavn* og andre lokalhistoriske bøker som *Perlen i havgapet* blitt anvendt.

Ulike nettsider og nettbaserte dokumenter fra flere offentlige aktører har i tillegg blitt brukt, særlig fra Riksantikvaren. I tillegg har diverse bøker og artikler blitt brukt. Blant annet til kapittelet Metode og Teoretiske perspektiver. Der ikke andre kilder har vært tilgjengelige for å innhente nødvendig informasjon, har det i noen få tilfeller blitt brukt artikler fra lokalavisen Haugesunds Avis.

2.4. Befaringer

Befaring som metode har blitt brukt for å supplere bilder og dokumenter. Gjennom befaring innhentes stedfestet lokalkunnskap om tiltak på bygninger og uteområder.

Befaring har altså blitt brukt som metode for å undersøke hvordan kulturmiljøet er i dag. Funn fra befaring har gitt informasjon om casene, og omgivelsene rundt. Dette har vært nyttig med tanke på og blant annet kunne beskrive arkitektonisk stil, bygningenes tilstand, og mengden gamle bygningsdeler.

Befaring ble foretatt i romjulen 2020. Det hadde vært ønskelig med en befaring til, blant annet for å hente inn mer bildemateriale. Dessverre lot ikke dette seg gjøre, på grunn av smittesituasjonen forårsaket av koronapandemien. Derimot vil det trolig ikke gjøre store utslag på resultatet, da undertegnede er godt kjent i byen.

2.5. Studie av bilde- og kartmateriale

Bilde- og kartmaterialet har spesielt blitt benyttet opp mot casestudiene. Bildematerialet består av eldre og nyere bilder som er hentet fra Haugesunds Avis sin nettavis, og fra den åpne nettbaserte bildetjenesten Tidsmaskinen.no. Nettstedet er en karttjeneste hvor man kan legge ut gamle og nye bilder fra hele landet. Kartmaterialet er hentet fra og utarbeidet på den nettbaserte karttjenesten Kommunekart.com. Nettsiden er en kartfunksjon som brukes av flere kommuner for å presentere deres ulike kartgrunnlag, som for eksempel reguleringsplaner, eiendomsinformasjon, flyfoto.

2.6. Intervju

Kvalitative intervjuer er egnet å bruke når problemstillingen stiller spørsmålet "hvordan?" (Kvale & Brinkmann, 2015 s. 135). For å finne ut hvordan de aktuelle gruppene opplevde fredningen av kulturmiljøet Skudeneshavn, og mulighetene for byutvikling i sone B, var det nødvendig å foreta intervju av disse.

2.6.1. Semi-strukturerte intervju

Intervjumetoden som er benyttet er semi-strukturerte intervjuer. Disse intervjuene utføres vanligvis med bakgrunn i en intervjuguide. Intervjuene skal helst foregå som en vanlig samtale, men allikevel ha en spesifikk struktur og et formål. (Brinkmann & Tanggard, 2012, s. 31).

2.6.2. Valg av intervjuobjekter

Valg intervjuobjekter er gjort med bakgrunn i oppgavens problemstilling. I samtale med kommuneantikvaren i Karmøy kommune ble det anbefalt personer som kunne være interessante å intervju. Anbefalingene ble ansett som gode, og valg av intervjuobjekter baserer seg derfor på disse anbefalingene, foruten kommuneantikvaren. Hvor mange intervjuobjekter som er valgt ut, baserer seg på teorien om at man ved kvalitative intervju, intervjuer så mange som det behøves for å finne ut av det som man trenger å vite (Kvale & Brinkmann, 2015 s. 148). Dermed har utvelgelsen av informanter blitt foretatt underveis i prosessen.

Det har vært ønskelig å finne informanter som kan se ulikt på problemstillingen. Intervjuobjektene kan deles inn i gruppene "forvaltning" og "utbyggere". Gruppen forvaltning består av kommuneantikvaren i Karmøy kommune, en rådgiver fra Rogaland fylkeskommune og en byggesaksbehandler fra Karmøy kommune. Disse har alle en relasjon til forvaltningen av kulturmiljøet, og ble intervjuet for å belyse ulike deler av forvaltningens syn på problemstillingen. Utbyggergruppen består av to utbyggere som har relasjon til prosjekter innenfor sone B i kulturmiljøet. De har også en relasjon til næringslivet, da særlig den ene av dem. Totalt har fem informanter blitt intervjuet.

For at informasjonen skal bli mer representativ har det blitt forsøkt å få tak i minst to informanter fra hver gruppe. Underveis i prosessen kom det frem at det var tilstrekkelig å intervju disse fem informantene for å belyse problemstillingen på en god måte. Det er blant annet begrenset hvor mange personer man kan finne som har tilknytning til utbygging innenfor et fredningsområde i en liten by som Skudeneshavn. Trolig vil resultatene likevel gi et forholdsvis representativt bilde i forhold til kulturmiljøfredning og byutvikling.

Opprinnelig var det også meningen å ha med næringsdrivende i sone B som en tredje gruppe til intervjuene. Dette ble derimot gått bort fra et stykke ut i arbeidsprosessen, da det ble besluttet å rette oppgaven mer mot forvaltningen. Tidsbruken ved flere intervju ble veid opp mot hva næringslivgruppen ville tilføre av ny relevant informasjon. Valget kan ha ført til at man kan ha mistet synspunkt fra denne gruppen, men det at utbyggerne

er forholdsvis orientert innenfor næringslivet vil trolig bidra til at synspunkt fra denne gruppen til dels blir representert.

Informantene ble kontaktet via e-post. E-posten som ble sendt ut inneholdt informasjon om prosjektet, og hvorfor informantene fikk forespørselen. Det ble opplyst om anonymitet, og at man kunne finne mer informasjon i informasjonsskrivet som var vedlagt. Alle de som har stilt til intervju har vært positive og ønsket å delta. Det har sett ut som at problemstillingen er noe som engasjerer intervjuobjektene.

2.6.3. Intervjuguide

Til intervjuene ble det laget to forskjellige intervjuguider som er tilpasset gruppene forvaltning og utbyggere. Intervjuguiden kan ifølge Brinkmann & Tanggard (2012, s. 28 & 31) være mer eller mindre styrende, og hjelpe til med å holde en fast ramme for samtalen i det semi-strukturerte intervjuet. Noe som den har gjort under intervjuene i denne studien.

Spørsmålene i intervjuguidene er like bortsett fra at forvaltningens intervjuguide har noen ekstra spørsmål. Begge intervjuguidene har likt oppsett med innledning, hoveddel med tre kategorier og avslutning. Kategoriene i hoveddelen er fredningsprosess, vekst og vern og Skudeneshavn som kulturmiljø.

Selv om de forutbestemte spørsmålene skal være styrende, er det til en viss grad muligheter for å trå til sides fra disse i semi-strukturerte intervju hvis intervjuguiden er god. Ved å la informanten snakke selv kan det være at informanten på eget initiativ kommer inn på de temaene som man ønsker å gå inn på, uten at man trenger stille de spørsmålene man har laget på forhånd (Brinkmann & Tanggard, 2012, s. 28). Dette skjedde flere ganger under intervjuene, og gav mange funn.

2.6.4. Gjennomføring av intervju

På grunn av smittevern hensyn under koronapandemien ble fire av fem intervju gjennomført som videointervju. Til dette ble programmet Teams brukt. Det må sies at dette fungerte godt etter forholdene. Man kan allikevel ikke komme bort fra at det er

annerledes å møte en person ansikt til ansikt, og at dette dermed kan ha påvirket kvaliteten på samtalen i intervjuet. Etter samtykke ble intervjuene ble tatt opp som lydfil med opptaksfunksjonen på en mobiltelefon, og ikke opptaksfunksjonen i Teams.

Flere av informantene fikk tilsendt intervjuguiden på forhånd, fordi de ønsket det. Dette kan ha påvirket noe av spontaniteten hos noen av intervjuobjektene, som var mer forberedt på hvilke spørsmål som kom til å bli stilt enn andre. Intervjuguiden fungerte bra, men noen spørsmål ble hoppet over på grunn av at informanten besvarte disse tilstrekkelig under andre spørsmål. Det ble allikevel i flere tilfeller spurt om informanten hadde noe mer å legge til.

Byggesaksbehandleren i Karmøy kommune var meget opptatt, men ville likevel delta i studien. På grunn av misforståelse gikk ikke intervjuet helt som planlagt. Spørsmålene ble derfor besvart via telefon, og etter noe dialog kom det frem en del informasjon. Telefonsamtalen ble tatt opp som lydfil med opptaksfunksjon på en mobiltelefon etter samtykke.

Hvor fort folk snakker avgjør hvor mye man får gått gjennom i et intervju. Informantene hadde mye de ville dele. Det ble derfor nødvendig å korte ned antall spørsmål i intervjuguiden flere ganger. Trolig var dette likevel ikke særlig problematisk fordi spørsmålene som ble fjernet ikke var spesielt relevante for oppgavens problemstilling, og ble besvart under intervjuet uten å bli direkte stilt.

I ettertid har det kommet frem at caseområdene burde blitt presentert for intervjuobjektene i starten av intervjuet, slik at de var klar over dem. Istedenfor ble dette nevnt når det passet seg underveis i intervjuet. Å ha nevnt dette fra starten av ville trolig ført til at resultatene fra intervjuene hadde sett annerledes ut, og kanskje vendt seg mer mot casene enn hva de endte opp med å gjøre.

2.6.5. Transkribering

Intervjuene ble transkribert like etter at de var gjennomførte. På den måten ble intervjuet bearbeidet mens de fortsatt var "ferske i minnet". Prosessen var tidkrevende, men fungerte fint. Etter å ha transkribert intervjuet ble det lettere å huske hva som var

blitt sagt i intervjuet. Dermed var tiden som ble satt av til å transkribere vel anvendt tid. Det var god lyd kvaliteten på opptakene, noe som gjorde det ble lite problematisk å transkribere.

Intervjuobjektene snakket dialekt, men intervjuene er transkribert på bokmål. Dette har medført at noen dialektord har blitt byttet ut med de bokmålsordene som de ligner mest på i innhold. Trolig skal ikke disse endringene ha påvirket innholdet i noen vesentlig grad.

2.6.6 Anvendelse av funn fra intervju

Utvelgelsen av funn fra intervjuene er gjort med bakgrunn i underspørsmålene til problemstillingen som bygger på intervjuguidens tre kategorier. Funnene er altså ikke en representativ oppsummering av intervjuene. Kategoriene setter funn fra intervjuene i en sammenheng med data fra de andre metodene som har blitt anvendt.

2.7. Etikk og personvern

Siden det behandles personvernopplysninger i masteroppgaven, er prosjektet meldt inn til Norsk senter for forskningsdata (NSD). Meldeskjemaet ble godkjent. Her ble opplysninger om hvilke personopplysninger som vil bli behandlet i prosjektet presentert. I tillegg ble intervjuguidene og et informasjonsskriv sendt inn. Til informasjonsskrivet ble standard skjemaet til NSD brukt, og tilpasset dette prosjektet.

Endringene som har blitt foretatt i intervjuguiden i etterkant av godkjennelsen har vært såpass små at det ikke har berørt temaene på noe vis. Det har derfor ikke vært nødvendig å sende inn en oppdatert versjon av prosjektet til NSD. Etter intervjuene ble opptakene lagret på en harddisk som ikke var koblet opp til internett, i et innelåst skap. Etter innlevering av oppgaven ble opptakene slettet.

I oppgaven har intervjuobjektene blitt avidentifisert i den grad det har latt seg gjøre. Blant annet er det kjønnsnøytrale ordet "hen" brukt til dette. Kun informasjon som er å anse som relevant for problemstillingen er tatt med. For gruppen forvaltning er dette

hvilken stilling informantene har i forvaltningen. Mens for gruppen utbyggerne er det rollen som utbygger, og tilknytning til prosjektene i caseområdene.

I møte med problemstillingen har det vært viktig å unngå og ta parti der hvor det oppstår konflikt. Det er vanskelig å holde seg helt objektiv i møte med informanter og data, men det har bevist blitt forsøkt å ikke ta parti underveis i prosessen.

3. KUNNSKAPSGRUNNLAG

3.1. Teoretiske perspektiver

I det følgende gis en oversikt over de teoretiske perspektivene som er brukt i denne masteroppgaven.

3.1.1. Bevaringsteori og bevaringsstrategi

Hva man ser på som den beste måten å forvalte kulturminner på har endret seg opp gjennom årene. Den franske teoretikeren og restaureringsarkitekten Eugène Viollet-le-Duc (1815-1879) står som en av de tydeligste representantene for 1800-tallets dominerende bevaringssyn. Viollet-le-Duc definerte restaurering som: *"Å restaurere et byggverk, det er ikke å vedlikeholde det, reparere det eller gjenskape det, det er å reetablere det i en fullstendig tilstand som kanskje aldri har eksistert på noe som helst tidspunkt"* (Sitert i Roede, 2007, s. 142). Restaurering i betydning tilbakeføring til en tidligere og mer verdifull tilstand, og da helst originaltilstand, var den foretrukne måten å ta for seg kulturminner på. Viollet-le-Duc var sammen med Gilbert Scott pionerene for denne tankegangen i Europa (Roede, 2007, s. 140).

Innenfor dette bevaringssynet var det var ønskelig å oppnå en enhetlig stil. Man hadde en forstilling om at noen perioder i historien var mer verdifulle en andre. Tilføyelser som ikke var opprinnelige ble sett på som mindre verdifulle. Gjennom stilrestaurering ble disse ofte fjernet til fordel for rekonstruksjoner. I mange tilfeller var rekonstruksjonene og tilføyelsene basert på gjetting, eller slik man tenkte at det burde ha vært opprinnelig. De nye tilføyelsene ble ofte gjort på en slik måte at det var vanskelig å si om disse var nye eller opprinnelige (Ahmer, 2001; Roede, 2007, s. 142 & 146).

På midten av 1800-tallet rettet den engelske teoretikeren John Ruskin (1819-1900) sterk kritikk mot det bevaringssynet som Viollet-le-Duc representerte. Ruskin frontet et konserverende syn. Han talte for at man skulle ta vare på senere perioders tilføyelser som kulturminnet hadde fått over tid. Ruskin mente at ivaretagelse av kulturminnene gjennom jevnlig vedlikehold var viktig, slik at slapp å måtte restaurere dem (Jokilehto, 2001, s. 174-176). Bevaringsfilosofien til Ruskin ble i 1877 konkretisert i manifestet til

The Society for Protection of Ancient Buildings (SPAB), som ble stiftet av blant annet den kjente engelske kunstneren William Morris (1834-1896) (Amer, 2001).

Den østerrikske kunsthistorikeren og konservatoren Alois Riegl (1858-1905) utdyper og tydeliggjør bevaringsfilosofien til Ruskin. Riegl introduserer begrepet "aldersverdi" i *Der moderne Denkmalkultus* (1903). Dette fordi han mente at det finnes en egen verdi hvor tiden bygger seg inn i et kulturminne (Ahmer, 2001; Jokilehto, 2001, s. 215).

I 1931 ble ekvivalensprinsippet nedfelt i *Athen-charteret* for restaurering av historiske monumenter. Prinsippet sier at alle perioders tilføyelser på en bygning må ses på som like verdifulle. Det ble også 1964 videreført i *Venezia-charteret* om bevaring og restaurering av kulturminner og historiske steder. Venezia-charteret ble vedtatt av ICOMOS i 1965 (Ahmer, 2001; Roede, 2007, s. 146)

Professor i bygningsvern Hans Jacob Hansteen har vært med på å oversette Venezia-charteret til norsk. Det følgende bygger på denne oversettelsen, og Hansteens kommentarer til charteret. Ifølge Venezia-charteret er det ønskelig at kulturminner har en samfunnsnyttig bruk, siden dette letter bevaringen. Bruken må likevel ikke medføre endringer i bygningens utsmykning og struktur. Ved bevaring av kulturminner skal man også verne om omgivelsene i deres målestokk. Tradisjonelle omgivelser til kulturminnet skal bevares. Nybygg, rivning og endringer som kan føre til at forholdene i bygningsmassen eller fargen ødelegges, skal avvises (Hansteen, 2020).

Etter Venezia-charteret er restaurering å skille det gamle fra det nye. Restaureringen har som mål at kulturminnets estetiske og historiske verdier skal bevares og avdekkes. Samtidig skal man bygge på respekt for gammelt materiale og autentiske kilder. Venezia-charteret bygger på at autenticitet ikke betyr opprinnelig, men uforfalsket. Når man kommer til det punkt at man begynner å gjette, er det ikke restaurering lenger. Alle tilføyelser som regnes som uunnværlige av tekniske eller estetiske årsaker skal ved rekonstruksjon, som bygger på antagelser, innordne seg i den arkitektoniske komposisjonen, men samtidig bære preg av vår tid (Ahmer, 2001; Hansteen, 2020). Venezia-charteret sier at ved erstatning av manglende deler, skal disse passe harmonisk inn i helheten, samtidig som de skiller seg ut fra det som er originalt. På den måte skal

man unngå å forfalske kulturminnets kunstneriske og historiske vitnesbyrd gjennom restaureringen. Tilføyelser skal ta hensyn til byggverkets interessante deler, den tradisjonelle rammen, komposisjonens balanse og forholdet til omgivelsene. Gjør ikke tilføyelsene dette, kan de ikke aksepteres. Selv om tilføyelsene skal bære preg av vår tid, er ikke Venezia-charteret et argument for å legitimere store kontraster. Fordi tilføyelsene skal underordne seg, og harmonisere med det gamle (Hansteen, 2020).

Enhetlig stil er ikke et mål for restaureringen, ifølge Venezia-charteret. Derfor skal alle gyldige bidrag fra epokene som kulturminnet har vært gjennom respekteres. Unntaksvis kan man tillate tilbakeføring til tidligere utførelse. Det forutsettes da at de delene som fjernes er av liten interesse, og at det som bringes tilbake er av en høy arkeologisk, historisk eller estetisk verdi. Bevaringstilstanden må i tillegg bli ansett som tilfredsstillende. Slike vurderinger skal ikke overlates til tiltakshaver alene (Hansteen, 2020).

Venezia-charteret sier at man skal vise spesiell omsorg for historiske områder. Dette for å bevare deres integritet, sikre at de blir renovert og vedlikeholdt, og at områdene skal komme til sin rett i samsvar med sin betydning. Ved konserverings- og restaureringsarbeider innenfor historiske områder, skal man hente inspirasjon fra charterets konserverings- og restaureringsprinsipper (Hansteen, 2020).

I motsetning til Venezia-chartret, defineres restaurering i begrepsavklaringen til *Forvaltningsplan for Skudeneshavn* som: "helt eller delvis å tilbakeføre en bygning eller gjenstand til en tidligere tilstand". Det påpekes videre at man ved restaurering må velge hvilket tidspunkt man ønsker å tilbakeføre til. Dette kan være opprinnelig utførelse, en senere utførelse, eller en kombinasjon (Riksantikvaren, 2019a, s. 117).

3.1.2 Vernekriterier

Utvelgelsen av verneobjekter og verneområder er en stor utfordring for kulturminnevernet fordi lovens definisjoner av både kulturminner og kulturmiljø er vid. For å skille mellom verdien av disse trengs det derfor vernekriterier. Verdisystemet som man i dag benytter skiller mellom kunnskapsverdier, opplevelsesverdier og bruksverdier (Holmene, u.å. s. 1)

Kulturminner kan gi oss forståelse og kunnskap om fortiden. Kunnskapsverdier er rimelig objektive og målbare egenskaper eller verdier. Disse kan knyttes til kulturminnets historie, funksjon eller eksistensberettigelse (Holmene, u.å. s. 2; Riksantikvaren, 2021, s. 1).

Opplevelsesverdier er derimot mer subjektive. Dermed er de vanskeligere å definere. Videre er de avhengige av blant annet betrakterens smak, preferanser og erfaringsbakgrunn. De vil likevel måtte forholde seg til og legge til grunn de faktiske historiske egenskapene til kulturminnet (Holmene, u.å. s. 2).

Bruksverdier er verdier som enten ligger i å videreføre dagens bruk av kulturminnet, eller at det ligger et grunnlag for ny verdiskapning gjennom ny bruk, hvor verdiene blir ivaretatt og øker. Gjennom manglende eller feilaktig bruk kan derimot bruksverdiene reduseres (Riksantikvaren, 2021, s. 1-2).

I begrepsavklaringen til *Forvaltningsplan for Skudeneshavn* løftes kulturminneverdier frem som verdier som blir tillagt et kulturminne. Kulturminnet kan tillegges ulike verdi alt etter hvem som vurderer det. Vurderingen kan også endres over tid. Ifølge forvaltningsplanen deler kulturminneforvaltningen verdiene i de tre gruppene: kunnskapsverdi, opplevelsesverdi og bruksverdi (Riksantikvaren, 2019a, s. 116).

3.2. Lovverk, fredningsprosess og forvaltning

I det følgende gis det en oversikt over lovverk som brukes i møte med kulturmiljøer, fredningsprosess og forvaltningen av kulturmiljøet.

3.2.1. Lovverk

Kulturmiljøer kan beskyttes gjennom både kulturminneloven, og plan- og bygningsloven. Det er kun de kvalitativt sett mest verdifulle kulturmiljøene som fredes med hjemmel i kulturminneloven (Finne & Holme, 2020, s. 204).

Kulturminneloven

Etter kulturminnelovens § 20 gis det anledning til å frede kulturmiljøer for å bevare deres kulturhistoriske verdi. Naturelementer som bidrar til å skape områdets egenart kan også omfattes av fredningen. Virksomheter, ferdsel, fradeling eller bortfeste av grunn som motvirker fredningens formål kan forbys. I særlige tilfeller som ikke medfører vesentlige inngrep, kan man gjøre unntak fra fredningen, og dens bestemmelser (Kulturminneloven, 1978, §20).

Tidligere var det ikke hjemmel for å frede områder eller miljøer på grunn av deres egenverdi gjennom kulturminneloven. Loven gav først og fremst vern for kulturminneobjekter. Unntaket var å frede bygningsmiljøer, eller områder rundt et fredet kulturminne for å sikre dets virkning i landskapet og vitenskapelige interesser, såkalte områdefredninger. Man så at dette ikke var tilstrekkelig når en større helhetstenkning begynte å bli rådende i vernearbeidet. Det var et behov for å kunne frede de viktigste kulturmiljøene uten at man skulle trenge et fredningsverdig enkeltobjekt for å kunne gjennomføre dette (Finne & Holme, 2020, s. 203).

Begrepet kulturmiljø blir for første gang nevnt i Norge i *Innstilling fra kommunal- og miljøvernkomiteen om bygnings og fornminnevernet 1987-88* (Holme, 2020, s. 38). Komiteen peker her på at kulturmiljøene hvor det ofte bor og arbeider mange mennesker var en stor utfordring for vernearbeidet. De ønsket en kombinasjon av videreutvikling og bevaring, hvor vernearbeidet ble utført slik at kulturminnene ikke opplevdes som stengsel for utviklingen, men heller som den viktigste ressursen i lokalmiljøet. Videre ønsket de at kulturlandskapet med bygninger, vegetasjon og fornminner som er en del av en større helhet, burde bli mer underlagt en samlet skjøtsel (Innst. S. Nr. 135 (1987-88) s. 11).

Den 3. juli 1992 ble bestemmelsen om fredning av kulturmiljø tatt inn i kulturminneloven som § 20. Forbildet var den svenske kulturminneloven som allerede da brukte dette begrepet (Holme, 2020, s. 38). Man så at kulturminnevernet hadde utviklet seg mot at det ble lagt mer vekt på vern av helhetlige miljøer. Derfor la man til nødvendige virkemidler i loven for å kunne sikre disse kulturmiljøene (Ot.prp. nr. 51 (1991-92), s. 3). Ved lovendringen i 2000 ble også en annen glipp rettet opp. Den gjorde

at man nå kunne pålegge at skader skulle utbedres på bygg eller anlegg innenfor områder som var fredet som kulturmiljø gjennom kulturminnelovens § 16 (Finne & Holme, 2020, s. 208).

Kulturminneloven § 22 nr. 4 gir adgang til å vedta midlertidig fredning når kulturmiljøet står i fare for å bli ødelagt, og en ordinær fredningsprosess ikke kan gjennomføres i tide. Betydningen av de enkelte bygningers rolle i helheten av et kulturmiljø ble i 2008 vist i forvaltningspraksis. Da fattet Riksantikvaren vedtak om midlertidig fredning etter at det forelå vedtak om rivning av to bygg i Levanger bysentrum. De to trehusene hadde ikke fredningsverdi i seg selv, men var en del av en helhet som var av nasjonal kulturminneverdi. De to husene ble reddet, og utgjør i dag en del av helheten i det fredete kulturmiljøet Levanger (Finne & Holme, 2020, s. 204).

Plan- og bygningsloven

I Plan- og bygningsloven er det i reguleringsplaner hjemmel for å angi områder med hensynssone "vern av kulturmiljø". For disse områdene kan det gis bestemmelser i nødvendig utstrekning for å sikre bygningers og kulturmiljøers verneverdi. Loven gir hjemmel til å gi lignende bestemmelser som ved kulturmiljøfredning (Plan- og bygningsloven, 2008, § 12-5 & 12-7). Formelt sett kan det vedtas reguleringsplaner med hensynssone vern av kulturmiljø på samme område som en vedtatt kulturmiljøfredning. Med noen unntak går vedtak etter kulturminneloven alltid foran plan- og bygningsloven. Dette innebærer at uansett hvilket vedtak som fattes etter plan- og bygningsloven vil fredete bygninger eller anlegg fortsatt være fredet. Det samme gjelder også for vedtak om midlertidig fredning. Kulturmiljøfredning kan gjennomføres selv om denne strider med gjeldende planer. Saksbehandlingsreglene for vedtakelse av en kulturmiljøfredning er lik som for reguleringsplaner i plan- og bygningsloven (Finne & Holme, 2020, s. 203).

3.2.2. Fredningsprosess frem til fredningsvedtak

Fylkeskommunen, Riksantikvaren eller Sametinget er ansvarlige for første del av saksforberedelsen, og de avtaler hvilket av organene som skal være ansvarlige. Riksantikvaren er ansvarlig for å forberede saken for Miljøverndepartementet, og rapportere om status i fredingsarbeidet. Miljøverndepartementet har ansvar for siste

del av saksforberedelsen. Vedtaket om fredning fattes av Kongen i statsråd (Riksantikvaren, 2010, s. 4).

På et tidlig tidspunkt skal berørte kommuner og fylkeskommuner inn i fredningsprosessen som høringsinstanser (Riksantikvaren, 2010, s. 4). I den forbindelse blir fredningens avgrensing, innholdet i bestemmelser, mulig oppstart av planarbeidet og spørsmål som kan ha betydning for fylkeskommunen eller kommunens planarbeid tatt opp og drøftet (Kulturminneloven, 1978, § 22). En kulturmiljøfredning må ses i sammenheng med kommunal planlegging etter plan- og bygningsloven fordi den vil ha betydning for arealbruken. Likevel kan fredningen gjennomføres uavhengig av gjeldende planer (Riksantikvaren, 2010, s. 4). Kommunen bør belyse eventuelle negative følger av å foreta en kulturmiljøfredning. På den måte vil kommunes uttalelse kunne danne et viktig grunnlag for fredningssakens endelige vurdering (Finne & Holme, 2020, s. 203).

Medvirkning i fredningsprosessen

I kulturminnelovens § 22 sikrer saksbehandlingsreglene at eiere og andre berørte får mulighet til å medvirke under utarbeidelsen av fredningsforslaget. En redegjørelse av fredningstiltaket og dets antatte følger skal kunngjøres. Tidlig i forberedelsesprosessen for fredningssaken skal det opprettes en samarbeidsgruppe, som kulturminnemyndigheten skal forholde seg til under saksutredningen. Gruppen kan bestå av eiere og rettighetshavere, kommunen og andre offentlige fagmyndigheter, i tillegg til organisasjoner som har særlig interesse i tiltaket (Kulturminneloven, 1978, § 22; Riksantikvaren, 2010, s. 6).

Når forslaget legges ut til offentlig ettersyn, skal dette kunngjøres slik at det er mulighet for å komme med uttalelser. Grunneiere og rettighetshavere bør få dette i brevform, og det skal legges frem for de statlige fagorganene som blir berørte av forslaget.

Kunngjøringen skal inneholde hva fredningsforslaget omfatter. Før det blir vedtatt fredning skal saken legges frem for kommunestyret. Departementet har anledning til å gjennomføre en midlertidig fredning om det skulle være nødvendig, før det endelige vedtaket om fredning blir avgjort. Vedtaket om fredning skal til slutt tinglyses

(Kulturminneloven, 1978, § 22). Kulturmiljøfredning blir vedtatt gjennom forskrift, og det endelige vedtaket kan dermed ikke påklages (Finne & Holme, 2020, s. 204).

Fredningsprosessen for sone B i Skudeneshavn kulturmiljø

Oftest blir en fredning gjennomført som et samarbeid mellom de ulike forvaltningsnivåene, med den lokale kulturminneforvaltningen i spissen. I Skudeneshavn ble derimot prosessen gjennomført av Riksantikvaren, i et samarbeid med fylkeskommunen og kommunen. I den forbindelse engasjerte Riksantikvaren en fra kommunens kulturavdeling til å skrive forslag til forskrift, forvaltningsplan og å rapportere til Riksantikvaren. Denne personen ble senere dagens kommuneantikvar (Hoff, 2017, s. 26 & 51).

I rapporten *Evaluering av kulturmiljøer* kommer det frem at kommunen fikk vite om fredningen i forbindelse med at daværende Riksantikvar Jørn Holme kom til byen og åpnet Skudefestivalen i 2013. De fleste av grunneierne i sone B hørte først om fredningen på radio. I starten av prosessen var dialogen med folk i sone B tyngre enn med de i sone A. Dialogen med folket kom også senere i gang i sone B (Hoff, 2017, s. 54-55).

9. september 2014 ble det holdt oppstartsmøte, og det var stor skepsis i sone B. Det ble dannet en referansegruppe bestående av byens næringsforening og Foreningen Gamle Skudeneshavn, som deltok på møter om fredningssaken. 2. februar 2015 ble det orientert om kulturmiljøfredningen i et formannskapsmøte i kommunen, og det ble arrangert folkemøte i Skudeneshavn. Senere ble det sendt ut oppstartsvarsel, hvor det etterfølgende kom inn syv merknader (Hoff, 2017, s. 50 & 55).

Forslag til forskrift, og utkast til forvaltningsplan ble lagt ut til offentlig ettersyn 18. desember 2015. Riksantikvaren orienterte i forkant om forslaget til fredning i et folkemøte i Skudeneshavn. Det kom inn atten merknader, blant annet fra berørte grunneiere, næringsforeningen og Foreningen Gamle Skudeneshavn. Merknadene fra sone B var nesten utelukkende negative. Det kom særlig frem at forvaltningen av sone B måtte være mindre inngripende enn i sone A, og at det fortsatt skulle gå an å drive næring og utvikling i dette området (Hoff, 2017, s. 51 & 55).

Merknadene førte til at forskrift og forvaltningsplan skulle endres, og sendes ut på ny høring. Endringene ble i all hovedsak foretatt av Riksantikvaren, og merknadene som hadde kommet inn ble i vesentlig grad ivaretatt i det nye forslaget. Blant annet ble det laget en rekke egne bestemmelser for sone B, og det ble innført et skille mellom bebyggelse før og etter 1940. De nye bestemmelsene la blant annet til rette for at man kunne søke om dispensasjon for å rive og bygge nytt. Det ble også lagt inn en avgrensning om at fredningen skulle gjelde perioden 1800-1940. Den nye forvaltningsplanen la større vekt på verdiene i kulturmiljøet, og sette det i en nasjonal sammenheng. Det ble i tillegg lagt til en egen del om utviklingsmulighetene i sone B (Hoff, 2017, s. 51-52).

Etter første høring ble det for sone B etablert et samtaleforum som hadde møter sammen med næringsforeningen, grunneiere, kommunens prosjektleder og flere. Det kommer frem i rapporten at dette skapte tillit og eierskap til prosessen. Samarbeidet ble særlig styrket da forskriften ble endret. I tillegg hadde kommuneantikvaren og prosjektlederen kontordag i Skudeneshavn hvor det var mulighet for folk å stille spørsmål. I oktober 2015 ble det holdt åpent foredrag om Skudeneshavns utvikling og vernehistorie (Hoff, 2017, s. 55).

Det nye forslaget ble lagt ut til offentlig ettersyn 27. juni 2016, og høringsfristen ble etter spørsmål utsatt til 23. september. Det kom inn ni merknader, og forslaget fikk god oppslutning. Blant annet sa Riksantikvaren på folkemøtene at de skulle komme med økonomiske tilskuddsmidler som skulle gjelde for hele kulturmiljøet. I tillegg kom Riksantikvaren med visjoner som sammenlignet kulturmiljøet Skudeneshavn med andre kulturmiljø som hadde doblet seg ifølge rapporten *Evaluering av kulturmiljø*. Det skjedde en endring i folks holdninger etter dette, og de begynte å se mulighetene som fredningen kunne føre med seg. Kommunen og fylkeskommunen mener derimot at møtene med Riksantikvaren skapte urealistiske forventninger i sone B, spesielt med tanke på økonomisk støtte til tilskuddberettigede tiltak (Hoff, 2017, s. 52 & 55).

7. september 2016 ble det holdt et møte for å avklare spørsmål til det omarbeidede fredningsforslaget sammen med næringsforeningen og folk fra sone B. I starten av 2017

stilte kommunen seg bak forslaget til fredning, og det ble sendt ut på høring av Riksantikvaren 17. februar. Den 20. juni samme år ble fredningsforslaget oversendt til Klima- og miljødepartementet for videre behandling. På grunn av behov for ytterligere informasjon, ble ikke fredningen vedtatt før 30. november 2018 (Hoff, 2017, s. 52; Klima- og miljødepartementet, 2018).

3.2.3. Forvaltning etter fredningsvedtak

Kommunen fungerer som førsteinstans og mottaker for saker som skal behandles både etter kulturminneloven og plan- og bygningsloven. Videre har kommunen ansvar for forhåndskonferanser, rådgivning og bistå i søknader om tilskudd. Fylkeskommunen fungerer som dispensasjonsmyndighet, og behandler søknader om tilskudd. De kan også veilede ved behov (Riksantikvaren, 2019a, s. 111).

Forvaltningsplan

For å tilrettelegge for en forvaltningspraksis i samsvar med fredningens forskrift blir det laget en forvaltningsplan. I forvaltningsplanen legges det føringer for hvilke oppgaver offentlige myndigheter, eiere eller andre har ansvar for. Det legges blant annet føringer for utarbeidelse av skjøtsels- og vedlikeholdsplaner. Normalt gjelder forvaltningsplanen for hele kulturmiljøet. Den gir partene innsikt i fredningens følger, og rollefordelingen til de som følger opp fredningen (Riksantikvaren, 2010, s.11).

Skjøtsels- og vedlikeholdsplaner er detaljplaner hvor det beskrives hvordan nødvendig periodisk skjøtsel og vedlikehold skal utføres for å ivareta fredningens formål og forskrift. Skjøtselsplaner benyttes for naturelement og ubebygde områder, og vedlikeholdsplaner for byggverk og anlegg. Som hovedregel bør forvaltningsplanen bli utarbeidet parallelt med utkastet til forskrift, og følge fredningssaken til den er vedtatt. Normalt skal derimot ikke skjøtsels- og vedlikeholdsplaner bli utarbeidet før forvaltningsplanen er godkjent, og den dokumenterer behovet for denne typen detaljplaner (Riksantikvaren, 2010, s. 11 & 12).

Forvaltningsplan for Skudeneshavn

Forvaltningsplanen ble laget i forbindelse med fredningen av kulturmiljøet. Den har som formål å være et redskap for forvaltningen, eiere og andre som har interesse for

kulturmiljøet. Planen utdyper hvordan fredningen og dens bestemmelser skal følges opp i hverdagen for å oppnå fredningens formål i praksis. Den skal også synliggjøre området kulturminneverdier. Planen skal revideres ved behov, noe som ble sist gjort i 2019 (Riksantikvaren, 2019a, s. 13).

Ifølge forvaltningsplanen er fredningens formål å bevare den viktige historien som Skudeneshavn representerer. Skudeneshavn skal være en ressurs for samfunnsutvikling, og fredningen av kulturmiljøet skal ikke være til hinder for at Skudeneshavn skal bli videreført og opprettholdt som en levende by. Det skal tilrettelegges for både vern og bruk, og ny bruk skal gjøres på kulturmiljøets premisser. Forvaltningsplanen løfter frem kulturmiljøet som en ressurs for byutvikling, og at det ligger et større potensiale for satsing på turisme som verdiskaping i kulturmiljøet (Riksantikvaren, 2019a, s. 82 & 83).

Forvaltningsplanen har et eget kapittel om *Utvikling og næringsvirksomhet i kulturmiljøet*. Siden det har skjedd endringer av et betraktelig større omfang i nyere tid i sone B enn i sone A, åpnes det for å kunne gjøre større endringer i dette området. Planen har derfor en egen del for utvikling i sone B, hvor det presenteres hvilke muligheter det er for tilbygg, påbygg, endringer, nybygg og erstatningsbygg og rivning (Riksantikvaren, 2019a, s. 82 & 84).

Fredningens formål er å bevare byutviklingshistorien frem til 1940. Derfor er det et større potensiale for å gjennomføre endringer på, eller å rive hele, eller deler av bygninger som er oppført etter dette, ifølge forvaltningsplanen. Det er særlig muligheter for å foreta endringer på næringsbygginger. Da forvaltningsplanen anser dette som å kunne være nødvendig for videre drift. Derfor kan man foreta visse fasadeendringer, istandsettingstiltak eller mindre ombygninger uten å søke om dispensasjon på næringsbygninger. Endringer og bygninger fra etter 1940 løftes likevel frem som historiske bidrag til kulturmiljøet. Fasadene langs Kaigata og Kirkegata blir også trukket frem som viktige byggelinjer som styrker og ivaretar opplevelsen av historiske strukturer i kulturmiljøet (Riksantikvaren, 2019a, s. 84-85).

Under visse omstendigheter er det også mulighet for å rive hele eller deler av bygninger som er oppført før 1940. I slike tilfeller skal det vurderes om hele eller deler av bygningen kan gjenbrukes. For nybygg og erstatningsbygg skal god tilpassing vektlegges. Hva som er god tilpasning kan spenne fra tilnærmet moderne bebyggelse til kopi av eldre bebyggelse, og må vurderes opp mot den sammenhengen de står i, som omkringliggende miljø og fredningsformålet. Byggehøyder, volum, proporsjoner, plassering, bygningsmaterialer og bygningselementer skal heller ikke bryte med det eksisterende miljøet. God tilpasning blir løftet frem som ønskelig, og en faktor som kan styrke de eksisterende kvalitetene i kulturmiljøet, og tilføre nye (Riksantikvaren, 2019a, s. 83 & 85).

Forvaltningsplanen kommer med råd ved utviklingstiltak. Byutviklingsprosjekt skal gjennomføres i forhold til den sammenheng de står i. Man skal fortette i en skala som er tilpasset kulturmiljøet når man bygger nye bygninger. Bygninger som har mistet sin opprinnelige funksjon kan brukes til et nytt formål. Tilbygg, påbygg og endringer skal utformes ut fra helheten i kulturmiljøet, forståelsen av den eksisterende bygningen og hvilke kulturhistoriske verdier det nye tiltaket eventuelt kan komme i konflikt med. Bebyggelse med lav utnyttelse og verneverdi kan erstattes av ny tilpasset bebyggelse. Eldre belegning i gatene skal forsøkes bevart (Riksantikvaren, 2019a, s. 85 & 111).

Dispensasjon

På visse vilkår er det en begrenset tilgang til å gi dispensasjon til enkelte tiltak i kulturmiljøet for kulturmiljømyndighetene gjennom kulturminnelovens § 20 tredje ledd. Vilrårene er at tiltaket ikke må være et vesentlig inngrep, og at det må foreligge et særlig tilfelle. Søknaden om dispensasjon avslås om et av de to vilrårene ikke er oppfylt. Når behovet for å beskytte kulturmiljøet går foran søkers eller samfunnsmessige behov kan søknaden avslås, selv om særlig tilfelle tilsier at det skal gis dispensasjon (Riksantikvaren, 2014). Særlige tilfeller er tiltak som av hensyn til den enkelte fredningens formål er nødvendige, er av vesentlig samfunnsmessig betydning, eller andre tilfeller som er helt spesielle (Ot.prp. nr. 51 (1991-92), s. 25).

Faglig skjønn er viktig for å avgjøre hva som er et vesentlig inngrep. Formålet med fredningen og dens bestemmelser vil ha stor betydning for dette. Små endringer over tid

kan også være vesentlige når de ses på samlet sett. Disse kan føre til at tålegrensen for hva som heretter kan aksepteres å ikke være vesentlige inngrep er nådd. Rivning av bygninger i et fredet kulturmiljø vil oftest være et vesentlig inngrep (Riksantikvaren, 2014).

Bestemmelsene i fredningsforskriften og fredningens formål er viktige kilder når mulighetene for dispensasjon vurderes. Det er verneverdien og konsekvensene for det helhetlige fredningsmiljøet, og ikke de enkelte objektene som er styrende for utfallet av vurderingen (Riksantikvaren, 2014).

Med mindre annet fremgår ut fra forskriften til Skudeneshavn kulturmiljø, skal det søkes om dispensasjon for alle tiltak som går utover vanlig vedlikehold. På grunn av at det er et gjennom forskrift og forvaltningsplan er et større handlingsrom i den nyere bydelen sone B, vil det i en del tilfeller være lettere å søke om dispensasjon i dette området enn i sone A (Riksantikvaren, 2019a, s. 85 & 111).

3.3. Skudeneshavn i en kulturhistorisk kontekst

I det følgende settes Skudeneshavn i en kulturell kontekst ved å se nærmere på byutvikling og historie, og Skudeneshavns vernehistorie som har røtter langt tilbake.

3.3.1. Byutvikling og historie

I flere hundre år har Skudeneshavn vært et sentrum for fiske, fiskeforedling og sjøfart (Grude, 1975, s. 28). På 1800-tallet gikk Skudeneshavn fra å være en liten fiskerlandsby til å bli en sjøfartsby (Vormedal, 2007, s. 10). Store deler av sone A, Gamle Skudeneshavn vokste frem som en selvgrodd bystruktur i denne perioden (Hansteen, 1975, s. 42). Gullalderen var derimot over da silda forsvant rundt 1870. Etter dette stagnerte næringslivet, innbyggertallet sank og det ble bare bygget sporadisk i byen (Grude, 1975, s. 29; Vormedal, 2007, s. 10).

I 1867 fikk Skudeneshavn en reguleringsplan med kvartalsstruktur og 12,5 meter brede gater, som ikke tok hensyn til byens kupert terreng eller eksisterende bebyggelse (Grude, 1975, s. 29). Planen ble ikke tatt i bruk i Gamlebyen, men etter hvert som det ble

trangt der ble derimot kvadraturen i den nyere bydelen som vi i dag kjenner som Havn, eller sone B, bygget etter denne (Riksantikvaren, 2019a, s. 50; Riksantikvaren, 2018a). Rundt århundreskiftet 1900 opplevde man igjen fremgang i Skudeneshavn.

Innbyggertallet stabiliserte seg, skipsflåten ble modernisert, og det et ble startet industrielle virksomheter. Utbyggingen i Havn skjøyt fart. Området gikk fra å være en utkant, til å bli det travleste handelsområdet i Skudeneshavn (Alsvik & Alsvik, 2002, s. 72; Grude, 1975, s. 29)

Bygningene i sone B ble for det meste reist som en kombinasjon av bolig og næring, men også som rene nærings- og tjenestebygg. Byen fikk fritak fra murtvangsloven i 1905, men en del murbygninger ble reist likevel (Riksantikvaren, 2019a, s. 38 & 51). I starten av den store utbyggingen var sveitserstilen rådende. Etter hvert ble det også bygget i nybarokk, jugendstil og funksjonalisme. Selv om det etter krigen var stor mangel på byggevarer ble det likevel bygget en rekke nybygg mellom 1945-1949 i byen (Vormedal, 2007, s. 37).

Fra 50- 60-tallet bar byggeskikken preg av at det kom nye masseproduserte bygningsmaterialer på markedet. I Havn fikk flere av bygningene tilbygg, påbygg eller gikk gjennom reoveringer som endret bygningenes karakter. Bygningen som man kan se i figur 3 er et eksempel på dette. Nye bygninger som brøt med den eksisterende byggeskikken ble også reist. Reguleringsplanen fra 1867 ble avløst av gjeldende reguleringsplaner i 1976 i Gamlebyen, og i 1989 i Havn (Riksantikvaren, 2019a, s. 53). I nyere tid har man revet to bygninger fra før 1940 sentralt i sone B, men dette var før fredningen trådte i kraft.

Figur 3: Kirkeveien 10 er et godt eksempel på en eldre bygning i sone B som har fått en god del tilføyelser etter 1940. Her fotografert i 1983. Bilde: Svendsen, 1983.

3.3.2. Skudeneshavns vernehistorie

Bevisstheten og stoltheten til beboere og eiere er trolig en av årsakene til at Skudeneshavn har bevart sin egenart. Innbyggerne fikk tidlig rosende omtale av byen sin fra kunstnere og autoritetspersoner, som det på slutten av 1800-tallet og starten av 1900-tallet kom mange av. Gjennom sine malerier bidro de til å gjøre byen kjent, og løfte frem dens skjønnhet (Vormedal, 2007, s. 12).

Den økonomiske stagnasjonen i byen må også ha sin del av æren for at byen har blitt så godt bevart som den er i dag. Mens man i byer med fremgang og vekst ofte rev slike hus som man finner i Gamle Skudeneshavn, førte perioden med stillstand til at de gamle husene ble stående. Den eneste vesentlige forandringen som skjedde var at husene etter hvert ble malt hvite. I 1924 ble det jobbet med å lage ny reguleringsplan, denne skulle sørge for at Skudeneshavn ikke mistet sitt karakteristiske særpreg. Planen trådte derimot ikke i kraft (Vormedal, 2007, s. 11 & 13-14).

Den første som talte for fredning var apoteker Johan Fredrik Vinsnes. I 1925 skrev han et åpent brev til Riksantikvaren i Aftenposten om at bydelen Gamle Skudeneshavn burde fredes. Anders Bugge fra Riksantikvaren besøkte Skudeneshavn i 1927, også han ønsket at landskap og bygninger skulle fredes. Derimot ble begges anmodninger om fredning ikke tatt til etterretning, da man ikke hadde tradisjon for å verne kystkultur eller såpass nye bygninger på den tiden. Likevel økte de sammen med den tids kunstmalere, bevisstheten til beboerne om å ta vare på byens karakteristikk (Riksantikvaren, 2019a, s. 56; Vormedal, 2007, s. 13).

Olav Martin Wikre må trekkes frem som en av de enkeltpersonene som har hatt størst betydning for at kulturmiljøet Skudeneshavn er så godt bevart som det er i dag. Han var ordfører i Skudeneshavn, først fra 1946 til 1948, og fra 1950 frem til kommunesammenslåingen i 1965. Han har også vært formann i foreningen Gamle Skudeneshavn (Grude et al., 1975, s. 3; Vormedal, 2007, s. 55-56).

I etterkrigsårene begynte de lokale myndighetene virkelig å få opp øynene for verdien til Gamle Skudeneshavn. Ved byens 90-årsjubileum i 1947 dro ordfører Wikre inn uttalelser fra eksperter, og talte varmt om byens originalitet, smakfulle arkitektur, og mulighetene for turisme, for å skape begeistring hos innbyggerne (Riksantikvaren, 2019a, s. 58).

I 1948 jobbet man med å erstatte den gamle reguleringsplanen fra 1867. I arbeidet ble det trukket frem at den eksisterende planen ville kunne være til stor skade for den gamle bydelen. Videre at den nye planen skulle ta hensyn til den gamle bydelen som var tenkt fredet. Planen ble ikke vedtatt (Riksantikvaren, 2019a, s. 58).

Under boligreisningen etter krigen, fikk ordfører Wikre arkitekt Valdemar S. Hansteen til å komme til byen. Som styremedlem i Fortidsminneforeningen i Rogaland, ba Hansteen i 1949 om at fredningsforholdene i Gamle Skudeneshavn skulle undersøkes. Året etter kom konservator ved Stavanger museum og styremedlem i Fortidsminneforeningen Jan Hendrich Lexow til byen. Han skrev blant annet et brev til Riksantikvaren hvor han delte sin begeistring for byen (Riksantikvaren, 2019a, s. 56; Vormedal, 2007, s. 15).

Lexow skrev også en artikkel i årboken til Foreningen til norske fortidsminnesmerkers bevaring i 1953. Blant annet løftet han frem at ”neppe noe annet sted i landet har stedets egen befolkning så samstemmig, bevisst og dyktig gått inn for å bevare og pleie selve bybilde, og det uten noen som helst anmodning fra antikvarisk hold” (Lexow, 1953, s. 56). Årene etter andre verdenskrig førte med seg økonomisk vekst og økt velstand. Mange av beboerne fikk råd til å modernisere sine boliger, men dette ble gjort med forsiktighet og respekt. Lexow trekker frem i sin artikkel hvordan beboerne tok vare på husene sine, og tilpasset de til de moderne kravene på en måte som bevarte husenes helhet (Vormedal, 2007, s. 15).

Tidligere lå dampskipskaien i Gamlebyen, noe som medførte en del trafikk i de trange gatene. Ved byggingen av ny fergekai la man denne noen hundre meter lengre sør i Kuvik. Hovedveien ble ført bak Havnafjellet, og gjennom øvre del av Havn. På den måten fikk man redusert trafikken i Gamlebyen, og skånt store deler av det gamle bygningsmiljøet mot å bli revet (Lexow, 1953, s. 56).

Da Riksantikvaren besøkte byen i 1952, ble det løftet frem at byen hadde en verdi som det var viktig å bevare. Utover 50- og 60-tallet arrangerte ordfører Wikre flere folkemøter sammen med eksperter, hvor de sammenlignet Skudeneshavn med europeiske kulturskatter. Byens 100-års jubileum i 1957 var et særlig viktig år for bevisstgjøring og stolthet for beboerne i Skudeneshavn. Gamlebyen ble løftet frem som et godt sted å bo, og det ble skrevet mange hundre avisartikler i Norge og i utlandet om byen (Riksantikvaren, 2019a, s. 58-59; Vormedal, 2007, s. 15).

Sønnen til arkitekt Valdemar S. Hansteen, Hans Jacob Hansteen, skrev sin diplomoppgave om Skudeneshavn i 1961. Han var den som gjennomførte den første store registreringen av bygningene i Gamle Skudeneshavn (Grude et al., 1975, s. 3; Riksantikvaren, 2019a, s. 58).

I 1962 ble det lagt frem et forslag om at kommunene på Karmøy skulle slås sammen til Karmøy kommune. Ordfører Wikre fryktet i den forbindelse for at den nye storkommunen ikke var like innstilt på å ta vare på Gamlebyen. Han kalte derfor byens

innbyggere inn til et møte om hvordan man skulle ta vare på bydelen. Wikre foreslo at foreningen Gamle Skudeneshavn skulle dannes, slik at beboerne skulle få økonomisk støtte, kyndige arkitekter og håndverkere. Møtet førte til at det ble vedtatt at det skulle settes ned en arbeidsgruppe bestående av ordfører Wikre, rektor Knut Haaland og kaptein Leif Midtbø (Vormedal, 2007, s. 16-17).

Utkast for vedtekter lå klart i 1963, men foreningen ble ikke formelt stiftet før i 1968. Det ble lagt opp til at foreningen blant annet skulle samarbeide med antikvariske og kommunale myndigheter, slik at Gamlebyen skulle bli vedlikeholdt og bevart som et fortids- og kulturminne. Foreningen skulle sikre at nye generasjoner tok vare på Gamlebyen (Vormedal, 2007, s. 16-17). Siden oppstarten har foreningen jobbet aktivt med opplysning og motivasjonsarbeid for ivaretagelse av kulturmiljøet. Foreningen består i dag av huseiere og en representant fra Fortidsminneforeningen. De skal ha en stor del av æren for at miljøet har blitt så godt bevart som det er (Riksantikvaren, 2018b).

Ved kommunesammenslåingen i 1965 fikk foreningen overført 15 aksjer i et børsnoterte shippingsselskap fra Skudeneshavn kommune. Utbyttet skulle gå til subsidier for de som tok vare på sine eiendommer. Senere ble disse aksjene verdt millioner, og på 70-tallet mottok foreningen Gamle Skudeneshavn store summer fra aksjene som ble brukt på å restaurere mange av husene i Gamlebyen (Vormedal, 2007, s.16-17).

I 1973 vedtok Karmøy kommune Gamle Skudeneshavn som byhistorisk spesialområde i en disposisjonsplan. Planen la opp til at området skulle bevares slik det var. Etter opprettelsen av foreningen Gamle Skudeneshavn hadde man behov for mer kunnskap om historien til bygningene og byen. Derfor tok Wikre initiativ til at det skulle gjøres en undersøkelse av bebyggelsen i Gamlebyen samme år. Arkitekt Hans Olaf Aanensen gjennomførte en grundig registrering av bebyggelsen. Sammen med registreringene som tidligere var utført av H. J. Hansteen, dannet disse grunnlaget for boken *Hus og innbyggere i gamle Skudeneshavn*, som har hatt stor betydning for bevaringsarbeidet (Grude et al., 1975, s. 3; Riksantikvaren, 2019a, s. 58 & 61).

Samtidig som man arbeidet med undersøkelsene ble det utarbeidet et forslag til reguleringsplan for bevaring av området. Bak forslaget til reguleringsplanen stod formann av foreningen Magnus Næss og arkitekt Louis Kloster. Planen ble vedtatt i 1976, og er fortsatt gjeldende i Gamle Skudeneshavn. Det var egentlig ønskelig at planen også skulle gjelde for blant annet større deler av Havn, med en eventuell gradering i ulike vernesoner (Grude et al., 1975, s. 3; Riksantikvaren, 2019a, s. 58 & 61).

Foreningen Gamle Skudeneshavn nådde et bunnpunkt i økonomien på 80-tallet, og i den forbindelse ble det offentlige trukket mer inn i vernearbeidet. Karmøy kommune kom for alvor med på laget ved kystkulturprosjektet i 1987, som også fikk støtte fra fylkeskommunen og Norsk kulturråd. Prosjektet varte i fem år og hadde som målsetning å stanse forfall, og rehabilitere Gamlebyen (Riksantikvaren, 2019a, s. 61).

På 90-tallet ble det satset på å markedsføre Karmøy som reisemål. På samme tid så man at det begynte å bli et forfall på kommunens kulturminner. Dette skyldtes ikke bare dårlig vedlikehold, men også liten kunnskap om materialer og tradisjonshåndverk blant eiere og håndverkere. Med bakgrunn i dette ble kommuneantikvaren opprettet som fast stilling i kommunen i 1998 (Riksantikvaren, 2019a, s. 61).

Foreningen Gamle Skudeneshavn bidrar i dag sterkt til det gode bymiljøet gjennom å være en aktiv og engasjert aktør i byens bevaringsarbeid. Den fungerer som uttalepart i alle byggesaker, og jobber for at de detaljerte reguleringsbestemmelsene skal bli etterlevd. Foreningen arrangerer sosiale arrangement, og er opptatt av å ivareta et godt bomiljø. Man blir automatisk medlem når man blir huseier i Gamle Skudeneshavn. Foreningen har to store sjøhus som inneholder et antikvarisk verksted og materialbank for beboere og lokale handverkere. I tillegg har foreningen ressurser som kan lære opp andre, eller hjelpe til i restaureringsarbeider (Riksantikvaren, 2018b).

I 2018 fikk Foreningen Gamle Skudeneshavn Riksantikvaren sin kulturminnepris for sin innsats for bevaring, bruk og formidling av byens kulturmiljø. Riksantikvaren påpeker, i bakgrunn for utnevnelsen, viktigheten av at lokale foreninger bevarer og setter i stand kulturminner etter eget initiativ for at kulturarven skal ivaretas. I tillegg har foreningens

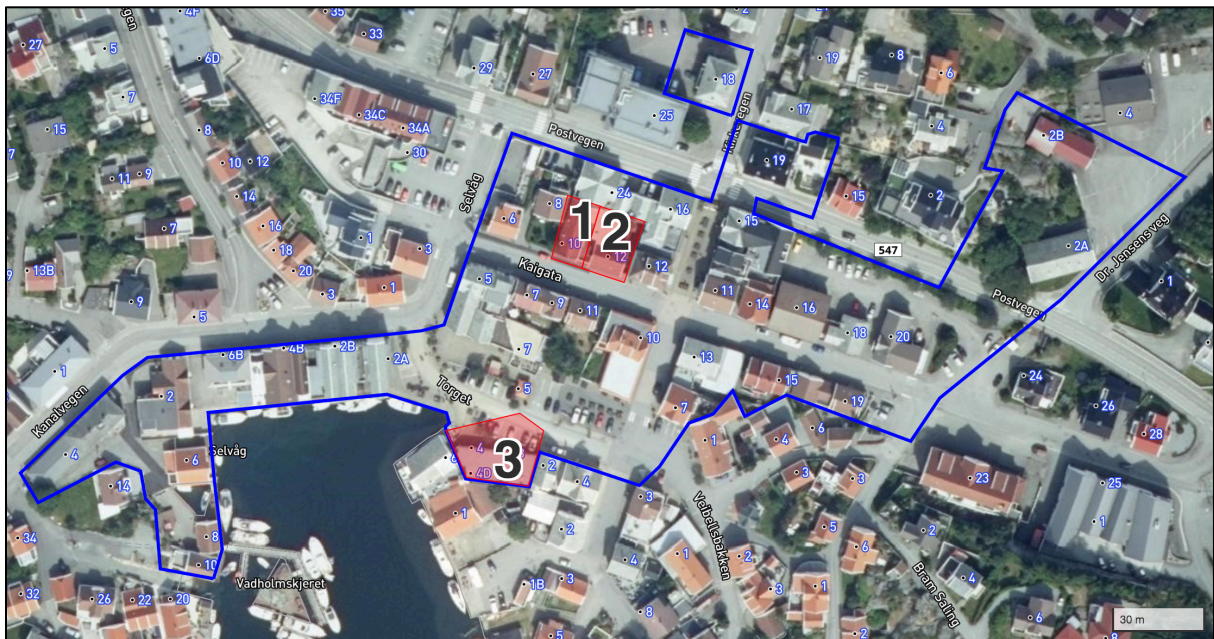
innsats med opplysningsvirksomhet og motivasjonsarbeid ført til at Skudeneshavn er en nasjonal kulturskatt, og et av Norges best bevarte trehusmiljø (Riksantikvaren, 2018b).

4. PRESENTASJON AV DATAMATERIALE

Kapittelet er delt inn i to deler. Den første delen presenterer funn fra de tre caseområdene. I den andre delen presenteres funn fra de ulike intervjuobjektene.

4.1. Presentasjon av funn fra caseområder

Caseområdene som er valgt ut er tre forholdsvis forskjellige fredningsprosjekt som bidrar til å belyse ulike utfordringer i møte med oppgavens problemstilling. Fredningsprosjektene består av enkeltbygninger som i seg selv er viktige i sammenheng med sine omgivelser for å opprettholde kulturmiljøet. Caseområde 1 er Kaigata 10, caseområde 2 er Kaigata 12 og caseområde 3 er Torget 4. Deres plassering i sone B ses i figur 4.

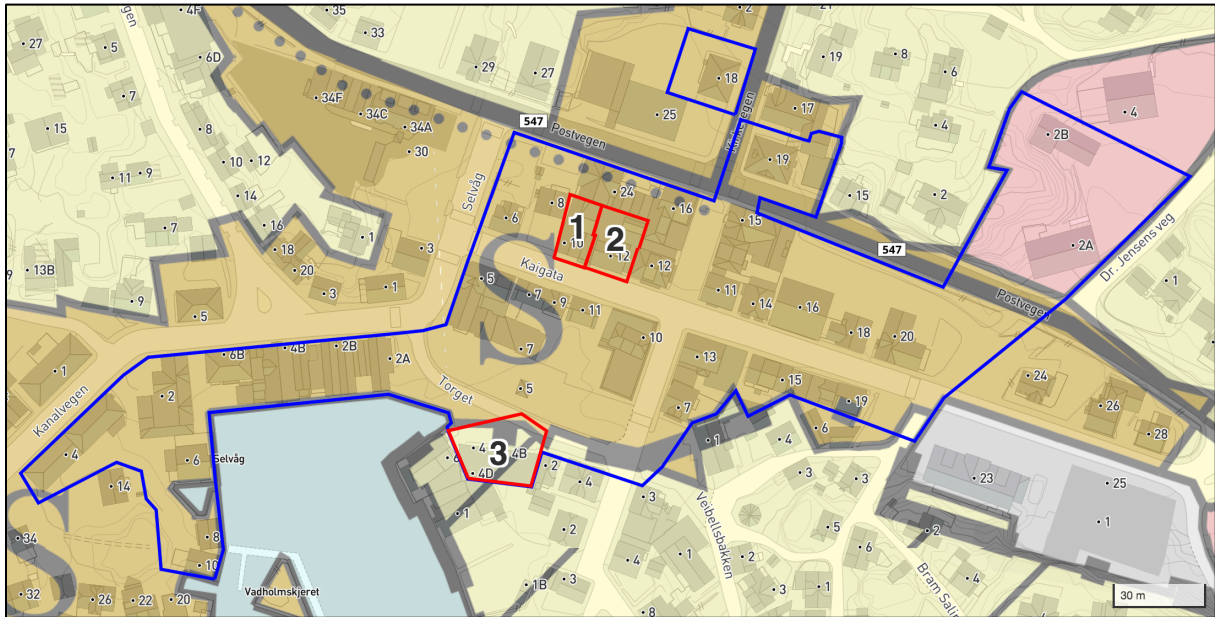
Figur 4: Caseområdenes plassering i sone B. Kart: Norkart, 2021.

Funn fra casestudiene har bidratt til å sette fokus på blant annet vernebegreper og byutvikling som drøftes under kapittel 5 Drøfting.

Planforhold

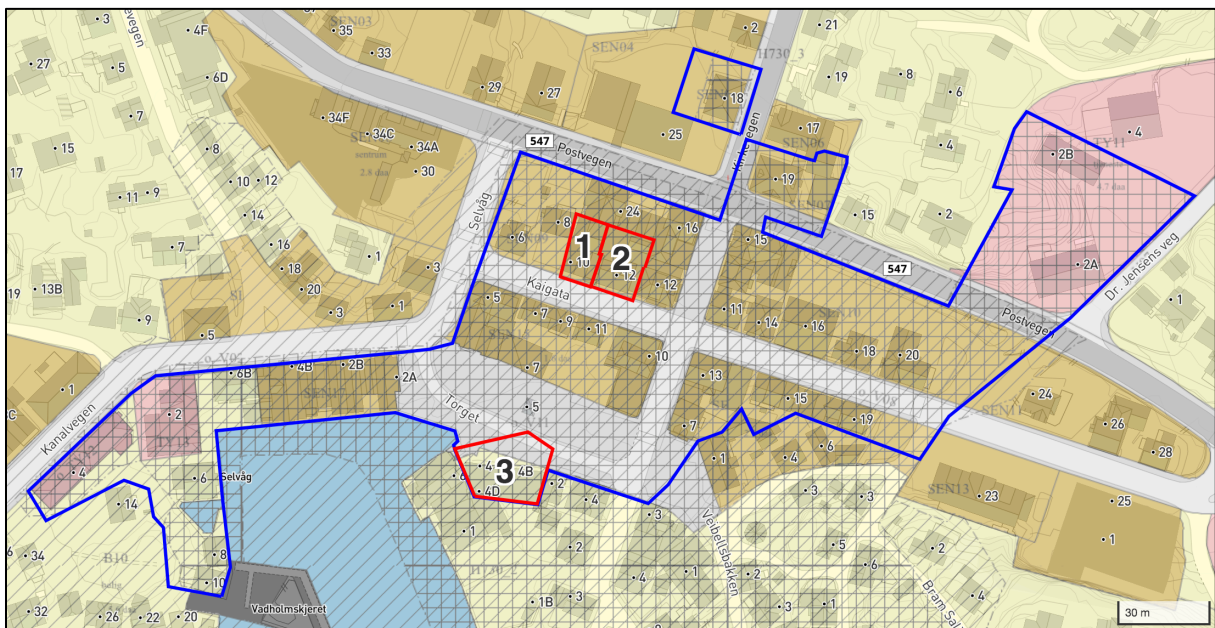
Foruten de bestemmelsene som gis for sone B i Forskrift om fredning av Skudeneshavn kulturmiljø, er også områdene berørt av gjeldende offentlige planer på stedet. I *Kommuneplanens arealdel for Karmøy kommune* ligger eiendommene i Kaigata 10 og 12

innenfor et område som er avsatt til sentrumsformål, mens Torget 4 er avsatt til boligbebyggelse med hensynssone som vist i figur 5.

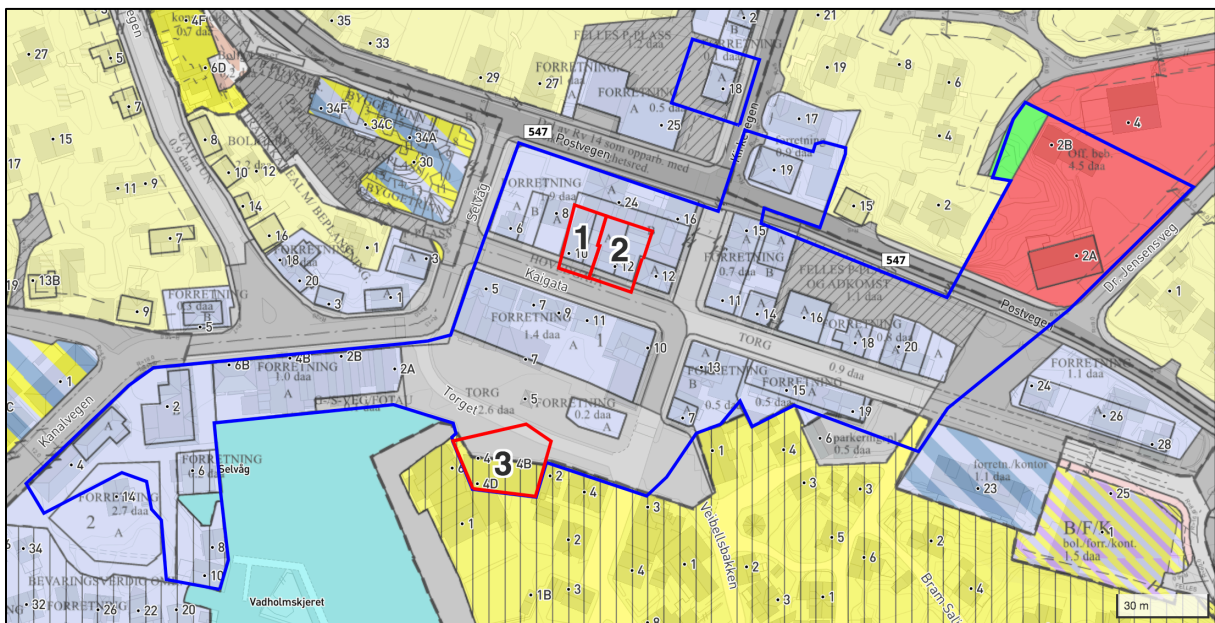
Figur 5: Kommuneplanens arealdel Karmøy kommune. Sone B markert med blått og caseområder med rødt. Kart: Norkart, 2021.

Som man kan se i figur 6 er Kaigata 10 og 12 i *Kommunedelplan for Skudeneshavn* avsatt som sentrumsformål, mens for Torget 4 er den bebygde delen avsatt som boligområde, og delen ut mot Torget avsatt til veg. I kommunedelplanen blir også eiendommene berørt av hensynssone bevaring kulturmiljø, og båndleggingssone etter lov om kulturminner.

Figur 6: Kommunedelplan for Skudeneshavn. Sone B markert med blått og caseområder med rødt. Kart: Norkart, 2021.

Kaigata 10 og 12 er, som vist i figur 7, regulert til forretning i gjeldende reguleringsplan 125 Skudeneshavn. Planens bestemmelser sier at førsteetasje skal benyttes til ervervsvirksomhet, mens øvrige etasjer til boligformål. Tak skal være saltak eller andre former for skråtak, og ha en vinkel på mellom 30-45 grader. Mellombygg i første etasje kan ha flatt tak. Gesimshøyden skal ikke overstige seks meter, og bredden på gavlene skal normalt ikke være mer enn 12 meter. Parkering kreves innen rimelig gangavstand, men kommunen kan justere dette kravet. Ny bebyggelse skal tilpasses bygningsmiljøet både i sitt kvartal og strøket når det gjelder form, materialer og fargevalg.

Figur 7: Gjeldende reguleringsplaner. Sone B markert med blått og caseområder med rødt. Kart: Norkart, 2021.

Torget 4 er berørt av reguleringsplanene 125 Skudeneshavn og 113 Gamle Skudeneshavn som vist i figur 7. Den ubebygde delen er berørt av førstnevnte reguleringsplan, og regulert til torg. Den bebygde delen er i reguleringsplanen 125 Gamle Skudeneshavn regulert til boligformål og bevaringsområde. I følge bestemmelsene er det ikke lov å rive bygninger, og nybygg tillates ikke så lenge dette ikke gjelder gjenoppbygging etter eventuell skade. Det kreves blant annet hølvet kledning og teglstein på taket. Videre skal vinduer skal ha enkelt glass, gjennomgående sprosser med kittfals, ha utvendig hjørnebeslag og være sidehengslet. Bolighus skal i all hovedsak males hvite, mens dører og omkransende belistning skal males i en annen stilriktig farge for å markere dette. Kommunen har likevel mulighet for å gjøre unntak, så lenge det er hentet inn uttalelser fra antikvariske myndigheter og foreningen Gamle Skudeneshavn.

4.1.1. Kaigata 10 og Kaigata 12

Bygningene ble bygget som bakeri og bakeriutsalget for Jakob Thorsen bakeri i 1900, midt i et av byens nye kvartaler, som man kan se i figur 8 (Alsvik & Alsvik, 2002, s 77).

Kaigata 10 ble bygget som bakeri i pusset tegl, med en og en halv etasje, og saltak. Bakeriet hadde elementer av nøktern nygotikk og vinduer fra sveitserstilen. Kaigata 12 ble bygget i tre med to og en halv etasje, og saltak. Bakeriutsalget lå i første etasje og boligdelen i de to øverste. Huset var reist i enkel sveitserstil, og malt i en grunnfarge med kontrastfarge på detaljene. Ut mot Kaigata var det et mindre portrom mellom bygningene, mens inn mot kvartalets sentrum hang bygningene sammen. Mellom bakeriutsalget og Kirkevegen 12 var det en passasje som ledet inn i bakgården.

Figur 8: Bakeriet i Kaigata 10 (med gavlen vendt mot gaten) og bakeriutsalget i Kaigata 12 (i midten) en gang på starten av 1900-tallet. Bilde: Varne, u.å.

Etter 1940

Som man kan se i figur 9 så har det blitt foretatt større endringer på begge bygningene opp gjennom årene. Mange av disse endringene og utskiftningene skjedde på 1970-tallet, og endret bygningenes uttrykk radikalt. På bakeriutsalget ble det blant annet satt opp et større tilbygg inn mot midten av kvartalet. Tilbygget har svakt hellende pulttak

inn mot kvartalets senter, og fasaden har en enklere utførelse og materialbruk enn den eldste delen.

Figur 9: Fasadene til bakeriet i Kaigata 10 og bakeriutsalget i Kaigata 12 har gjennomgått en god del endringer oppgjennom 1900-tallet. Bilde: Wiik, 2014.

Etter hvert ble tegltakene byttet til betongstein, og takrennene og nedløp til plast. Mot Kaigata ble fasadene til bakeriet og bakeriutsalget murt i sammen med masseprodusert teglstein. Portrommet ble da avstengt fra gaten, og over inngangen ble det satt opp et lite tak. Krysspostvinduene ble skiftet til såkalte husmorvinduer, og størrelsen på vindusåpningene endret.

På bakeriet ble de små vinduene i gavlen byttet til store sjalusiventiler. Hjørnetårnene i gavlen ble fjernet, og det ble montert sorte blikkeslag. Fabrikkpipen ble også fjernet. Minimalt med originale bygningsdeler var igjen i fasaden, men noe av bygningens volum ut mot gaten var derimot noenlunde bevart, og med tilføyinger som lot seg fjerne forholdsvis lett. Etter at bakeriet ble lagt ned fremstod bygningen som slitt, og hadde behov for vedlikehold og utbedringer.

I bakeriutsalget ble vinduene byttet til store butikkvinduer med markiser over, og det ble satt inn nye dører. På grunnmuren mot Kaigata ble det murt opp skifermurstein, og pipene ble erstattet av én enklere pipe. Over trappen i portrommet ble det laget en buet portal med forseggjort port i galvanisert jern. Bakeriutsalget har endret farge flere

ganger, men var for en tid tilbake gult. Deler av boligdelen i andre etasje ble brukt som kafé en periode. Etter at bakeriutsalget la ned, har næringslokalene blitt brukt til forskjellige virksomheter.

Dagens situasjon

Bakeriet og bakeriutsalget ble delt i to eiendommer i 2013. Kaigata 10 eies i dag av en privatperson, og Kaigata 12 av et byggefirma (Statens kartverk, 2021a, 2021b).

Bygningene ligger i dag midt i det mest tettbygde kvartalet i byen.

Kaigata 10 har de siste årene blitt omgjort til bolig. I den forbindelse er portrommet åpnet opp igjen, og telgsteinsfasaden fjernet som man ser i figur 10. Deler av fasaden er blitt tilbakeført, som puss på murene, teglstein på taket, krysspostvinduer og hjørnetårn i gavlen. For å tilrettelegge for bruk som bolig har man blant annet endret taket til pulttak i bakkant, og felt inn takterrasse. Det er satt inn takvinduer, og et større glassfelt rundt inngangsdøren inspirert av gamle industrivinduer. Enkelte element på byggingen har en moderne utførelse som inngangsdøren og vegbelysning i portrommet. Vinduer, dører og lamper er i sort, murpussen er ubehandlet grå, og beslag i ubehandlet metall. Det er satt opp en mindre ny pipe i enklere stil. I portrommet er det lagt ny brostein.

I 2020 vant Kaigata 10 Karmøy kommunes byggeskikkpris. I sin begrunnelse løfter kommunen frem bygningen som et pluss for miljøet og et godt eksempel på at slike bygninger kan transformeres til gode boliger. Videre bidrar bakeriet til å fortelle gatens historie og bredden i typespekter. Det ble også trukket frem at samarbeidet med kommunen, fylkeskommunen og utbygger hadde vært nært, og at utbygger hadde bidratt til gode antikvariske løsninger (Karmøy kommune, 2020).

Figur 10: Bakeriet i Kaigata 10 etter ferdigstilling. Bilde: Olsen, 2020.

I Kaigata 12 står næringslokalene tomme, og den delen av andre etasje som i en periode ble brukt til kafé er nå i bruk som bolig igjen. Bygningens volum mot Kaigata er noenlunde bevart, og med tilføyinger som forholdsvis lett lar seg fjerne. Store deler av bygningens fasade er skiftet ut, men det finnes fortsatt noe originale bygningsdeler. Eksempelvis en del kledning og listverk, knekter på vindusomrammingene, åser i gavlen med utskjæringer, og noen få originale vindu. Ut mot Kaigata er trekledningen malt hvit, mens tilbygget i bakgården er fortsatt gult. Bygningen bærer i dag preg av vedlikeholdsetterslep, og da særlig tilbygget i bakgården. Vedlikeholdsetterslepet og endringene gjør at bygningen for mange kan oppleves som forsømt i bymiljøet.

Fortauet utenfor begge bygningene har fortsatt store gamle skiferheller som belegning, og brostein er benyttet som kantstein.

Empiriske funn

Endringene som har blitt gjennomført på bakeriet må sies å være i tråd med gjeldende planer, men man må ha dispensert fra å ha ervervsvirksomhet. De nye delene av

bebyggelsen er tilpasset strøket i form, materiale og fargevalg. Bakeriutsalget er i samsvar med gjeldende planer.

Bygningenes alder og plassering gjør de til en viktig del av byutviklingshistorien frem til 1940, og de er dermed beskyttet av formålet til fredningen av sone B. Endringene som er gjennomført på bygningene etter 1940 er derimot ikke beskyttet av formålet, selv om de er et historisk bidrag til kulturmiljøet. De kan derfor endres eller fjernes. Dette bekreftes også av forvaltningsplanens råd ved utviklingstiltak. Endringene som man har gjort på bakeriet er derfor i tråd med forvaltningsplanen, og det er muligheter for å fjerne nyere bygningsdeler og tilbygg på bakeriutsalget. Man har utenfor begge bygningene bevart den eldre belegningen på fortauene, noe som er ønskelig fra forvaltningsplanens side.

Endringene som ble gjennomført etter 1940 er også et autentisk vitnesbyrd om den tids materialbruk og syn på bruk av gamle bygninger. De siste 40 årene er det blitt gjort få endringer. Det må derfor kunne argumenteres for at endringene på bakeriet og bakeriutsalget hadde, og har en aldersverdi.

Selv om det åpnes for at bygninger fra før 1940 kan rives, gjør vektleggingen av opplevelsesverdien til fasadelinjene i Kaigata at en mulig rivning av bakeriutsalget trolig blir vanskelig. Ved en eventuell rivning må det vurderes om hele eller deler av bygningen kan gjenbrukes. Bygningen har fortsatt noe originale bygningsdeler. Det er ikke å komme bort i fra at bakeriutsalget har behov for vedlikehold.

Tilbakeføringen av gavlfasaden på bakeriet støtter opp om forvaltningsplanens syn på opplevelsesverdien til fasadene langs Kaigata. Endringen til boligformål er i samsvar med rådene ved utviklingstiltak. Forvaltningsplanen sier også at tilbygg skal utformes i samsvar med kulturmiljøet, noe som man må kunne si man har klart forholdsvis bra på bakeriet. Likevel kan man skille de nye elementene ut fra den gamle utformingen, samtidig som det nye på mange måter innordner seg bygningens tidligere uttrykk. Kommunen trekker i forbindelse med byggeskikkprisen frem at eierne har bidratt til å fremme gode antikvariske løsninger.

4.1.2. Torget 4

Caseområdet ligger i overgangen mellom den selvgrodde og regulerte byen. Området ligger i sone B, men grenser til sone A på tre sider. Opprinnelig var området sjø som har blitt fylt ut med årene. (Alsvik & Alsvik, 2002, s. 56).

Etter 1940

På 1970-tallet ble det bygget et næringsbygg på tomten, som opp gjennom årene har huset forskjellige butikker og næringsvirksomheter. Som man kan se i figur 11 var bygningen reist i et renskåret tidstypisk uttrykk med flatt tak og store glassflater. Bygningens høyde, volum og stil skilte seg fra omkringliggende bebyggelse.

Figur 11: Den tidligere næringsbygningen på Torget 4. Bilde: Merkesvik, 2020.

Bygningen var bygget i en kombinasjon av tegl, betong og tre. Store butikkvinduer, glassdører og glassbyggerstein dannet en tilnærmet sammenhengende glassfasade mot Torget, som ble delt opp av vertikale felt med hvitmalt teglstein. Plassering av vinduer og dører var typisk for sin tid styrt av planløsningen. Ellers bestod fasaden av trekledning, fasadeplater og skifermurstein og taket var tekket med takpapp. Bygget

hadde kun utsmykning gjennom valg av kvalitetsmaterialer som skifermurstein og glassbyggerstein.

Mot tilstøtende bygninger på kortsidene var det bygget høye brannmurer i tegl. Over rekken av vinduer og dører var det et felt med fasadeplater og flere ventiler. Gesimsen var kledd med trekledning med sorte blikkeslag over. Brannmurene, fasadeplatene og gesimsen var hvitmalt, og vinduskarmene mørkeblå. Fasaden bar preg at det var blitt foretatt noen mindre utskiftninger opp gjennom årene, men var ellers forholdsvis original. Bygningen hadde noe behov for vedlikehold.

Dagens situasjon

Området ligger i dag sentralt på Torget i Havn, og eies av et byggefirma (Statens kartverk, 2021c). Den gamle bygningen ble revet vinteren 2021, og et nytt byggeprosjekt er i gang. Figur 12 viser en illustrasjon av bygningen som reises på tomten. Bygningen vil bli to og en halv etasje, og se ut som to sammenbygde bolighus. Grunnflaten vil bli større enn på den gamle næringsbygningen, da man har fått dispensasjon til å bygge på deler av tomten som tidligere var regulert til torg. Første etasje blir en kombinasjon av parkeringsgarasje og næring, de to øverste etasjene blir leiligheter.

Figur 12: Illustrasjon av den nye bygningen på Torget 4. Illustrasjon: Ivan Eiendom AS, 2020.

Første etasje vil bli bygget i mur og de to øverste i tre. Taket vil få halvvalm og pultark, og bli teknet med teglstein. Det arkitektoniske uttrykket er inspirert av lokal byggeskikk og omkringliggende empirebebyggelse fra 1850-60 årene i Gamle Skudeneshavn. Dette kan man se gjennom valg av takform, bygningskropp, vindusplassering og inngangsparti. Bygningen har også trekk fra vår tid som fransk balkong og port til parkeringsgarasjen i kjelleren.

Empiriske funn

Selv om reguleringsplanen for Gamle Skudeneshavn legger strenge krav, er det mulighet for kommunen å fravike reguleringsplanen, noe som man har gjort i dette tilfellet. Ny utforming tar hensyn til kravene som stilles, og tiltaket må derfor sies å være i samsvar med planen.

Siden Torget 4 var oppført etter 1940 var bygningen ikke beskyttet av fredningens formål. Den hadde også med sin ene etasje en lavere utnyttelse enn hva det var muligheter for. Rivningen må dermed kunne sies å være i tråd med fredningens forskrift. Likevel påpeker forskriften at bygninger etter 1940 kan være et bidrag til kulturmiljøet, noe som denne bygningen med sin plassering og tidligere bruk må sies å ha vært.

Det arkitektoniske uttrykket, tilpasningen til omkringliggende bebyggelse og materialbruken var en representant for den tids tankesett og tilgjengelige ressurser. Bygningen var et historiefortellende bidrag til byens autentisitet, og den begynte å få en aldersverdi. Rivningen av bygningen må dermed kunne sies å være noe i strid med Venezia-charterets bevaringsteori.

Ut fra den nye bygningens plassering og omgivelser, må det kunne sies at dens stilkopierende uttrykk samsvarer med forvaltningsplanen. Det arkitektoniske uttrykket vil på mange måter gjøre at den vil gli bedre inn i omgivelsene enn hva den gamle gjorde. Dessverre ser man ofte at slike bygninger blir litt for store i forhold til det formspråket de er inspirert av. Det vil derfor bli interessant å se hvordan den nye bygningens volum og høyder vil oppleves i forhold til omgivelsene i kulturmiljøet, og samsvare med forvaltningsplanens krav til dette. Selv om den vil få et forholdsvis stilkopierende uttrykk vil enkelte elementer vise at bygningen er fra vår tid.

4.2. Presentasjon av funn fra kvalitative intervju

For å belyse problemstillingen er det som tidligere nevnt foretatt intervju av gruppene forvaltning og utbyggere. Forvaltningen består av kommuneantikvaren i Karmøy kommune, en saksbehandler i Rogaland fylkeskommune og en byggesaksbehandler i Karmøy kommune. Den andre gruppen er to utbyggere, hvor begge har innsikt i næringslivet, da særlig den ene av dem.

I intervjuene er det lagt særlig vekt på kategoriene fredningsprosess, forholdet mellom vekst og vern og Skudeneshavn som kulturmiljø. Disse kategoriene danner grunnlaget for oppgavens underspørsmål. Kategorien fredningsprosess er tatt med for å få innblikk i folks opplevelser av fredningsprosessen, og da særlig mulighet for medvirkning. Kategorien vekst og vern er tatt med for å undersøke hvordan forvaltningen og utbyggerne opplever at hensynet til disse ulike behovene blir ivaretatt, og hvordan de forstår begrepene vekst og vern. Kategorien Skudeneshavn som kulturmiljø er tatt med for å få et innblikk i intervjuobjektens forståelse av vernebegreper, og hvordan kulturmiljøets verdier skal forvaltes.

Funn fra intervjuene vil under hver kategori bli presentert med forvaltningens synspunkt først, i rekkefølgen kommuneantikvar, rådgiver i fylkeskommunen og byggesaksbehandler i kommunen. Deretter presenteres utbyggerens synspunkt, i rekkefølgen utbygger 1 og utbygger 2. Etter synspunktene fra begge gruppene er presentert kommer en liten oppsummering for hver kategori. Byggesaksbehandleren hadde ikke noen innvendinger til kategori 1, og er derfor ikke tatt med der.

1. Fredningsprosessen

Gjennom kulturminnelovens § 22 sikres det at eiere og andre berørte får mulighet til å medvirke under utarbeidelsen av fredningsforslaget. Hvordan folk har opplevd å bli hørt i møte med myndighetene, og medvirkningsmulighet i fredningsprosessen kan være viktige for den fremtidige forvaltningen av kulturmiljøet. Det er derfor valgt å se nærmere på hvordan de to gruppene har opplevd muligheten for dette.

Kommuneantikvaren svarte følgende om medvirkning i fredningsprosessen:

Så vi hadde jo et møte før Riksantikvaren kom på oppstartsmøte sammen med egentlig hovedsakelig handelsstanden i den nyere delen av byen, den som blir sone B, ganske tidlig. For de kom med sine bekymringer selvfølgelig. Så jeg synes jo at en har hatt et engasjement hele veien. (...) Og det var jo deltagere fra foreningen Gamle Skudeneshavn som har vært veldig viktige oppi det her, og deltagere fra næringsforeningen da. (...) Jeg opplever i hvert fall at det var en stor mulighet for å medvirke dersom en hadde behov for dette. (...) Men, ja det var jo stort sett de i sone B som hadde noe på hjertet, som sånt sett benyttet den sjansen da (Kommuneantikvaren).

Kommuneantikvaren trekker i intervjuet frem at det har vært et stort engasjement fra lokalbefolkningen i fredningsprosessen, særlig fra Foreningen Gamle Skudeneshavn og byens næringsforening. I intervjuet presiserer kommuneantikvaren at folk har benyttet seg av muligheten til å medvirke ved å sende inn innspill. De har også møtt opp på folkemøter, og benyttet seg av kommunens faste kontordag i byen. Dette gjelder særlig folk i Sone B, hvor det var mest skepsis.

Rådgiveren i fylkeskommunen var ikke særlig involvert i starten av fredningsprosessen. Likevel forteller rådgiveren om hvordan hen har hørt og forstått at mulighetene for medvirkning har vært:

Jeg har jo forstått at det har vært en del møter, og sånn med befolkningen. Og at det har blitt sånn, i den forskriften som vi bruker når vi behandler saker, så mener jeg at en del av de tingene som kom inn der, de kom med bakgrunn i innspill fra folk og utbyggere og diverse i Skudeneshavn. At det ble tatt inn en del sånn ekstra ting for å tilfredsstille dem så vidt jeg har forstått det. Men i hvor stor grad de føler seg hørt, det vet ikke jeg (Rådgiver i fylkeskommunen).

Rådgiveren i fylkeskommunen løfter frem at man i fredningens forskrift kan se at det har kommet inn endringer, som skillet mellom før og etter 1940. Etter første høring ble det tatt inn i forskriften at det skulle være et større handlingsrom for å foreta endringer i sone B. Rådgiveren forstår det slik at dette ble tatt inn for å tilfredsstille de som sendte inn innspill. Hen har derimot ikke noen direkte oversikt over folks opplevelse av å ha blitt hørt.

Utbygger 1 sier at hen ikke var særlig delaktig i fredningsprosessen, foruten at de fikk innlemmet et bygg i fredningen som opprinnelig ikke var en del av den. Utbyggeren har likevel litt å si om hvordan opplevelsen av medvirkning har vært:

I selve fredningsprosessen så forstod jeg at det var mange runder. De begynte vel med å gå veldig bredt ut, og ta mye med i den der fredningen. Og så var det nok mye innsigelser og skepsis og sånn, som ofte er naturlig. Så fikk de jo kokt det ned, og kanskje til en bedre ting enn hva som var utgangspunktet. Så prosessen i dette her tror jeg var viktig, at de gikk igjennom, og alle fikk komme med innspill. Også de negative, jeg liker ikke å være negativ, men jeg ser jo veldig nytten i at man må ha de som er negative for å få inn deres synspunkter. For plutselig så klarer du kanskje å komme til mål med det meste, og det er kanskje det beste når alle samles (Utbygger 1).

Utbygger 1 løfter frem at folk har engasjert seg. Videre anser utbyggeren prosessen der alle får komme med sine meninger, uansett om de er positive eller negative, som viktig. At folk fikk ytret seg hjelp på skepsisen som var i starten. Utbyggeren tenker også at medvirkningsprosessen førte til at man endte opp med å få en bedre forskrift enn det som først var lagt frem.

Utbygger 2, har i motsetning til utbygger 1, vært svært engasjert gjennom hele fredningsprosessen. Utbyggeren har blant annet skrevet innspill til fredningsforslaget.

Men Riksantikvaren var jo utrolig god til å selge seg inn for å si det sånn. (...) De solgte det inn med at det skulle masse penger inn i dette her. Og når det er snakk om gratis penger, eller kall det hva du vil, som skal til et lite lokalsamfunn, så gjør det fort at stemningen snur. Det er sånn (Utbygger 2).

Utbygger 2 trekker i intervjuet frem at det i starten var mye skepsis til fredningen. Utbyggeren mener at det at Riksantikvaren solgte inn fredningen med visjoner og lovnader om økonomiske tilskuddsmidler, var en av faktorene som førte til at stemningen snudde. I intervjuet kommer det derimot frem at utbyggeren tenker at folk i sone B opplever at de ikke har fått så mye i tilskudd som de mener at de ble lovet. Videre sier utbygger 2 følgende om medvirkning i fredningsprosessen:

Der er det sånn at, ja medvirkning, hvis du ser på den generelle masse, da har du folkemøter sant? (...) Det ble stilt masse spørsmål. Og jeg følte det at de tok det vel til seg en del av det, men hvor mye, det er jeg mer usikker på i forhold til det. Ellers så var det jo en hel del som skrev kommentarer til det når det var på høring. Og så endret de jo kraftig. Så du følte jo at du hadde en medbestemmelseskraft på en måte. Så egentlig prosessen vil jeg si var bra (Utbygger 2).

Utbygger 2 tenker fredningsprosessen var bra. Utbyggeren påpeker i intervjuet at folk i sone B opplevde å ha medbestemmelseskraft ved at det etter innspill ble foretatt store endringer i forskriften. Blant annet ble det lagt til rette for et større handlingsrom i sone B, som å kunne foreta endringer på tilføyelser etter 1940. Det ble også lagt til en egen del om utviklingsmulighetene i sone B i forvaltningsplanen. Sammen med lovnadene om økonomiske tilskuddsmidler, mener utbyggeren at dette skapte velvilje hos folk.

Oppsummering fredningsprosessen

Forvaltningen og utbyggerne har mye av den samme oppfatningen av hvordan mulighetene for medvirkning har vært. Begge gruppene tenker at det at folk har vært aktive og engasjerte i fredningsprosessen har ført til at man fikk inn et større handlingsrom for sone B i forskriften. Både forvaltning og utbyggere har en oppfatning av at det i sone B var skepsis i oppstarten av fredningen, og at endringene av forskriften hjalp på mot dette. Det er derimot verdt å merke seg at utbygger 2 legger vekt på at det ikke bare var følelsen av å bli hørt som førte til velvilje hos folk, men også lovnader om økonomiske tilskuddsmidler fra Riksantikvaren.

2. Vekst og vern

I fredningens forskrift åpnes det for at man innenfor sone B skal kunne fortsette med byutvikling. Det ligger i sakens natur at å drive byutvikling innenfor et fredet område vil kunne by på utfordringer i mange tilfeller, både for forvaltning og utbyggere.

Kommuneantikvaren løfter frem bakeribygningen i Kaigata 10 og nybygget på Torget 4 som eksempler på hvor man har fått til å gjøre noe nytt innenfor fredningsområdet i samsvar med fredningen. I tillegg sier kommuneantikvaren følgende om byutvikling og vekst i sone B:

Det at fredningen kom inn er viktig for å ha en stemme med i byutviklingen. Det synes jeg kanskje er det viktigste der. I forhold til at i Gamlebyen skal vi fortsette med det strenge vernet, mens i sone B så skal det være rom for endringer. Så er det jo å klare det da. (...) En har jo allerede startet med nybygg og rivning i fredningsområdet. Så det viser vel at i alle fall frem til nå har blitt gjennomført sånn som en har tenkt da (Kommuneantikvaren).

Kommuneantikvaren tenker at fredningen er en viktig stemme inn i byutviklingen. Antikvaren løfter frem utfordringen med å klare og tenke at sone B er et område som skal forvaltes på en annen måte enn hva man er vant til når det gjelder fredning. Prosjektene i Kaigata 10 og Torget 4 trekkes frem som eksempler på at man trolig har fått til dette frem til nå. Kommuneantikvaren sier videre:

Etter min mening så har jo på en måte ikke fredningen så mye å gjøre med det å opprettholde byen som en levende by. (...) Men det er klart at hvis man har perspektivet at levende by må være at det er et nytt leilighetsbygg der folk kan bo i sentrum, som har vært en av de der gjentakende tingene. Da kan man jo kanskje si det.. (...) Det er jo ikke akkurat slik at det går så det suser i Kopervik heller, jeg vil jo ikke kalle det for en pulserende by bare fordi at de har fått bygd. Så jeg tror ikke at det er det det står på da, men det er da min mening (Kommuneantikvaren).

Kommuneantikvaren tenker at fredningen ikke har noe med det å opprettholde Skudeneshavn som en levende by. Dette fordi man kan gjøre det meste som før. Store byggeprosjekt er heller ikke noe som nødvendigvis gjør byen mer levende påpeker kommuneantikvaren.

Rådgiveren i fylkeskommunen og kommuneantikvaren er mye samstemte i det de sier om byutvikling og vekst. I intervjuet trekker rådgiveren frem bakeriet som et eksempel på byutvikling. Dette med bakgrunn i at de bruker bygningen på nytt, og har tilbakeført deler av fasaden. På spørsmål om hvordan fredningen påvirker mulighetene for byutvikling, svarer rådgiveren med å stille spørsmål om hva man legger i begrepet byutvikling:

Det spørres jo hva byutvikling er. Hvis du tenker på det som at her skal det skje mye, og her skal det bygges høyt, altså da legger jo ikke fredningen til rette for byutvikling da. Selv om det er jo enkelte bestemmelser i forskriften som også legger til rette for at det skal gå an å gjøre noe i sone B. Og det har vi vel da også vist ved å gi dispensasjon til dette Lanternen-prosjektet for eksempel. Men hvis vi tenker på byutvikling som å ivareta Skudeneshavn som den gamle fine byen som det er, ta vare på bygningene, tilbakeføre. Hvis vi tenker på det som byutvikling, så tenker jeg at fredningen absolutt legger til rette for det da (Rådgiver i fylkeskommunen).

Rådgiveren i fylkeskommunen ser på det å ta vare på byen og tilbakeføre som en form for byutvikling. Videre sier rådgiveren at fredningen legger ikke til rette for at det skal bygges mye nytt, men påpeker at forskriften åpner for at det skal kunne gjøres i visse

tilfeller. Torget 4 trekkes i intervjuet frem som et prosjekt hvor man har fått til byutvikling gjennom rivning og nybygg. Videre sier rådgiveren i fylkeskommunen:

Og det er vel ingen tvil om at et sånn vern som det på en måte, det gjør jo gjerne livet litt surere for en utbygger, og at det blir litt vanskeligere det tviler jeg ikke på. Og det er jo gjerne, om det ikke er poenget så er det jo en naturlig konsekvens av fredningen da (Rådgiver i fylkeskommunen).

Rådgiveren i fylkeskommunen påpeker at det vil være vanskelig for utbyggere å foreta byutvikling som strider med fredningens premisser innenfor kulturmiljøet. At prosessene innenfor området generelt sett også vil bli mer krevende, har rådgiveren forståelse for.

Byggesaksbehandleren i kommunen trekker også frem Kaigata 10 og Torget 4 som eksempler på byutvikling. Dette fordi hen mener at man har fått til å ta hensyn til både vekst og vern i disse prosjektene. På spørsmålet om hvordan kulturmiljøfredningen påvirker mulighetene for byutvikling svarer byggesaksbehandleren:

Det kan bli litt enklere å forholde seg til reglene når de ligger i en overordnet fredning, i stedet for sånn som det har vært før, at det har vært forskjellige bestemmelser for deler av disse områdene etter reguleringsplaner (Byggesaksbehandler i kommunen).

Byggesaksbehandleren tror at kulturmiljøfredningen vil kunne tilrettelegge for byutvikling. Dette ved at den gjør det enklere å forholde seg til reglene, når de i all hovedsak kommer i en overordnet forskrift.

Utbygger 1 retter fokuset mot betydningen av kommuneantikvaren, og hvordan det er å samarbeide med forvaltningen. Videre trekker utbyggeren frem prosjektene som hen har vært med på, og bruker disse som eksempel på hvordan det er å drive byutvikling innenfor et fredet område:

Vi i Skudenes er så heldige at vi har engasjerte folk som vil noe. Sånt som kommuneantikvaren, det er en viktig rolle. Hadde vi ikke hatt de som var engasjerte med det som holdt på i Skudenes, så hadde vi nok måtte funne opp kruttet på nytt selv. Her har du en link mellom instansene som bindeledd (Utbygger 1).

Utbygger 1 trekker frem viktigheten av at kommuneantikvaren er engasjert, og kjenner til det som skjer i byen. Videre påpeker utbyggeren at kommuneantikvaren fungerer som et bindeledd mellom de ulike instansene. Det kommer likevel frem i intervjuet at det til tider kan være utfordrende å forholde seg til de ulike delene av forvaltningen. Dette fordi de kan mene forskjellige ting. Utbygger 1 forteller videre om prosjektet med bakeribygningen, og deretter Torget 4:

Det er jo en prosess å gå gjennom den delen der. Det kan være vanskelig, men akkurat der fikk vi det til. På grunn av at forholdene passet til det for å si det sånn. Men det er jo litt spesielt å jobbe i fredet område. En ting er å endre bruk i et normalt næringsbygg. (...) Men når det da gjelder her, så må vi gå gjennom flere instanser da. Det er klart at det er litt lettere nå når du har vært gjennom dette her. Fordi det er jo en hel prosess i tillegg til den standardiserte vanlige prosessen. Som nok kan virke veldig frustrerende til sine tider (Utbygger 1).

Utbygger 1 synes at prosessen med å gjennomføre endringer i fredet område er utfordrende. Dette fordi den kommer i tillegg til den ordinære prosessen, som kan være krevende nok i seg selv. Utbyggeren sier i intervjuet at de fikk til å utvikle Kaigata 10 på grunn av at forholdene lå til rette for å endre bruk fra bakeridrift til bolig. Videre sier utbyggeren at hen tenker det er lettere for dem å gå igjennom prosessen med å rive og bygge nytt på Torget 4, nå som de allerede har vært gjennom prosjektet med bakeribygningen.

Utbygger 2 trekker også frem prosjektet med nybygget på Torget 4 som eksempel på byutvikling. Dette fordi at det er et prosjekt hvor man har fått til å gjøre noe nytt innenfor sone B i det fredete området. I intervjuet påpeker utbyggeren at man har fått tøyd grensene med tanke på bygningens høyde og volum.

Men det er vel på en måte en, hva skal jeg si da, en kompromiss mellom utbygger og vernemyndigheter for å i det hele tatt få til noe. Fordi utbygger må ha så mye volum på det, mens nok vernemyndighetene kunne tenkt seg mindre. Men det blir jo et veldig stort bygg vi får i forhold til det som har vært (Utbygger 2).

Utbygger 2 sier i intervjuet at hen mener at prosjektet med nybygget på Torget 4 bryter med eksisterende byggehøyder, volum, gatestruktur og andre ting som forvaltningsplanen sier er viktige å ta hensyn til. Utbyggeren tenker at dette er et

eksempel på at forvaltning og utbyggere har måttet inngå et kompromiss for å i det hele tatt kunne få til utvikling i retning nybygg innenfor sone B. Utbygger 2 fortsetter videre:

Det burde vært folk som hadde engasjert seg på et mer helhetlig plan for å utvikle dette her med kulturmiljøfredningen fordi det er langt fra liv og lære. (...) Og Karmøy kommune og Rogaland fylkeskommune er akademikere. De er ikke praktiske i det hele tatt. De mangler den kompetansen på hva som er mulig å få til. Det er en stor hemsko for utviklingen. Og de er veldig restriktive for å gjøre ting som de ikke finner for godt befinnende kan du si (Utbygger 2).

Utbygger 2 savner et mer helhetlig engasjement fra kommunens side til å utvikle fredningens potensiale for vekst gjennom turisme, blant annet for å legge til rette for flere arbeidsplasser. Det at utbyggeren mener at forvaltningen er akademikere trekkes også frem som en utfordring. Ifølge utbyggeren har de ikke tilstrekkelig byggeteknisk kompetanse, og innsikt i hva som faktisk lar seg gjennomføre. I intervjuet påpekes dette blant annet gjennom at forvaltningen stiller krav til at man skal ta ned gammel kledning fra bakeriutsalget i Kaigata 12 og gjenbruke denne. Dette mener utbyggeren at ikke lar seg gjøre.

Oppsummering vekst og vern

I intervjuene kommer det frem at forvaltningen er mye samstemte i synet på hvordan man skal drive byutvikling innenfor området. Rådgiveren påpeker at hvordan man ser på begrepet byutvikling, vil avgjøre hvordan man opplever at fredningen legger til rette for dette. Kommuneantikvaren blir trukket frem som en viktig rolle i forvaltningen for å kunne gjennomføre utvikling innenfor kulturmiljøet. Utbyggerne tenker at det er en utfordrende prosess å drive byutvikling innenfor fredet område, noe som forvaltningen har forståelse for. Utbygger 2 savner i tillegg en mer helhetlig satsning på potensialet for turisme. Kaigata 10 og Torget 4 trekkes frem som eksempler hvor man har fått til utvikling og vekst av begge gruppene.

3. Skudeneshavn som kulturmiljø

Hvordan de ulike gruppene forstår vernebegrep er viktig for forvaltningen av kulturmiljøet. Dette gjelder både når det kommer til forvaltning av kulturmiljøets verdier, og for forståelsen mellom gruppenes synspunkt på hvordan disse skal forvaltes.

Under intervjuene ble det stilt spørsmål om synspunkt på tiden etter 1940, gamle bygningsdeler og originalitet for å få frem de to gruppernes tanker om vernebegrep.

Kommuneantikvaren tenker at gamle bygningsdeler er viktig for kulturmiljøet.

Antikvaren svarer følgende om at endringer etter 1940 har lavere verdi:

Jeg tenker at det ikke er problematisk på grunn av at det er på en måte definert at denne byen skal fortelle den historien, og da har vi det å fokusere på. (...) En kan jo alltid argumentere for verneverdi, men man må jo sette streken en plass og (Kommuneantikvaren).

Kommuneantikvaren tenker at fredningens formål er å beskytte byutviklingen frem til 1940. Antikvaren mener derfor at det ikke er så problematisk at endringer fra etter 1940 har lavere verdi. Kommuneantikvaren påpeker likevel at man alltid kan argumentere for verneverdi, men at man også må sette en strek en plass.

Kommuneantikvaren svarte følgende på spørsmål om en bygning er mest original når den er tilbakeført til sin opprinnelige stand, eller når den bærer preg av endringer som har blitt foretatt opp gjennom årene:

Vi synes at det har en verdi å ta vare på de endringene som er blitt gjort. Men det også vil jo variere veldig fra prosjekt til prosjekt. (...) Det finnes ikke noe fasit der, og ting som du kan sette streker under svaret på. (...) Og da må en jo egentlig bare ta et valg. Om en på en måte liker den endringen eller ikke, det går jo litt på også, jeg synes jo og det er viktig med hva eieren vil. (...) Vi hører jo først på hva som er behovet for eieren, og så diskuterer vi jo utfra det, og utfra lovverket selvfølgelig da (Kommuneantikvaren).

Kommuneantikvaren synes det er en verdi i å ta vare på endringer som har blitt gjort, men at dette er noe som må vurderes i hvert tilfelle. Under vurderingen vil eierens ønsker bli prioritert i diskusjonen, sammen med lovverket.

Rådgiveren i fylkeskommunen er ganske samstemt med kommuneantikvaren når det kommer til synet på verdien av endringer etter 1940 i kulturmiljøet. Rådgiveren har derimot et litt annet syn på hvordan disse endringene skal forvaltes:

Men min mening, uten at jeg skal svare for alle innenfor kulturminnevernet, så tenker jeg at hvis du kan gjøre en dokumentert tilbakeføring av et hus. Hvis du kan gå tilbake til de materialene som et hus en gang hadde, basert på foto og så videre, så tenker jeg at det vil

være det riktige i de fleste tilfeller, med noen unntak. (...) Så har jeg jo tenkt at hvis vi er virkelig opptatt av de endringene som skjedde på 50-, 60-, 70-, 80-, 90-tallet. Hvorfor skal vi da frede området? Altså da ville vi jo vært like opptatt av de endringene som skjedde på 2020- og 2030-tallet. Altså de ville jo også da vært viktige, hvis vi hadde fulgt den tankegangen (Rådgiver i fylkeskommunen).

Rådgiveren i fylkeskommunen er som oftest for en tilbakeføring av bygninger, hvis dette blir gjort på et godt grunnlag. Rådgiveren påpeker derimot at hen ikke kan svare for alle innenfor forvaltningen angående tilbakeføring og forvaltning av endringer på kulturminner. Videre stiller rådgiveren spørsmål ved hvorfor man i det hele tatt skal frede et område hvis man er opptatt av de endringene som har skjedd i nyere tid. Ved å følge linjen med at nyere endringer har verdi, tenker rådgiveren at også de endringene som blir gjort nå, og i fremtiden, vil være viktige. Rådgiveren fortsetter med å fortelle om verdien av gamle bygningsdeler i kulturmiljøet:

De originale bygningsdelene, om det er kledning, vinduer, dører, takstein, så er det absolutt viktig å ta vare på. Og det prioriterer vi også ved tilskudd. (...) Så det er kjempeviktig, og det blir viktigere og viktigere etter hvert som vi mister disse da, selv om det er enda viktigere på et enkeltstående fredet bygg. Mens i Skudeneshavn så er det jo miljøet som er det viktigste. Men likevel de få originale vinduer og dører som finnes, de er kjempeviktige å ta vare på, absolutt! (Rådgiver i fylkeskommunen).

Rådgiveren i fylkeskommunen sier at de tenker at gamle bygningsdeler er meget viktige. Selv om det er miljøet som er det viktigste i Skudeneshavn, er det også viktig å ta vare på de gamle bygningsdelene som fortsatt finnes. Dette viser de blant annet gjennom at det er enklere å få tilskudd til restaurering, enn til å bytte ut.

Byggesaksbehandleren i kommunen hadde ikke så mye å føye til om dette temaet, men svarte følgende på spørsmål om hva hen tenkte om gamle bygningsdeler i kulturmiljøet:

Det tenker jeg at er litt viktig. Det er en del av det som gjør det så spesielt, det er en del av disse detaljene som er i Skudeneshavn. Det er ikke bare det at det er gammelt og hvitmalt med rød takstein, det er andre detaljer også som gjør at dette er spesielt (Byggesaksbehandler i kommunen).

Byggesaksbehandleren løfter frem at gamle bygningsdeler er det som gjør kulturmiljøet spesielt, og tenker at dette er detaljer som er viktige å ivareta for kulturmiljøet særpreg.

Utbygger 1 ser kanskje litt annerledes på endringene som har blitt foretatt på bygningene opp gjennom årene enn forvaltningen, og sier følgende:

Alle hus har sin historie. Hvis alle husene i Skudenes skulle vært skiftet tilbake til slik de var originalt, så hadde de ikke sett ut som i dag i det hele tatt. For da var det kanskje helt enkelt alt. Og så har de kanskje fikset litt på det, så har det komt litt til som gjør mangfoldet litt mer. Og den tenker jeg at er litt viktig når en bevarer stilen. Vi skal se historien, ikke bare det gamle (Utbygger 1).

Utbygger 1 tenker at endringene på husene er viktige for å fortelle hele historien til kulturmiljøet. Videre trekker utbyggeren frem at hvis man skulle tilbakeført alle bygningene, ville det trolig sett ganske annerledes ut i byen.

Utbygger 2 svarte følgende på spørsmålet om gamle bygningsdeler i sone B i kulturmiljøet:

Du skal ha kunnskap og kompetanse for å kunne forvalte det også. Så folk kjøper vel heller nytt da mange ganger. Jeg tenker at det er dumt når sånne ting forsvinner. (...) Jeg kan forstå at folk vil ha på en måte en annen komfort i byggene sine i dag, enn hva de hadde for 100-150-200 år siden. (...) Men jeg er veldig glad, og takknemlig når noen tar vare på det gamle. For det er jo det som på en måte er kulturarven vår for å si det sånn (Utbygger 2).

Utbygger 2 tenker at gamle bygningsdeler er verdifulle, og setter pris på at det blir tatt vare på. Derimot påpekes det at man skal ha kompetanse til å kunne ta vare på dette. Det er derfor forståelig at folk heller kjøper nytt ifølge utbyggeren. I intervjuet trekker også utbyggeren frem at hen synes at forvaltningen flinke til å gi støtte til å ta vare på gamle bygningsdeler, og at dette er bra.

Oppsummering Skudeneshavn som kulturmiljø

Man kan se at begge gruppene er enige i at gamle bygningsdeler er viktige for kulturmiljøet. På grunn av fredningens formål tenker forvaltningen at det ikke er problematisk at endringer etter 1940 har lavere verdi. Det er interessant å merke seg at den ene utbyggeren muligens har ett litt mer moderne syn på hvordan endringer på kulturminner skal ivaretas, enn deler av forvaltningen som taler for tilbakeføring.

5. DRØFTING

I dette kapittelet diskuteres funnene fra studien i lys av oppgavens problemstilling og underspørsmål. Drøftingen er basert på funn fra intervju, caseområder, samt teori, lovverk og historikk fra Skudeneshavn fra oppgavens kunnskapsgrunnlag. For ordens skyld minnes det om at problemstillingen lyder som følger: Hvordan påvirker en kulturmiljøfredning mulighetene for by- og tettstedsutvikling, med utgangspunkt i et mindre sted? Videre lyder underspørsmålene som følger: Hva var erfaringen av fredningsprosessen, hvordan er forholdet mellom vekst og vern i kulturmiljøet, og hvordan skal kulturmiljøets verdier forvaltes?

5.1. Hva var erfaringen av fredningsprosessen?

Oftest blir fredninger gjennomført som et samarbeid mellom de ulike forvaltningsnivåene, med den lokale kulturminneforvaltningen i spissen. Siden man i Skudeneshavn fredet et helt kulturmiljø, ble derimot prosessen gjennomført av Riksantikvaren, i et samarbeid med fylkeskommunen og kommunen. I den forbindelse ble det engasjert en lokal prosjektleder i kommunen, som senere ble kommuneantikvar. I starten av fredningsprosessen møtte kulturminnemyndighetene stor skepsis i sone B (Hoff, 2017, s. 26 & 55).

I evalueringsrapporten til Agenda Kaupang som ble skrevet på oppdrag fra Riksantikvaren kommer det frem at folk, næringsliv og Foreningen Gamle Skudeneshavn var engasjerte i fredningsprosessen, noe som også bekreftes i intervjuene. Selv om mange i starten var negative i sone B, har intervjuobjektene stort sett samme oppfatning av at det var mulighet for å medvirke i fredningsprosessen. Dette skyldes at det ble arrangert flere folkemøter i Skudeneshavn, og at folks innspill etter hvert ble tatt til etterretning.

At fredningen ble uformelt varslet i en festivaltale og på radio, kan derimot ha hatt negativ påvirkning på opplevelsen av medvirkningsmulighet, og holdningene til den planlagte fredningen. Til gjengjeld ble folk i sone B mer positive til fredningen, da deres behov for et større handlingsrom innenfor sonen ble tatt inn i forskriften. Det er likevel

ikke usannsynlig at det at folk opplevde det slik at Riksantikvaren kom med lovnader om økonomiske tilskuddsmidler, kan ha vært en utløsende faktor til positiviteten, som utbygger 2 påpeker. Utbyggeren forteller at folk i ettertid opplever det slik at de får mindre tilskudd enn det de trodde Riksantikvaren sa at de skulle få. Forvaltningen mener derimot at folket fikk urealistiske forventinger til tilskuddene fra Riksantikvaren.

Siden det er forholdsvis kort tid siden fredningsprosessen, vil erfaringer fra denne fortsatt kunne være utslagsgivende for folks holdninger til fredningen. En potensiell utfordring i møte med dette, er at det allerede er ansatte i forvaltningen som ikke kjenner særlig til folks erfaringer fra prosessen. Det kan dermed være en fare for at slike menneskelige faktorer kan gjøre kunnskapen til forvaltningen personavhengig. Det er derimot positivt at kommuneantikvaren har laget forvaltningsplanen, og har god kjennskap til hele prosessen.

Skudeneshavns lange vernehistorie kan være en medvirkende faktor i hvordan man har erfart fredningsprosessen. Både Vinsnes og Lexow talte tidlig for fredning. Sammen med ordfører Wikre, Foreningen Gamle Skudeneshavn og andre, klarte de tidlig å løfte frem en stolthet, og skape et lokalt verneengasjement. Det er som om bevaringen, og stoltheten av kulturmiljøet ligger i ryggmargen til folket i Skudeneshavn. Selv ved den økende velstanden etter krigen ble de nye behovene tilpasset de eksisterende bygningene i stor grad, ifølge Lexow. Man må derfor stille spørsmål ved om det kan være lengselen tilbake til en fordumstid hvor lille Skudeneshavn var noe stort, som er en del av drivkraften bak bevaringsønsket. Det kan dermed være at det ikke bare er fredningsprosessen i seg selv, men også faktorer i den lokale identiteten og historien, som førte til at prosessen ble vellykket.

5.2. Hvordan er forholdet mellom vekst og vern i kulturmiljøet?

Fredningens formål er å bevare byutviklingshistorien frem til 1940. Derfor er det ifølge forvaltningsplanen et større potensiale for å gjennomføre endringer på, eller å rive hele, eller deler av bygninger som er oppført etter dette i sone B. Under visse omstendigheter gjelder også dette for hele eller deler av bygninger som er oppført før 1940. Fredningen åpner på grunn av det for at det skal kunne drives byutvikling i sone B, og

forvaltningsplanen kommer derfor med råd ved utviklingstiltak (Riksantikvaren, 2019a, s. 84-85).

Verdiene som vernes gjennom forskrift og forvaltningsplan, må på mange måter sies å bli ivaretatt på en god måte i kulturmiljøet. Det at store deler av bebyggelsen er oppført før 1940, vanskeliggjør prosjekter hvor man ser på vekst som å rive og bygge nytt. I intervjuene kommer det frem at forvaltningen er nokså samstemte i hvordan kulturmiljøet skal forvaltes. Utbygger 1 tenker derimot at det ikke alltid oppleves slik i realiteten.

Det er en utfordring for både forvaltning og utbyggere å klare og balansere vekst opp mot vern i fredningsområdet. Foreløpig må man si at man har klart dette i Kaigata 10 og Torget 4, hvor det som er gjort er i samsvar med forskriften, forvaltningsplan, lovverk og gjeldende planer. Utvikling av eiendommen til bakeriutsalget i Kaigata 12, ved dispensasjon til rivning og nybygg, møter derimot på utfordringer. Selv om forvaltningsplanen i særlige tilfeller åpner for rivning, vil det at den vektlegger fasadene i Kaigata som viktige byggelinjer trolig gjøre det vanskelig å få dispensasjon til å rive bakeriutsalget.

Det at man gav dispensasjon til å rive en så sentral og markant bygning som næringsbygningen på Torget 4, er et tydelig eksempel på at det gis mulighet for vekst i form av rivning og nybygg i fredningsområdet. Selv om rivningen var i tråd med gjeldende planer og lovverk, må det kunne sies at man rev en bygning fra etter 1940 som på grunn av sin plassering og historie hadde en verdi for kulturmiljøet. Selv om bygningen ikke var beskyttet av fredningens formål, er dette et godt eksempel på at man i det tilfellet valgte å sette vekst foran vern.

Forvaltningsplanen løfter frem at det finnes et større potensiale for verdiskaping gjennom turisme i kulturmiljøet, enn det som allerede blir utnyttet. Utbygger 2 løfter frem at det ligger et stort potensial for dette i kulturmiljøet som kan generere vekst i byen, blant annet med tanke på nye arbeidsplasser. Derimot mener utbyggeren at det mangler en vilje fra kommunen til å ta tak i, og ville satse ordentlig på potensialet for turisme som finnes i kulturmiljøet.

Kommuneantikvaren blir i intervjuene løftet frem som en viktig brikke for å kunne kombinere hensynet til både vekst og vern. At kommuneantikvaren har skrevet forvaltningsplanen må sies å være en stor fordel for forvaltningen av kulturmiljøet. Særlig nå de første årene hvor fredningen fortsatt er forholdsvis fersk. Utbygger 2 løfter frem at det derimot er en utfordring at det oppleves som at forvaltningen ikke har tilstrekkelig byggeteknisk innsikt. Trolig hadde en person i forvaltningen med slik kompetanse vært til hjelp for forvaltningen. For å på den måten klare bygge en sterkere bro mellom forvaltning og utbyggere eller eiere ved forskjellige restaurerings- og byggeprosjekt. Det kan likevel være slik at kompetansen allerede finnes i en annen sektor i kommunen, men at kommunen eventuelt ikke jobber tilstrekkelig tverrsektorielt i forbindelse med forvaltningen av kulturmiljøet.

5.3. Hvordan skal kulturmiljøets verdier forvaltes?

Hvordan de ulike gruppene forholder seg til vernebegreper, får konsekvenser for hvordan kulturmiljøet blir forvaltet. Særlig kan man ved en ulik forståelse av dette risikere at det får uønskede konsekvenser for kulturmiljøets autentisitet.

Byens lange vernehistorie er trolig en av faktorene som ligger til grunn for at både forvaltning og utbyggere tenker at gamle bygningsdeler er viktige for til kulturmiljøet. Det er interessant å merke seg synspunktet til rådgiveren i fylkeskommunen, som mener at tilbakeføring til det opprinnelige på godt grunnlag ofte er den beste måten å forvalte bygninger på. Synspunktet kan på mange måter gi assosiasjoner til Viollet-le-Duc's tilbakeførende restaureringssyn. Det må også kunne sies å stride med ekvivalensprinsippet, hvor alle tilføyelser er likeverdige. Kommuneantikvaren er derimot mer nyansert rundt tilbakeføring, og sier at det kommer an på situasjonen, og hva eierne ønsker.

Selv om kommuneantikvaren er litt mer nyansert er det likevel interessant at forvaltningsplanen definerer restaurering som og helt eller delvis tilbakeføre til tidligere tilstand. Dette må sies å stride med Venezia-charterets definisjon som er å skille det

gamle fra det nye. Forvaltningsplanens definisjon av kulturminneverdier må derimot sies å være i tråd med et moderne bevaringssyn.

I fredningsprosessen ble det som tidligere nevnt tatt inn et større handlingsrom for å foreta endringer i sone B. Dette førte til at forvaltningsplanen, på tross av at sonen er fredet etter kulturminneloven, åpner for at det er mulighet for å foreta visse fasadeendringer, istandsettingstiltak eller mindre ombygginger på næringsbygninger uten å søke om dispensasjon. Dette er bemerkelsesverdig, da flere små endringer over tid vil kunne få store konsekvenser for kulturmiljøets verdier.

Siden endringer og tilføyelser fra etter 1940 ikke er beskyttet av fredningens formål, ser ikke forvaltningen særlig verdi i disse i dette tilfellet. Derimot begynner en god del av disse endringene å få en aldersverdi, og viser uforfalsket hvordan kulturmiljøet har utviklet seg opp mot vår tid. Det er verdt å merke seg at det i perioden 1945-49 ble satt opp flere nybygg i området. Å fjerne disse endringene og tilføyelsene må på mange måter sies å stride med autentisitetsprinsippet. Forvaltningsplanen sier at man må se endringer etter 1940 i lys av fredningens formål, men de er derimot ikke omfattet av formålet. Dette kan gi en uklarhet i hvilken verdi disse endringene faktisk har for kulturmiljøet.

Bakeriutsalget har en aldersverdi som man mister om man river dette, og eventuelt setter opp et likt bygg etterpå. Selv om mange i dag ikke nødvendigvis vil mene at bygningen er så vakker i seg selv, fremstår fasaden som et autentisk historiefortellende element i bybildet. Bakeriutsalget viser hvordan bygninger i kulturmiljøet har utviklet seg gjennom endringer i årenes løp. I restaureringen som bakeribygningen har gjennomgått, må man kunne si at har fått til å skille det gamle fra det nye etter Venezia-charterets og Ruskins verneprinsipper. Kommunen sier også at eieren i dette tilfellet har bidratt til gode antikvariske løsninger.

På mange måter kan man med stilvalget på den nye bygningen på Torget 4 se assosiasjoner til Viollet-le-Duc's tanker om rekonstruksjon og ønsket om en enhetlig stil. Den nye bygningen vil for mange bli opplevd som om den er gammel, noe den ikke er. Den er heller ikke en rekonstruksjon av en bygning som har stått på stedet tidligere.

Bygningen har likevel elementer som viser at den er fra vår tid, noe som er i tråd med Venezia-charterets prinsipper. Derimot er disse kanskje litt for lite fremtredende og få, og de forsvinner muligens noe i strebenen etter å tilpasse seg de allerede etablerte omgivelsene som forvaltningsplanen vektlegger.

5.4 Avsluttende drøfting

Skudeneshavn skal være en ressurs for samfunnsutvikling, og fredningen av kulturmiljøet skal ikke være til hinder for at Skudeneshavn skal bli videreført og opprettholdt som en levende by (Forskrift om fredning av Skudeneshavn kulturmiljø, Karmøy, 2018, § 1). Forskriften hevder altså at det skal være muligheter for å drive byutvikling i sone B, selv om området er fredet. På tross av at forskriften sier dette, kan man likevel stille spørsmål ved hvordan kulturmiljøfredningen faktisk påvirker mulighetene for byutvikling i sone B i kulturmiljøet.

Kommuneantikvaren mener at fredningen ikke er noe særlig relevant for det å opprettholde Skudeneshavn som en levende by, men presiserer i den forbindelse at det også kommer an på hva man legger i en levende by. Forvaltningen er samstemte i at fredningen ikke legger til rette for en byutvikling hvor man skal rive mye og bygge høyt og tett i sone B. I intervjuene påpeker rådgiveren i fylkeskommunen at det er hva man legger i begrepet byutvikling, som er avgjørende for om fredningen legger til rette for dette eller ikke. Det er i den sammenheng verdt å merke seg at rådgiveren tenker at fredning og byutvikling utfyller hverandre, og at fredningen nesten er et premiss for byutviklingen.

Kanskje er det slik at fredningen ikke er en utfordring, men heller en stor fordel for byen. Gjennom å bevare Skudeneshavns særpreg legger man trolig grobunn for at byen skal fortsette å utvikle seg i en positiv og sunn retning. På den måten kan kanskje byens historie bli en ressurs i byutviklingen. Utbygger 2 savner et større engasjement for å utvikle de mulighetene som kulturmiljøfredningen byr på, og mener at dette er en stor utfordring for byutviklingen.

Byutvikling gjennom rivning og nybygg, eller ombygninger, skal allikevel kunne gjennomføres til en viss grad. Det at man tok et periodeskille i 1940, er en avgjørende faktor for at slik byutvikling i det hele tatt skal kunne gjennomføres. Selv om man gjennom en slik type byutvikling vil miste noen deler av historien, er det trolig nødvendig i visse tilfeller for å tilrettelegge for fremtidig bruk av kulturmiljøet.

Ifølge forvaltningsplanen skal byutviklingsprosjekt gjennomføres i forhold til den sammenheng de står i. Dette er noe man kan si at man trolig har mestret med det gamle bakeriet. For å tilpasse seg omgivelsene, bygges prosjektet på Torget 4 i det som på mange måter kan kalles en kopistil. For at det skal kunne bli økonomisk lønnsomt å gjennomføre prosjektet, har man måttet ha en viss størrelse på bygningen. Størrelsen kan derimot føre til at bygningen vil se noe overdimensjonert ut, sammenlignet med det som er normalt innenfor den stilen den etterligner og dens omgivelser. Som en av utbyggerne påpeker blir prosjektet på mange måter et symbol på et kompromiss mellom utbyggere og forvaltning for å klare og få til en økonomisk lønnsom utvikling, som samtidig tar hensyn til forvaltningens ønsker og omgivelsene.

Utbyggerne opplever det som en utfordrende prosess å drive byutvikling innenfor fredningsområdet, noe som det gamle bakeriutsalget er et eksempel på. Prosjektene med Bakeriet og Torget 4 viser derimot at det kan la seg gjøre med et godt samarbeid mellom forvaltning og utbyggere.

En utfordring for forvaltningen av kulturmiljøet er at det er fare for at den kan fort bli personavhengig. Dette med bakgrunn i at det vil kunne være varierende hvor mye kunnskap de som sitter i forvaltningen har om kulturmiljøet. Dagens kommuneantikvar som er engasjert og kunnskapsrik, belyser denne utfordringen. Man må etterstrebe at man unngår at for mye kompetanse bortfaller den dagen eksempelvis dagens kommuneantikvar slutter i sin stilling. For Skudeneshavns del er det heldigvis et så stort engasjement at det trolig kommer til å gå bra. Man skal likevel være forsiktig med å stole for mye på at kompetansen blir overlevert til de kommende generasjonene.

6. KONKLUSJON

6.1. Konklusjon fra studien

Studien har sett nærmere på hvordan en kulturmiljøfredning påvirker muligheten for by- og tettstedsutvikling med utgangspunkt i et mindre sted. I dette tilfellet sone B, den nyere bydelen Havn, i kulturmiljøet Skudeneshavn. Dette ble gjort ved å se på erfaringene av fredningsprosessen, hvordan forholdet mellom vekst og vern er i kulturmiljøet, og hvordan kulturmiljøets verdier skal forvaltes. Selv om sone A Gamle Skudeneshavn og sone B er fredet etter samme lov, kulturminneloven, skal sone B forvaltes slik at den kan utvikle seg i større grad enn sone A. Det vil si at det kan søkes om dispensasjon fra fredningsbestemmelsene. Bygninger fra etter 1940 er heller ikke omfattet av fredningens formål.

Det kommer frem at etter medvirkning og innspill fra folket og folkemøter ble forskriften om fredning av Skudeneshavn kulturmiljø endret til at det ble mulig å foreta større endringer i sone B. Særlig gjaldt dette for tilbygg, påbygg eller endringer fra etter 1940. Å forta endringer er særlig gjeldende for næringsbygninger. Derfor kan det i sone B gjøres visse fasadeendringer, istandsettingstiltak og mindre påbygninger uten søknad. Forvaltningsplanen for Skudeneshavn fikk også en egen del om utviklingsmulighetene i sone B. Der presenteres gjeldende muligheter for påbygg, tilbygg, endringer, nybygg og erstatningsbygg og rivning. Det kommer også frem at folk i sone B trodde at Riksantikvaren lovte å bidra med en stor andel økonomiske tilskuddsmidler. Sammen med endringene av forskriften førte dette til at skepsisen til fredningen snudde til det positive i sone B. Det er heller ikke til å komme bort i fra at byens lange vernehistorie trolig må ha vært en medvirkende faktor til dette. I ettertid har derimot folk følt at de ikke har fått like mye penger som det de trodde de ble lovet. Forvaltningen tror derimot at folk fikk for store forhåpninger til de økonomiske tilskuddene fra Riksantikvaren.

I studien kommer det frem at det foreligger en personavhengig faktor i dagens kommuneantikvar som har stor kjennskap til kulturmiljøet, og hvordan det skal forvaltes. Forvaltningen av kulturmiljøet kan bli påvirket hvis ikke denne kunnskapen blir videreført den gang dagens antikvar slutter.

Caseområdene som ligger sentralt innenfor sone B viser at forståelsen av begrepet vekst er ensbetydende med å rive og bygge nytt, eller endre en bygnings formål. Gjennom caseområdene ser man at endringer etter 1940 kan fjernes eller rives. Case 3 viser dette ved at man gav dispensasjon til å rive en næringsbygning fra 70-tallet, og sette opp et nybygg i en stil som er inspirert arkitekturen i sone A. Det kommer også frem at det foreligger større potensiale for å utnytte den veksten som kulturmiljøet kan gi byen gjennom økt satsing på turisme, deriblant gjennom arbeidsplasser. Det mangler derimot en vilje fra kommunens side til å satse mer helhetlig på dette ifølge den ene utbyggeren.

Intervjuene viser at endringer eller tilføyelser fra etter 1940, blir sett på som mindre verdifulle av forvaltningen. Dette samsvarer med kulturmiljøet Skudeneshavns forvaltningsplan og forskrift, og viser seg blant annet i forvaltningens syn på restaurering. Når det gjelder endringer i nyere tid kan det eksempelvis være aktuelt å tilbakeføre bygningen til et tidligere eller opprinnelig utseende. Dette kan gjelde hele eller deler av bygningen. Bygninger og endringer fra etter 1940 forteller derimot en historie som er et bidrag til helheten i kulturmiljøet. Det er derfor grunn til å stille spørsmål ved hvorfor ikke denne delen av historien er omfattet av fredningens formål. Synspunktet kommer også i konflikt med Venezia-charterets ekvivalensprinsipp hvor alle perioder er like verdifulle, og dets autentisitetetsbegrep hvor man i restaureringsarbeid skal skille mellom eldre og nyere tilføyelser.

Det konkluderes med at folks erfaringer av å bli hørt i fredningsprosessen, forhåpninger om tilskudd og byens vernehistorie kan påvirke holdningene til forvaltningen av sone B. Caseområdene viser at det tilrettelegges for både vekst gjennom nye tiltak og vern i sone B i kulturmiljøet. Forståelsen av vernebegrep vil ha konsekvenser for forvaltningen av kulturmiljøets verdier og ulike historiske perioder. Videre konkluderes det med at kulturmiljøfredningen åpner for byutvikling så lenge prosjektene er i tråd med forvaltningsplanen og fredningens formål. Forståelsen av begrepet byutvikling vil derimot være avgjørende for hvordan man opplever at kulturmiljøfredningen påvirker mulighetene for dette. Studien viser at forvaltningen ser på bevaring som byutvikling, mens utbyggerne ønsker at det i tillegg skal være rom for å gjennomføre nye tiltak. De vil derfor kunne oppleve mulighetene for byutvikling i kulturmiljøets sone B som ulike.

6.2. Videre forskning

I planleggingsfasen av masteroppgaven ble det vurdert å ta inn andre kulturmiljø enn bare Skudeneshavn i studien. Dette ble etter hvert gått bort fra på grunn av avgrensning av oppgaven i tid og omfang. Derimot tror jeg at det kunne vært interessant å se nærmere på andre kulturmiljø i landet, og sammenligne disse opp mot hverandre i andre studier.

Med tanke på denne oppgavens problemstilling kunne Levanger kulturmiljø være særlig interessant å se nærmere på. I tillegg kunne det vært spennende å sammenligne Levanger og Skudeneshavn for å finne ut av likheter og forskjeller, når det kommer til muligheter for byutvikling. Et annet kulturmiljø i by som kan være spennende å se nærmere på er Birkelunden i Oslo. Birkelunden kan være med på å belyse utfordringer med kulturmiljøfredning og byutvikling i norske storbyer.

7. KILDER

I det følgende vil kildene som er brukt i denne masteroppgaven bli presentert etter kategoriene lover, forskrifter, litteratur, figurer og muntlige kilder.

Lover

Kulturminneloven. (1978). *Lov om kulturminner*. (LOV-1978-06-09-50). Lovdata. Hentet 25.01.2021 fra <https://lovdata.no/lov/1978-06-09-50>

Plan- og bygningsloven. (2008). *Lov om planlegging og byggesaksbehandling*. (LOV-2008-06-27-71). Lovdata. Hentet 24.02.2021 fra <https://lovdata.no/lov/2008-06-27-71>

Forskrifter

Forskrift om fredning av Skudeneshavn kulturmiljø, Karmøy. (2018). *Forskrift om fredning av Skudeneshavn kulturmiljø, Karmøy kommune, Rogaland* (FOR-2018-11-30-1781). Lovdata. Hentet 22.04.2021 fra <https://lovdata.no/LTII/forskrift/2018-11-30-1781>

Litteratur

Alsvik M. K. & Alsvik J. (2002). *Skudenes og Skudeneshavn: Gamle glimt bind 1*. Hafrsfjord Forlag.

Ahmer, C. (2001). Bevaringsteori og bevaringsstrategi: Kristian Bjercknes. *Foreningen Til Norske Fortidsminnesmerkers Bevaring, Årbok 2001*, 155, 217-226.

Brinkmann, S. & Tanggard, L. (2012). *Kvalitative metoder: Empiri og teoriutvikling*. Gyldendal Akademisk.

Finne, M. & Holme, J. (2020). Fredning ved enkeltvedtak. I J. Holme (Red.), *Kulturminnevern: Kulturminneloven med kommentarer*. (3. utg., s. 164-211).

Riksantikvaren/Økokrim. Hentet 05.04.2021 fra

https://issuu.com/riksantikvaren/docs/kulturminnevern_enkeltvisning_web/204

Grude, E. H. (1975). Opphav og utvikling. I E. H. Grude, H. J. Hansteen, L. Kloster, M. Næss & H. O. Aanensen (Red.), *Hus og innbyggere i gamle Skudeneshavn: En antikvarisk registrering av den gamle bebyggelsen*. (s. 7-29). Foreningen "Gamle Skudeneshavn".

Grude, E. H., Hansteen, H. J., Kloster L., Næss, M. & Aanensen H. O. (1975). Forord. I E. H. Grude, H. J. Hansteen, L. Kloster, M. Næss & H. O. Aanensen (Red.), *Hus og innbyggere i gamle Skudeneshavn: En antikvarisk registrering av den gamle bebyggelsen*. (s. 3). Foreningen "Gamle Skudeneshavn".

Hansteen, H. J. (1975). Byggeskikken. I E. H. Grude, H. J. Hansteen, L. Kloster, M. Næss & H. O. Aanensen (Red.), *Hus og innbyggere i gamle Skudeneshavn: En antikvarisk registrering av den gamle bebyggelsen*. (s. 35-52). Foreningen "Gamle Skudeneshavn".

Hansteen, H. J. (2020, 26. mars). *Dette er kulturminnenes internasjonale grunnlov: Venezia-chartrets 16 artikler forklart av arkitekt Hans Jacob Hansteen*.

Fortidsminneforeningen. Hentet 22.05.2021 fra

<https://fortidsminneforeningen.no/aktuelt/venezia-charteret-pa-norsk/>

Hoff, P. T. (2017). *Evaluering av kulturmiljøer*. (R1020147). Agenda Kaupang. Hentet 10.05.2021 fra <https://evalueringsportalen.no/evaluering/evaluering-av-kulturmiljoer/Evaluering%20av%20kulturmilj%C3%B8er.pdf/@@inline>

Holme, J. (2020). Formål og virkeområde. I J. Holme (Red.), *Kulturminnevern: Kulturminneloven med kommentarer*. (3. utg., s. 30-39). Riksantikvaren/Økokrim. Hentet 05.04.2021 fra

https://issuu.com/riksantikvaren/docs/kulturminnevern_enkeltvisning_web/204

Holmene, U. (u.å.). *Verneverdi og vernekriterier anvendt i Riksantikvaren fredingsarbeid*. Riksantikvaren. Hentet 25.05.2021 fra

http://www.kvadraturen.no/content/ressurser/artikler/art_5_verneverdi_og_vern_kriterier_-_ulf_holmene%5B1%5D.pdf

Innst. S. Nr. 135 (1987-88). *Innstilling fra kommunal- og miljøvernkomiteen om bygnings og fornminnevernet 1987-88*. Miljøverndepartementet. Hentet 25.02.2021 fra https://www.stortinget.no/nn/Saker-og-publikasjoner/Stortingsforhandlingar/Lesevisning/?p=1987-88&paid=6&wid=aI&psid=DIVL1394&pgid=aI_0519

Jokilehto, J. (2001). *A History of Architectural Conservation*. Oxford: Butterworth-Heinemann

Karmøy kommune. (2020, 8. desember). *Årets byggeskikkpris går til Kaigata 10 i Skudeneshavn*. Hentet 15.03.2021 fra <https://www.karmoy.kommune.no/arets-byggeskikkpris-gar-til-kaigata-10-i-skudeneshavn/>

Klima- og miljødepartementet. (2018, 30. november). *Skudeneshavn fredes*. Regjeringen. Hentet 26.04.2021 fra <https://www.regjeringen.no/no/aktuelt/skudeneshavn-fredes/id2620745/>

Kvale, S. & Brinkmann, S. (2015). *Det kvalitative forskningsintervju* (utg. 3). Gyldendal Akademisk.

Lexow, J. H. (1953). Byer som verner sitt kulturmiljø. I G. Blakstad, A. Nygård-Nilsen & A. Stenseng. (Red.), *Foreningen til norske fortidsminnesmerkers bevaring: Årbok 1953*. (s. 47-56). Grøndahl og Søns Boktrykkeri. Hentet 31.03.2021 fra <https://www.nb.no/items/effe539747c36cc5c8ef3c21ae057f6b?page=55&searchText=byer%20som%20verner%20sitt%20kulturmilj%C3%B8>

Ot.prp. nr. 51 (1991-92). *Lov om endringer i lov av 9. Juni 1978 nr. 50 om kulturminner*. Miljøverndepartementet. Hentet 29.01.2021 fra <https://kildekompasset.no/referansestiler/apa-7th/>

Riksantikvaren. (2010). Veileder fra Riksantikvaren: Fredning og forvaltning av kulturmiljøer etter kulturminneloven. Hentet 25.05.2021 fra https://ra.brage.unit.no/ra-xmlui/bitstream/handle/11250/175707/veileder_Fredningogforvaltning_kulturmiljoer.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Riksantikvaren. (2014). *Retningslinjer for dispensasjonsbehandling*. Hentet 01.03.2021 fra <https://www.riksantikvaren.no/veileder/dispensasjonsveileder/#section3>

Riksantikvaren. (2018). *Faktaark Skudeneshavn kulturmiljøfredning*. Regjeringen. Hentet 31.03.2021 fra https://www.regjeringen.no/contentassets/842bcc3c065f430cb8cf107313434b6b/faktaark_skudeneshavn.pdf

Riksantikvaren. (2018, 31. oktober). *Foreningen Gamle Skudeneshavn får Riksantikvarens kulturminnepris 2018*. Hentet 03.11.2020 fra <https://www.riksantikvaren.no/sistenytt/pressemeldinger/foreningen-gamle-skudeneshavn-far-riksantikvarens-kulturminnepris-2018/>

Riksantikvaren (2019, 31. mai). Forvaltningsplan for Skudeneshavn. Hentet 14.05.2021 fra <https://ra.brage.unit.no/ra-xmlui/handle/11250/2636795>

Riksantikvaren. (2019, 14. desember). *Fredet – vernet – verneverdig*. Hentet 19.01.2021 fra <https://www.riksantikvaren.no/les-om/fredet-vernet-verneverdig/>

Riksantikvaren. (2021, 18. mai). *Verdisetting og verdivekting av kulturminner*. Hentet 25.05.2021 fra https://www.riksantikvaren.no/wp-content/uploads/2020/02/Veileder_verdisetting.pdf

Roede, L. (2007). *Byggnadstraditioner i gränstrakter. Hamar og Östersund 2007*. Stiftelsen Domkirkeodden

Meld. St. 35 (2012-2013). *Framtid med fotfeste: Kulturminnepolitikken*. Det kongelige miljøverndepartement. Hentet 18.05.2021 fra

<https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/meld-st-35-20122013/id725021/>

Statens kartverk (2021, 1. april). 1149-57/127: Grunnboksinformasjon. Hentet 01.04.2021 fra <https://seeiendom.kartverket.no/eiendom/1149/57/127/0/0>

Statens kartverk (2021, 1. april). 1149-57/701: Grunnboksinformasjon. Hentet 01.04.2021 fra <https://seeiendom.kartverket.no/eiendom/1149/57/701/0/0>

Statens kartverk (2021, 1. april). 1149-57/544: Grunnboksinformasjon. Hentet 01.04.2021 fra <https://seeiendom.kartverket.no/eiendom/1149/57/544/0/0>

Statistisk sentralbyrå, (2020, 6. oktober). *Tettsteders befolkning og areal*. Hentet 31.03.2021 fra <https://www.ssb.no/befolkning/statistikker/bef tett/aar>

Thagaard, T. (2009). *Systematikk og innlevelse: En innføring i kvalitativ metode* (3. Utg.).

Fagbokforlaget. Hentet 28.04.2021 fra

<https://www.nb.no/items/ef20f05479ce6f9cee6a15457a28936d?page=0&searchText=Systematikk%20og%20innlevelse>

Vormedal, T. I. (2007). *Perlen i Havgapet*. Vormedal forlag. Hentet 27.03.2021 fra

<https://www.nb.no/items/1115f726d1034a14ffafbc480a41df67?page=0&searchText=perlen%20i%20havgapet>

Yin, R. K. (1994). *Case study research: Design and Methods* (2. Utg.). SAGE Publications.

Figurer:

Figur 1:

Norkart. (19.05.2021). *Bakgrunnskart* (Kart). Kommunekart.com. Hentet fra

<https://kommunekart.com/klient/Fonnakart/?urlid=f862f4a2-3c58-4203-b6cd-c073ce79edb3>

Figur 2:

Norkart. (19.05.2021). *Bakgrunnskart* (Flyfoto). Kommunekart.com. Hentet fra <https://kommunekart.com/klient/Fonnakart/?urlid=ae1981b3-d28a-4583-b896-a2340969bbe0>

Figur 3:

Svendsen, O. Ø. (1983). Lie Elektriske 1983 (Fotografi). Tidsmaskinen.no. Hentet fra <https://tidsmaskinen.no/p/59e3b6ffcf7cdc68038b4567>

Figur 4:

Norkart. (19.05.2021). *Bakgrunnskart* (Flyfoto). Kommunekart.com. Hentet fra <https://kommunekart.com/klient/Fonnakart/?urlid=5070b3cf-27c9-46ef-a756-5050f25cbd9e>

Figur 5:

Norkart. (28.04.2021). *Kommuneplan* (Plankart). Kommunekart.com. Hentet fra <https://kommunekart.com/klient/Fonnakart/?urlid=16fc369b-4bca-4ce3-baac-6f3d7b2cd034>

Figur 6:

Norkart. (28.04.2021). *Kommunedelplan* (Plankart). Kommunekart.com. Hentet fra <https://kommunekart.com/klient/Fonnakart/?urlid=cc972c64-bd3e-4302-8d1d-b62f16bb1266>

Figur 7:

Norkart. (28.04.2021). *Reguleringsplaner* (Plankart). Kommunekart.com. Hentet fra <https://kommunekart.com/klient/Fonnakart/?urlid=fc49ea65-6308-4ea1-8919-4edb3549797f>

Figur 8:

Varne, T. (u.å.). Skudeneshavn (Fotografi). Tidsmaskinen.no. Hentet fra <https://tidsmaskinen.no/p/54eb956ccf7cdca1618b457f>

Figur 9:

Wiik, S. H. (2014). Skudeneshavn (Fotografi). Tidsmaskinen.no. Hentet fra <https://tidsmaskinen.no/p/54d939e7cf7cdc52778b4569>

Figur 10:

Olsen, C. (2020). Vinner (Fotografi). Haugesunds Avis. Hentet fra <https://www.h-avis.no/vant-byggeskikkprisen-i-karmoy-det-er-drommehuset-mitt/s/5-62-1110003>

Figur 11:

Merkesvik, Ø. (2014). Rives (Fotografi). Haugesunds Avis. Hentet fra <https://www.h-avis.no/snart-er-dette-bygget-historie-se-hva-som-kommer/s/5-62-1109165>

Figur 12:

Ivan Eiendom AS. (2014). Ny fasade (Illustrasjon). Haugesunds Avis. Hentet fra <https://www.h-avis.no/snart-er-dette-bygget-historie-se-hva-som-kommer/s/5-62-1109165>

Muntlige kilder

Intervju 1: Informant 1. Kommuneantikvaren i Karmøy kommune

Intervju 2: Informant 2. Utbygger 1

Intervju 3: Informant 3. Rådgiver i Rogaland fylkeskommune

Intervju 4: Informant 4. Utbygger 2

Intervju 5: Informant 5. Byggesaksbehandler i Karmøy kommune

Plandokument

PlanID 670, Kommuneplanens arealdel for Karmøy, 2014-2023

PlanID 675, Kommunedelplan for Skudeneshavn, 2019

PlanID 125, Reguleringsplan Skudeneshavn, 1989

PlanID 113, Reguleringsplan Gamle Skudeneshavn, 1976

8. VEDLEGG

Vedlegg 1 – Utdrag fra kulturminneloven

Vedlegg 2 – Forskrift om fredning av Skudeneshavn kulturmiljø

Vedlegg 3 – Venezia-charteret på norsk

Vedlegg 4 – Godkjenning fra NSD

Vedlegg 5 – Informasjonsskriv

Vedlegg 6 – Intervjuguide

Vedlegg 1:

Utdrag fra Kulturminneloven

§ 2. Kulturminner og kulturmiljøer – definisjoner.

Med kulturminner menes alle spor etter menneskelig virksomhet i vårt fysiske miljø, herunder lokaliteter det knytter seg historiske hendelser, tro eller tradisjon til.

Med kulturmiljøer menes områder hvor kulturminner inngår som del av en større helhet eller sammenheng.

Reglene om kulturminner og kulturmiljøer gjelder så langt de passer også for botaniske, zoologiske eller geologiske forekomster som det knytter seg kulturhistoriske verdier til.

Etter denne lov er det kulturhistorisk eller arkitektonisk verdifulle kulturminner og kulturmiljøer som kan vernes. Ved vurdering av verneverdier kan det i tillegg legges vekt på viktige naturverdier knyttet til kulturminnene.

§ 20. Fredning av kulturmiljø.

Et kulturmiljø kan fredes av Kongen for å bevare områdets kulturhistoriske verdi. Fredningen kan omfatte naturelementer når de bidrar til å skape områdets egenart.

I fredningsvedtak etter første ledd kan Kongen forby eller på annen måte regulere enhver virksomhet og ferdsel i fredningsområdet som er egnet til å motvirke formålet med fredningen. Det samme gjelder fradeling eller bortfeste av grunn til virksomhet som nevnt i første punktum.

Departementet kan i særlige tilfelle gjøre unntak fra vedtak om fredning og fredningsbestemmelser for tiltak som ikke medfører vesentlige inngrep i det fredete området.

§ 22. Regler for saksbehandling.

1. Når et arbeid med fredning etter denne lov (jf. §§ 15, 19 og 20) starter opp skal det tas kontakt med berørte fylkeskommuner og kommuner for å drøfte avgrensning av området,

innhold i fredningsbestemmelser og spørsmål om samtidig oppstart av kommunalt eller regionalt planarbeid og spørsmål for øvrig av betydning for kommunens og fylkeskommunens planarbeid. Kongen kan gi forskrift om samordnet behandling av planer etter plan- og bygningsloven og fredning etter denne lov.

Fredningsmyndigheten skal kunngjøre en melding, som regel i minst 2 aviser som er alminnelig lest på stedet, der det gjøres rede for det påtenkte fredningstiltak og de følger det antas å få. Såvidt mulig bør grunneiere og rettighetshavere underrettes ved brev og gis en rimelig frist for å komme med merknader før forslag utformes.

På et tidlig tidspunkt i forberedelse av fredningssaken skal det søkes samarbeid med offentlige myndigheter, organisasjoner m.v. som har særlig interesse i tiltaket.

2. Når forslag om fredning er utarbeidet skal det kunngjøres i Norsk Lysingsblad og i minst 2 aviser som er alminnelig lest på stedet at forslag om fredning er utlagt til offentlig ettersyn. Kunngjøringen skal beskrive hva forslaget omfatter og gi en rimelig frist for uttalelse som ikke må settes kortere enn seks uker fra kunngjøringen. Såvidt mulig bør grunneiere og rettighetshavere i området underrettes ved brev.

I samarbeid med kunngjøringen skal saken legges fram for berørte statlige fagorganer til uttalelse.

3. Før vedtak om fredning treffes, skal forslaget forelegges kommunestyret. Det kan settes en frist for kommunestyrets uttalelse.

4. Departementet kan treffe vedtak om midlertidig fredning inntil saken er avgjort.

5. Vedtak etter §§ 6, 15, 19 og 20 skal tinglyses.

Kilde:

Kulturminneloven. (1978). *Lov om kulturminner*. (LOV-1978-06-09-50). Lovdata. Hentet 25.01.2021 fra <https://lovdata.no/lov/1978-06-09-50>

Vedlegg 2:

Forskrift om fredning av Skudeneshavn kulturmiljø, Karmøy kommune, Rogaland

Kapittel 1. Formål og omfang

§ 1. Formål

Formålet med fredningen av Skudeneshavn kulturmiljø er å bevare Skudeneshavn som en kilde til kunnskap og opplevelse for dagens og fremtidens generasjoner, og som ressurs for samfunnsutvikling. Skudeneshavn skal sikres som en unik og godt bevart kystby, som viser hvordan et sted har utviklet seg fra strandsted basert på sildefiske, til ladested med variert næringsvirksomhet og bymessige funksjoner i perioden 1800–1940.

Formålet er videre å bevare Skudeneshavn som et godt eksempel på byutviklingshistorie, med hovedvekt på de byggverk og strukturer som forteller om utviklingen av de bymessige funksjonene knyttet til offentlige tjenester, forretningsvirksomhet, frivillig organisasjonsliv og industrialiseringen av samfunnet.

Fredningen av kulturmiljøet skal sikre helheten, sammenhengen, hovedstrukturen og tidsdybden i området. Fredningen skal også sikre de kulturhistoriske og arkitektoniske verdiene i byggverkens eksteriør, og strukturer som gateløp, havnebasseng, kaier, brygger, allmenninger, park, hager og annen grønnstruktur. De historiske, funksjonelle og visuelle sammenhengene skal særlig ivaretas. Bygningseksteriør og strukturer fra tiden etter 1940 skal sikres i den grad det er nødvendig av hensyn til kulturmiljøet. Fredningen skal ikke være til hinder for at Skudeneshavn opprettholdes og videreføres som en levende by med boliger, handel og annen næringsvirksomhet.

§ 2. Omfang

Fredningen omfatter hele eller deler av følgende eiendommer innenfor Gamle Skudeneshavn, Havn og indre havn i Karmøy kommune:

Gnr./bnr. 57/26, 57/27, 57/29, 57/30, 57/31, 57/32, 57/33, 57/34, 57/35, 57/36, 57/37, 57/38, 57/39, 57/40, 57/41, 57/42, 57/43, 57/44, 57/45, 57/46, 57/47, 57/48,

57/49, 57/50, 57/51, 57/52, 57/53, 57/54, 57/55, 57/56, 57/57, 57/59, 57/60, 57/61, 57/62, 57/63, 57/64, 57/65, 57/66, 57/67, 57/68, 57/69, 57/70, 57/71, 57/72, 57/73, 57/74, 57/75, 57/76, 57/77, 57/78, 57/79, 57/80, 57/81, 57/82, 57/83, 57/84, 57/85, 57/86, 57/87, 57/88, 57/89, 57/90, 57/91, 57/92, 57/93, 57/94, 57/95, 57/96, 57/97, 57/98, 57/99, 57/100, 57/101, 57/102, 57/103, 57/104, 57/105, 57/106, 57/107, 57/108, 57/109, 57/110, 57/111, 57/112, 57/113, 57/114, 57/115, 57/116, 57/117, 57/118, 57/119, 57/121, 57/122, 57/123, 57/124, 57/126, 57/127, 57/128, 57/129, 57/130, 57/131, 57/132, 57/133, 57/154, 57/155, 57/160, 57/161, 57/234, 57/238, 57/243, 57/250, 57/251, 57/257, 57/258, 57/259, 57/266, 57/267, 57/279, 57/284, 57/285, 57/293, 57/298, 57/301, 57/313, 57/314, 57/322, 57/323, 57/325, 57/331, 57/332, 57/367, 57/369, 57/373, 57/399, 57/406, 57/416, 57/422, 57/428, 57/436, 57/437, 57/441, 57/446, 57/489, 57/514, 57/522, 57/523, 57/530, 57/534, 57/544, 57/577, 57/580, 57/581, 57/582, 57/588, 57/589, 57/596, 57/600, 57/604, 57/605, 57/611, 57/614, 57/615, 57/621, 57/623, 57/626, 57/627, 57/629, 57/633, 57/634, 57/635, 57/636, 57/637, 57/649, 57/650, 57/654, 57/666, 57/667, 57/701, 57/703, 57/705 samt tollvakthyttta og Skudeneshavn kulturhus.

Området er inndelt i sone A og B.

- a) Sone A omfatter Gamle Skudeneshavn, parken og tollvakthyttta. Bebyggelsen består i all hovedsak av bolighus, men også noen næringslokaler.
- b) Sone B omfatter Havn og deler av indre havn, det nye sentrum som ble bygget på slutten av 1900-tallet. Flere av byggverkene i sone B er delt bolig og næring, med hovedvekt på næring.

Fredningen omfatter alle byggverkernes eksteriør og alle faste konstruksjoner, anlegg og installasjoner innenfor kartavgrensningen. Fredningen omfatter videre alle utvendige arealer herunder kaier, brygger, gårdsrom, gategrunn med gateløp, Havnafjellet, faste belegg, parken og annen grønnstruktur herunder hager.

Kulturmiljøet dekker et areal på 93 204,75 m². Omfanget av fredningen og soneinndelingen går frem av vedlagte kart datert 30. november 2018.

Fredningsforskriften med vedlegg skal oppbevares hos Klima- og miljødepartementet, Riksantikvaren, Rogaland fylkeskommune og Karmøy kommune.

Kapittel 2. Fredningsbestemmelser

§ 3. Forvaltning av sone B

Innenfor sone B skal fasadene mot Kaigata og Kirkevegen i størst mulig grad bevares. Ved behandling av søknader om dispensasjon i sone B, skal kulturminnemyndighetene legge særlig vekt på hensynet til bolig- og næringsutvikling og andre forhold av samfunnsmessig betydning.

§ 4. Fredningsbestemmelser for kulturmiljøet

Innenfor det fredete området må man ha dispensasjon, jf. § 6, for å iverksette tiltak, virksomhet eller ferdsel som er egnet til å skade eller skjemme kulturmiljøet, eller på annen måte motvirke formålet med fredningen.

Følgende aktivitet er forbudt i det fredete området:

- a) rive eller fjerne hele eller deler av byggverkens eksteriør
- b) føre opp nybygg, tilbygg eller påbygg, herunder arker, kobbhus, balkonger, altaner, terrasser og verandaer
- c) iverksette tiltak eller inngrep som kan endre byggverkens eksteriør. Med endringer menes også nytt materialvalg, som skifte av takbelegg, panel, vinduer, dører eller farge
- d) føre opp større skilt eller andre innretninger på byggverkene
- e) foreta større terrenginngrep på gategrunn, gårdsplasser og allmenninger, i parken, hager, kaier og brygger mv.
- f) føre opp faste byggverk, konstruksjoner, anlegg og installasjoner
- g) endre, føre opp eller fjerne plattinger, terrasser og levegger
- h) endre, føre opp eller fjerne gjerder, porter, trapper, rekkverk, kaier, brygger eller forstøtningsmurer mv. Med endring menes også nytt materialvalg eller farge
- i) sprengning, planering, utførelse av omfattende gravearbeid eller fylling opp masser på land eller i sjø
- j) foreta inngrep eller bruksendring som kan endre offentlige uterom som parken, allmenninger, kaier, brygger, gateløp og plasser med hensyn til utforming, avgrensning eller karakter
- k) endre hovedstrukturer, sentrale akser, siktlinjer og utsiktspunkt

- l) endre, føre opp eller fjerne kulturhistoriske elementer, herunder eldre trær i parken, i allmenninger og i gateløp
- m) endre, føre opp eller fjerne gatebelysning
- n) endre eller fjerne belegg i uterom som hager, smug, stier, gater, plasser, kaier eller brygger mv.
- o) iverksette tiltak på private og offentlige tekniske anlegg
- p) etablere nye traseer for infrastruktur knyttet til elektrisitet, vannforsyning, brannberedskap, kommunikasjon og andre tekniske anlegg
- q) endre, stenge eller fjerne gatenett, kaier, brygger, smau, plasser eller fjellknauser.

Listen er ikke uttømmende.

§ 5. Tiltak som ikke krever dispensasjon

Tiltak som ikke fører med seg større endringer kan utføres uten søknad til kulturminnemyndighetene. Hvis det er tvil om tiltaket krever søknad, skal kulturminnemyndighetene kontaktes.

Bestemmelsene i § 4 er ikke til hinder for:

- a) vanlig vedlikehold i samsvar med byggverkens opprinnelig eller eksisterende teknikk, utførelse og materialbruk
- b) oppføring av mindre skilt og andre mindre innretninger som harmoniserer med byggverket og kulturmiljøet for øvrig med hensyn til utforming, materialvalg og plassering
- c) montering av tekniske installasjoner som ikke er synlige fra offentlig tilgjengelige uterom
- d) etablering av ny næringsvirksomhet som ikke medfører inngrep i bygningens eksteriør
- e) etablering og skjøtsel av vegetasjon i private hager
- f) vanlig vedlikehold og reparasjon av murer, gjerder, trapper og porter
- g) oppføring av mindre frittliggende byggverk i private uterom, som for eksempel drivhus mv. Oppsetting av løse installasjoner som ikke medfører inngrep i uterommene, for eksempel huskestativ mv.
- h) vanlig vedlikehold og skjøtsel av gateløp, kaier, brygger, allmenninger, parken og

andre offentlige uterom

- i) planting i eksisterende bed i parken
- j) erstatning av døde trær og busker i offentlig tilgjengelige uterom, med tilsvarende arter eller sorter
- k) erstatning av døde eller levende fremmede planter med økologisk risiko, herunder trær og busker, med liknende arter eller sorter
- l) annet uttak av fremmede organismer med økologisk risiko
- m) ferdsel i forbindelse med militær operativ virksomhet og tiltak i forbindelse med ambulans-, rednings-, politi-, brannvern-, oljevern-, oppsyns-, vedlikeholds- og skjøtselsvirksomhet
- n) vanlig vedlikehold og reparasjon av privat og offentlig infrastruktur, som for eksempel anlegg for elektrisitet, vannforsyning, brannberedskap, kommunikasjon og andre tekniske anlegg, med mindre det endrer det fysiske uttrykket i kulturmiljøet i vesentlig grad
- o) graving i grunnen i forbindelse med vanlig vedlikehold og reparasjon av privat og offentlig infrastruktur. Det eksisterende dekket må etableres på nytt etter inngrepet
- p) oppsetting av midlertidige, løse installasjoner i offentlig tilgjengelige uterom ved tidsbegrensede arrangementer.

Listen er uttømmende.

I sone B er bestemmelsene i § 4 heller ikke til hinder for:

- a) istandsettingstiltak og mindre fasadeendringer for byggverk oppført etter 1940
- b) mindre ombygging av eksisterende byggverk oppført etter 1940, så fremt volum og uttrykk ikke endres og tiltaket ikke er synlig fra Kaigata og Kirkeveien
- c) oppføring av mindre plattinger i terrengnivå og endring av belegg, dersom disse ikke er synlige fra Kaigata og Kirkevegen.

Listen er uttømmende.

§ 6. Dispensasjon

Forvaltningsmyndigheten kan etter søknad i særlige tilfelle gi tillatelse til tiltak som ikke medfører vesentlige inngrep i det fredete kulturmiljøet, jf. kulturminneloven § 20 tredje ledd.

Eksempler på slike tiltak kan være:

- a) istandsetting av byggverk utover vanlig vedlikehold
- b) tilbakeføring av hele eller deler av byggverks eksteriør til en sikker dokumentert tidligere tilstand og i samsvar med byggverkens opprinnelig eller eksisterende teknikk, utførelse og materialbruk
- c) endring av farge
- d) brannsikringstiltak
- e) ny tilkomst til og tilpasning av bosteder og offentlige bygg i samsvar med krav til universell utforming
- f) tiltak i byggverkens eksteriør dersom den opprinnelige strukturen i bebyggelsesmønster, volum, høyde og takform videreføres og kulturmiljøet ikke påvirkes i vesentlig grad
- g) oppføring av nye byggverk på tomter som opprinnelig har vært bebygd. Den opprinnelige strukturen skal videreføres med hensyn til bebyggelsesmønster, volum, høyde og takform. Nybygg skal ta hensyn til eksisterende bebyggelse og kulturmiljøet for øvrig
- h) tilbakeføring av gjerder, porter, terrasser, trapper, rekkverk eller forstøtningsmurer mv. til en sikker dokumentert tidligere tilstand
- i) tilbakeføring av allmenninger eller andre offentlig tilgjengelige uterom til en sikker dokumentert tidligere tilstand
- j) felling av trær
- k) oppføring av mindre konstruksjoner, anlegg og installasjoner av varig eller midlertidig karakter, herunder leskur, holdeplasser, lyktestolper, trapper, og murer mv.
- l) tiltak på private og offentlige tekniske anlegg som går lenger enn vanlig vedlikehold, så fremt det ikke endrer det fysiske uttrykket i kulturmiljøet i vesentlig grad
- m) etablering av ny infrastruktur
- n) endringer av forholdet mellom kjørebane og fortau i gateløpene
- o) endringer og tilbakeføring av gatenett, kaier, brygger, smau eller plasser.

Listen er ikke uttømmende.

I sone B kan det i tillegg gis dispensasjon til:

- a) å rive hele eller deler av byggverk oppført etter 1940, så fremt tiltaket ikke vil endre

kulturmiljøet i vesentlig grad. Byggverk som blir revet skal erstattes av nye bygg som tar hensyn til tilstøtende bebyggelse og kulturmiljøet for øvrig. Strukturen i bebyggelsesmønster, volum, høyde og takform skal videreføres

- b) i unntakstilfeller å rive hele eller deler av byggverk oppført før 1940. Byggverk som blir revet skal erstattes av nye bygg som tar hensyn til tilstøtende bebyggelse og kulturmiljøet for øvrig. Strukturen i bebyggelsesmønster, volum, høyde og takform skal videreføres
- c) oppføring av nybygg og tilbygg og gjennomføring av andre tiltak som er nødvendige for å videreføre bruk eller virksomhet, såfremt endringene ikke får vesentlige konsekvenser for kulturmiljøets hovedpreg
- d) iverksette tiltak som kan forbedre miljøet i samsvar med den historiske karakteren det har hatt
- e) oppføring av nye byggverk på tomter som ikke har vært bebygget. Nybyggene skal harmonere med eksisterende bebyggelse og kulturmiljøet for øvrig. Strukturen i bebyggelsesmønster, volum, høyde og takform skal videreføres.

Listen er ikke uttømmende.

Kapittel 3. Dokumentasjon, forvaltningsplan, skjøtsel og vedlikehold

§ 7. Dokumentasjon

Når forvaltningsmyndigheten gir dispensasjon fra fredningsbestemmelsene kan det stilles vilkår om dokumentasjon av endringene. Dokumentasjonen skal arkiveres hos fylkeskommunen, kommunen og Riksantikvaren.

§ 8. Forvaltningsplan

Det skal utarbeides en forvaltningsplan som beskriver hvordan fredningen skal følges opp i praksis. Planen skal gi utfyllende retningslinjer for forvaltningen av fredningsbestemmelsene. Forvaltningsplanen skal forelegges Riksantikvaren eller den Riksantikvaren gir fullmakt for å sikre at innholdet ivaretar formålet med fredningen. Planen skal oppdateres ved behov.

§ 9. Skjøtsel og vedlikehold

Det kan utarbeides skjøtselsplaner og vedlikeholdsplaner der dette er nødvendig. Slike planer skal forelegges Riksantikvaren eller den Riksantikvaren gir fullmakt, og oppdateres ved behov.

Pålegg om utbedring og vedlikehold av fredete byggverk og anlegg følger reglene i kulturminneloven § 16 – § 18. Det kan gis tilskudd til vedlikehold eller til godkjente

§ 10. Myndighet

Forvaltningsmyndigheten etter denne forskriften er lagt til Riksantikvaren eller den Riksantikvaren gir fullmakt.

§ 11. Endring av forskriften

Departementet kan vedta mindre vesentlige endringer og gi utfyllende bestemmelser om gjennomføring av forskriften.

§ 12. Brudd på bestemmelsene

Overtredelse av § 4 straffes etter kulturminneloven § 27.

§ 13. Iverksetting

Forskriften trer i kraft straks.

Kilde:

Forskrift om fredning av Skudeneshavn kulturmiljø, Karmøy. (2018). *Forskrift om fredning av Skudeneshavn kulturmiljø, Karmøy kommune, Rogaland* (FOR-2018-11-30-1781). Lovdata. Hentet 22.04.2021 fra <https://lovdata.no/LTII/forskrift/2018-11-30-1781>

Vedlegg 3:

Venezia-charteret på norsk

DEFINISJONER

Artikkel 1

Begrepet kulturminne favner enkeltstående byggverk så vel som områder i byer og bygd, der de vitner om en særegen samfunnsform, en betydningsfull utvikling eller en historisk hendelse. Begrepet omfatter ikke bare store, men også beskjedne verk som med tiden har fått en kulturell betydning.

Artikkel 2

Konservering og restaurering av kulturminner er et fag som støtter seg på alle vitenskaper og teknikker som kan bidra til utforskningen og bevaringen av kulturminnene.

Artikkel 3

Målet med konservering og restaurering av kulturminner er å bevare både kunstverket og det historiske vitnesbyrde.

BEVARING

Artikkel 4

Bevaring av kulturminner krever et jevnlig vedlikehold.

Artikkel 5

Samfunnsnyttig bruk av kulturminner letter alltid bevaringen. Slik bruk er derfor ønskelig, men må ikke medføre endringer i bygningers struktur eller utsmykning. Bare innenfor disse begrensningene kan man tenke seg og tillate de endringer som utviklingen av sedvane og bruk krever.

Artikkel 6

Bevaringen av et kulturminne innbefatter vern av omgivelsene i deres målestokk. Der den tradisjonelle omgivelsen består, må denne bevares. Enhver nybygging, riving eller endring som kan ødelegge forholdene i bygningsmassen eller i fargen avvises.

Artikkel 7

Kulturminnet er uatskillelig forbundet med den historien som den bærer vitnesbyrd om og miljøet det befinner seg i. Dette betyr at flytting av hele eller deler av kulturminnet

ikke kan tillates med mindre dette er påkrevet for å verne det, eller at sterke nasjonale eller internasjonale interesser berettiger det.

Artikkel 8

Skulpturer, malerier eller dekorasjoner som er en integrert del av kulturminnet, kan ikke skilles fra det, med mindre dette er den eneste måten å sikre bevaringen på.

RESTAURERING

Artikkel 9

Restaurering er et inngrep som må beholde sin karakter av unntak. Den har som mål å bevare og avdekke kulturminnets estetiske og historiske verdier og bygger på respekt for det gamle materialet og autentiske kilder. Der gjetningen begynner slutter restaureringen. Ved rekonstruksjon som bygger på antagelser, skal alle tilføyelser som regnes som uunnværlige av estetiske eller tekniske årsaker, innordnes i den arkitektoniske komposisjonen og bære preg av vår tid. Restaurering skal alltid forberedes av og følges med arkeologisk og historisk utforsking av kulturminnet.

Artikkel 10

Dersom de tradisjonelle teknikkene viser seg å være uegnede, kan sikringen av kulturminnet ivaretas ved bruk av alle moderne konserverings- og byggeteknikker der virkningen er vitenskapelig bevist og garantert for gjennom erfaring.

Artikkel 11

Gyldige bidrag fra alle epokene for oppførelsen av et kulturminne må respekteres, da enhetlig stil ikke er et mål for en restaurering. Når en bygning inneholder flere former som dekkes av hverandre, kan frigjøringen av en underliggende form bare unntaksvis berettiges. Det forutsettes da at de elementer som fjernes, er av liten interesse, og at det som bringes for dagen utgjør et vitnesbyrd av høy arkeologisk, historisk eller estetisk verdi, og at bevaringstilstanden ansees som tilfredsstillende. Vurderingen av de angjeldende elementers verdi og avgjørelsen om hva som eventuelt kan fjernes, kan ikke overlates til prosjektets ansvarshavende alene.

Artikkel 12

Elementer som skal erstatte manglende deler, må passe harmonisk inn i helheten, idet de også skiller seg ut fra de originale, slik at restaureringen ikke forfalsker de kunstneriske og historiske vitnesbyrdene.

Artikkel 13

Tilføyelser kan bare aksepteres i den grad disse tar hensyn til alle de interessante delene av byggverket, dets tradisjonelle ramme, balansen i komposisjonen og forholdet til omgivelsene.

Artikkel 14

Historiske områder må vies spesiell omsorg for å bevare sin integritet, sikres renovering og vedlikehold, og at områdene kommer til sin rett i samsvar med deres betydning. Konserverings- og restaureringsarbeider som utføres her, bør hente inspirasjon fra prinsippene som er uttrykt i artiklene foran.

UTGRAVNINGER

Artikkel 15

Utgravningsarbeider skal utføres i henhold til vitenskapelige normer og de anbefalinger som er framsatt i de internasjonale prinsipper for arkeologiske undersøkelser, som ble vedtatt av UNESCO i 1956.

Vedlikehold av ruiner samt nødvendige tiltak for konservering og permanent vern av bygningsdeler og løse funn skal sikres. Videre må alt gjøres for å lette forståelsen av det avdekkede kulturminnet, men uten noen gang å forvrengte dets betydning.

Alt rekonstruksjonsarbeid bør likevel a priori utelukkes. Kun sammenføring av eksisterende deler som er gått fra hverandre kan tillates. Innsatte deler for sammenføring skal alltid kunne gjenkjennes og skal kun utgjøre det nødvendige minimum for å sikre kulturminnets bevaring og gjenoppretting av sammenheng i dets former.

DOKUMENTASJON OG PUBLISERING

Artikkel 16

Ved konserverings-, restaurerings- og utgravingsarbeider skal det alltid utarbeides nøyaktig dokumentasjon i form av analytiske og kritiske innberetninger illustrert med tegninger og fotografier. Alle stadier av arbeidene med avdekking, forsterking, sammenføring og innsetting skal inngå i dokumentasjonen, så vel som tekniske og formmessige elementer man har funnet under arbeidets gang. Denne dokumentasjonen deponeres i arkivene til en offentlig institusjon og stilles til disposisjon for forskere. Det anbefales at den blir publisert.

Kilde:

Hansteen, H. J. (2020, 26. mars). *Dette er kulturminnenes internasjonale grunnlov: Venezia-chartrets 16 artikler forklart av arkitekt Hans Jacob Hansteen.*

Fortidsminneforeningen. Hentet 22.05.2021 fra

<https://fortidsminneforeningen.no/aktuelt/venezia-charteret-pa-norsk/>

Vedlegg 4:

Godkjenning fra NSD

30.5.2021 Meldeskjema for behandling av personopplysninger

NSD sin vurdering

Prosjektittel

Masteroppgave i areal og eiendom. Kulturmiljøfredning og by- og tettstedsutvikling

Referansenummer

635018

Registrert

05.03.2021 av Govert Edvar Grindhaug - 140999@stud.hvl.no

Behandlingsansvarlig institusjon

Høgskulen på Vestlandet / Fakultet for ingeniør- og naturvitenskap / Institutt for byggfag

Prosjektansvarlig (vitenskapelig ansatt/veileder eller stipendiat)

Connie Harriet Kapstad Reksten , Connie.Harriet.Reksten@hvl.no, tlf: 55587572

Type prosjekt

Studentprosjekt, masterstudium

Kontaktinformasjon, student

Govert Edvar Grindhaug, gegrindhaug@gmail.com, tlf: 99715258

Prosjektperiode

01.01.2021 - 01.07.2021

Status

18.03.2021 - Vurdert

Vurdering (1)

18.03.2021 - Vurdert

Det er vår vurdering at behandlingen av personopplysninger i prosjektet vil være i samsvar med personvernlovgivningen så fremt den gjennomføres i tråd med det som er dokumentert i meldeskjemaet med vedlegg den 18.03.2021 samt i meldingsdialogen mellom innmelder og NSD. Behandlingen kan starte. MELD VESENTLIGE ENDRINGER

Dersom det skjer vesentlige endringer i behandlingen av personopplysninger, kan det være nødvendig å melde dette til NSD ved å oppdatere meldeskjemaet. Før du melder inn en endring, oppfordrer vi deg til å lese om hvilke type endringer det er nødvendig å melde:

<https://www.nsd.no/personverntjenester/fylle-ut-meldeskjema-for-personopplysninger/melde-endringer-i-meldeskjema>

Du må vente på svar fra NSD før endringen gjennomføres.

<https://meldeskjema.nsd.no/vurdering/6042134c-3488-4019-97f4-89820e76016a/1/2>

30.5.2021 Meldeskjema for behandling av personopplysninger

TYPE OPPLYSNINGER OG VARIGHET

Prosjektet vil behandle alminnelige kategorier av personopplysninger frem til 31.05.2021.

LOVLIG GRUNNLAG

Prosjektet vil innhente samtykke fra de registrerte til behandlingen av personopplysninger. Vår vurdering er at prosjektet legger opp til et samtykke i samsvar med kravene i art. 4 og 7, ved at det er en frivillig, spesifikk, informert og utvetydig bekreftelse som kan dokumenteres, og som den registrerte kan trekke tilbake.

Lovlig grunnlag for behandlingen vil dermed være den registrertes samtykke, jf. personvernforordningen art. 6 nr. 1 bokstav a.

PERSONVERNPRINSIPPER

NSD vurderer at den planlagte behandlingen av personopplysninger vil følge prinsippene i personvernforordningen om:

- lovlighet, rettferdighet og åpenhet (art. 5.1 a), ved at de registrerte får tilfredsstillende informasjon om og samtykker til behandlingen
- formålsbegrensning (art. 5.1 b), ved at personopplysninger samles inn for spesifikke, uttrykkelig angitte og berettigede formål, og ikke behandles til nye, uforenlige formål
- dataminimering (art. 5.1 c), ved at det kun behandles opplysninger som er adekvate, relevante og nødvendige for formålet med prosjektet
- lagringsbegrensning (art. 5.1 e), ved at personopplysningene ikke lagres lengre enn nødvendig for å oppfylle formålet

DE REGISTRERTES RETTIGHETER

Så lenge de registrerte kan identifiseres i datamaterialet vil de ha følgende rettigheter: innsyn (art. 15), retting (art. 16), sletting (art. 17), begrensning (art. 18), og dataportabilitet (art. 20).

NSD vurderer at informasjonen om behandlingen som de registrerte vil motta oppfyller lovens krav til form og innhold, jf. art. 12.1 og art. 13.

Vi minner om at hvis en registrert tar kontakt om sine rettigheter, har behandlingsansvarlig institusjon plikt til å svare innen en måned.

FØLG DIN INSTITUSJONS RETNINGSLINJER

NSD legger til grunn at behandlingen oppfyller kravene i personvernforordningen om riktighet (art. 5.1 d), integritet og konfidensialitet (art. 5.1. f) og sikkerhet (art. 32).

Ved bruk av databehandler (spørreskjemaleverandør, skylagring eller videosamtale) må behandlingen oppfylle kravene til bruk av databehandler, jf. art 28 og 29.

For å forsikre dere om at kravene oppfylles, må dere følge interne retningslinjer og/eller rådføre dere med behandlingsansvarlig institusjon.

OPPFØLGING AV PROSJEKTET

NSD vil følge opp ved planlagt avslutning for å avklare om behandlingen av personopplysningene er avsluttet.

Lykke til med prosjektet!

Tlf. Personverntjenester: 55 58 21 17 (tast 1)

<https://meldeskjema.nsd.no/vurdering/6042134c-3488-4019-97f4-89820e76016a> 2/2

Vedlegg 5:

Informasjonsskriv

Vil du delta i forskningsprosjektet "Kulturmiljøfredning og byutvikling"?

Dette er et spørsmål til deg om å delta i et forskningsprosjekt, hvor formålet er å finne ut hvordan en kulturmiljøfredning påvirker mulighetene for en fremtidig byutvikling. I dette skrivet gir vi deg informasjon om målene for prosjektet, og hva deltakelse vil innebære for deg.

Formål

Forskningsprosjektet er en masteroppgave i arealplanlegging, og omfanget vil bli begrenset deretter.

Problemstillingen til oppgaven er: "Hvordan påvirker en kulturmiljøfredning mulighetene for fremtidig by- og tettstedsutvikling?".

Gjennom kulturminneloven har myndighetene anledning til å foreta en kulturmiljøfredning av bevaringsverdige kulturmiljø. Fredningen innebærer at det blir satt begrensninger i framtidig bruk av arealene som blir fredet. Når dette gjelder store deler av en by, eller et tettsteds sentrum er det fare for at det kan oppstå utfordringer mellom formålet til fredningen og videre by- og tettstedsutvikling. Oppgaven har som formål å se på hvordan kulturmiljøfredning påvirker mulighetene for å utvikle byen videre, og bruker fredningen av Skudeneshavn som case.

Masteroppgaven kan ved godt resultat bli publisert av Høgskulen på Vestlandet. På det viset vil informasjonen kunne bli brukt til videre forskning. Selv kommer jeg ikke til å bruke informasjonen til noen andre formål en masteroppgaven.

Hvem er ansvarlig for forskningsprosjektet?

Høgskulen på Vestlandet er ansvarlig for prosjektet.

Hvorfor får du spørsmål om å delta?

Du får spørsmål om å delta i dette prosjektet fordi din/deres virksomhet, eiendom, prosjekt eller du/dere som rådgiver blir berørt av kulturmiljøfredningen av Skudeneshavn.

Utvalget av intervjuobjekter er blitt gjort ut fra disse kriteriene: Intervjuobjektet driver en virksomhet, eier en eiendom, driver et byutviklingsprosjekt eller er rådgiver innenfor området som er fredet som kulturmiljø i Skudeneshavn. Omtrent 7 personer har fått denne henvendelsen.

Kontaktinformasjonen til deg har jeg fått gjennom kulturavdelingen i Karmøy kommune.

Hva innebærer det for deg å delta?

Å delta i dette prosjektet vil for deg innebære å bli med på et intervju som vil vare en ca. 30-60 min. Spørsmålene vil basere seg på hvordan kulturmiljøfredningen påvirker din/deres virksomhet, eiendom, prosjekt eller rådgivning.

Intervjuet vil bli tatt opp for å sikre at informasjonen som du kommer med blir korrekt gjengitt.

Det er frivillig å delta

Det er frivillig å delta i prosjektet. Hvis du velger å delta, kan du når som helst trekke samtykket tilbake uten å oppgi noen grunn. Alle dine personopplysninger vil da bli slettet. Det vil ikke ha noen negative konsekvenser for deg hvis du ikke vil delta eller senere velger å trekke deg.

Ditt personvern – hvordan vi oppbevarer og bruker dine opplysninger

Vi vil bare bruke opplysningene om deg til formålene vi har fortalt om i dette skrivet. Vi behandler opplysningene konfidensielt og i samsvar med personvernregelverket.

Det er bare veileder ved Høgskulen på Vestlandet, og student Govert Edvar Grindhaug som vil ha tilgang til opplysningene.

Personopplysninger og intervju vil bli lagret på en disk som ikke er koblet til nett. Disken vil være lagret i et innelåst skap.

De som kjenner til adresser innenfor fredningsområdet, ansatte i virksomheter og det offentlige vil ha mulighet for å kunne gjenkjenne personer i oppgaven. Navnet ditt eller annen personlig informasjon vil ikke bli publisert i oppgaven.

Hva skjer med opplysningene dine når vi avslutter forskningsprosjektet?

Opplysningene anonymiseres når oppgaven er godkjent, noe som etter planen er i løpet av juni 2021. Opptaket fra intervjuet og andre personopplysninger blir slettet når oppgaven er levert.

Dine rettigheter

Så lenge du kan identifiseres i datamaterialet, har du rett til:
innsyn i hvilke personopplysninger som er registrert om deg, og å få utlevert en kopi av opplysningene,
å få rettet personopplysninger om deg,
å få slettet personopplysninger om deg, og
å sende klage til Datatilsynet om behandlingen av dine personopplysninger.

Hva gir oss rett til å behandle personopplysninger om deg?

Vi behandler opplysninger om deg basert på ditt samtykke.

På oppdrag fra Høgskulen på Vestlandet har NSD – Norsk senter for forskningsdata AS vurdert at behandlingen av personopplysninger i dette prosjektet er i samsvar med personvernregelverket.

Hvor kan jeg finne ut mer?

Hvis du har spørsmål til studien, eller ønsker å benytte deg av dine rettigheter, ta kontakt med:

Høgskulen på Vestlandet ved *Connie Harriet Kapstad Reksten*. Tel: +47 55 58 75 72, Epost: connie.harriet.reksten@hvl.no

Vårt personvernombud: *Trine Anikken Larsen*. Tel: +47 55 58 76 82, Mob: +47 913 65 920, Epost: Trine.Anikken.Larsen@hvl.no

Hvis du har spørsmål knyttet til NSD sin vurdering av prosjektet, kan du ta kontakt med: NSD – Norsk senter for forskningsdata AS på epost (personverntjenester@nsd.no) eller på telefon: 55 58 21 17.

Med vennlig hilsen

Connie Harriet Kapstad Reksten
(veileder)

Govert Edvar Grindhaug

Samtykkeerklæring

Jeg har mottatt og forstått informasjon om prosjektet Kulturmiljøfredning og Byutvikling, og har fått anledning til å stille spørsmål. Jeg samtykker til:

å delta i Intervju
at opplysninger om meg publiseres slik at jeg kan gjenkjennes, slik som nevnt under overskriften "Ditt personvern" i 4. avsnitt.

Jeg samtykker til at mine opplysninger behandles frem til prosjektet er avsluttet

(Signert av prosjektdeltaker, dato)

Vedlegg 6:

Intervjuguide

Informasjon

Takk for at du tar deg tid til å møte meg til intervju som en del av min masteroppgave. Tema for oppgaven er kulturmiljøfredning og mulighetene for fremtidig by- og tettstedsutvikling på et mindre sted. Formålet med intervjuet er å undersøke hvordan de som har en relasjon til et fredet kulturmiljø opplever fredningen.

Fredningen av Skudeneshavn er delt inn i sone A (Gamle Skudeneshavn) og B (Havn). I dette intervjuet ser vi på nærmere på sone B hvor dagens sentrum ligger.

Oppgavens problemstilling er hvordan en kulturmiljøfredning påvirker mulighetene for en fremtidig by- og tettstedsutvikling. Videre har den som underspørsmål hvordan kulturmiljøfredning fungerer etter intensjonene med utgangspunkt i et mindre sted?

Til forvaltningen:

Jeg ønsker å få et innblikk i Forvaltningens tanker rundt kulturmiljøfredningen. Dette for å undersøke hva de tenker om mulighetene for en fremtidig byutvikling, og om fredningen fungerer etter intensjonen.

Til utbyggere:

Jeg ønsker å få et innblikk i hvordan utbyggere forholder seg til, og opplever kulturmiljøfredningen av Skudeneshavn. Dette for å undersøke hva de tenker om mulighetene for en fremtidig byutvikling, og om fredningen fungerer etter intensjonen.

1. Oppstart

Forvaltningen:

Hvilke stilling har du?

Hvor lenge har du jobbet med dette?

1.3. Hvilke fagbakgrunn har du?

Utbyggere:

- 1.1. Hvor lenge har du vært i bransjen?
- 1.2. Har du vært borti kulturminner, eller fredning i tidligere prosjekt? Hvordan var evt. Din opplevelse av dette?

2. Fredningsprosess**Forvaltningen:**

- 2.1. Hvordan opplevde du prosessen og dens varighet frem mot at fredningen av Skudeneshavn ble vedtatt?
- 2.2. Hvordan var samarbeidet mellom kommune, fylkeskommune og riksantikvar var i prosessen?
- 2.3. Hvordan var samarbeidet mellom de ulike avdelingene i kommunen i prosessen?
- 2.4. Hvordan tenker du muligheten for medvirkning i fredningsprosessen opplevdes for utbyggere, handelsstand, næringsliv osv., og på hvilken måte vil du si at de har engasjert seg og tatt del i prosessen?
- 2.5. Hvordan opplever du at fredningen blir mottatt i lokalsamfunnet? Hvordan er holdningene til fredningen?
- 2.6. Hva tenker du egentlig om fredning som virkemiddel for bevaring av Skudeneshavn?

Utbyggere:

- 2.1. Hvordan opplevde du prosessen og dens varighet frem mot at fredningen av Skudeneshavn ble vedtatt?
- 2.2. Hvordan opplever du at fredningen blir mottatt i lokalsamfunnet? Hvordan er holdningene til fredningen?
- 2.3. Hvordan var mulighetene for medvirkning i fredningsprosessen, og på hvilken måte vil du si at handelsstanden har vært engasjert og delaktige i fredningsprosessen?
- 2.4. Hva tenker du egentlig om fredning som virkemiddel for bevaring av Skudeneshavn?

3. Vekst og vern

- 3.1. Kan du komme på noen eksempler hvor man har sett at man har klart å tilrettelegge for både vekst og vern i Skudeneshavn?
- 3.2. Kan du se for deg eksempler eller situasjoner der kulturmiljøfredningen kan bidra positivt til videre byutvikling i Skudeneshavn?

3.3. På hvilken måte opplever du at kulturmiljøfredningen påvirker mulighetene for byutvikling i Skudeneshavn sentrum?

3.4. På hvilken måte kan fredningen av kulturmiljøet i Skudeneshavn bidra positivt til markedsføringen av byen?

3.5. Kan du komme med eksempler på hvor kulturmiljøfredningen ikke har vært til hinder, eller eksempler der den er til hinder for at Skudeneshavn opprettholdes som en levende by?

4. Skudeneshavn som kulturmiljø

Forvaltningen:

4.1. Tenker du at dere har en annen forståelse av hvordan kulturmiljøet skal forvaltes enn riksantikvar og fylkeskommune? Er det forskjell på dette også mellom kulturavdelingen, planavdelingen og teknisk etat?

4.2. Tenker du at utbyggere og handelsstand/næringsliv har samme forståelse som dere for hva som er best mulig forvaltning av Skudeneshavn som kulturmiljø?

4.3. Hvilke verdier tenker du at vi forvalter for kommende generasjoner i kulturmiljøet Skudeneshavn?

4.4. Hva tenker du om muligheten for kommende generasjoner til å få innblikk i tiden etter 1940 når disse kulturminnene har lavere verdi utfra fredningens forskrift?

4.5. Hva tenker om gamle bygningsdeler på bygningene i kulturmiljøet Skudeneshavn (feks. gamle takstein eller vinduer)?

4.6. Tenker du at en bygning er mest original når den er tilbakeført til sin opprinnelige stand, eller når den bærer preg av endringer som har blitt foretatt opp gjennom årene?

4.7. Hva tenker du er forskjellen på Gamle Skudeneshavn og Havn?

4.8. Nå har vi vært innom begrepene fredning, vekst og vern og originalitet. Tenker du at dere, riksantikvaren, fylkeskommunen, utbyggere og handelsstand/næringsliv har samme forståelse av disse begrepene innebærer?

Utbyggere:

4.1. Tenker du at det offentlige og handelsstand/næringsliv har samme forståelse som dere for hva som er best mulig forvaltning av Skudeneshavn som kulturmiljø?

4.2. Hvilke verdier tenker du at vi forvalter for kommende generasjoner i kulturmiljøet Skudeneshavn?

4.3. Hva tenker du om muligheten for kommende generasjoner til å få innblikk i tiden etter 1940 når disse kulturminnene har lavere verdi utfra fredningens forskrift?

- 4.4. Hva tenker om gamle bygningsdeler på bygningene i kulturmiljøet Skudeneshavn (feks. gamle takstein eller vinduer)?
- 4.5. Tenker du at en bygning er mest original når den er tilbakeført til sin opprinnelige stand, eller når den bærer preg av endringer som har blitt foretatt opp gjennom årene?
- 4.6. Hva tenker du er forskjellen på Gamle Skudeneshavn og Havn?
- 4.7. Nå har vi vært innom begrepene fredning, vekst og vern og originalitet. Tenker du at dere og det offentlige har samme forståelse av disse begrepene innebærer?

5. Avslutningsvis

Forvaltningen:

- 5.1. Hvordan er forholdet mellom dere og utbyggere og handelsstand/næringsliv?
- 5.2. Hvordan er forholdet og dialogen mellom de ulike avdelingene i kommunen når det kommer til fredningen i dag?
- 5.3. Opplever du at visjon og praksis står i sammenheng til hverandre når det kommer til kulturmiljøfredningens mål?
- 5.4. Kan du komme på noe som kunne gjort at forvaltningen av kulturmiljøet hadde fungert bedre?
- 5.5. Tenker du at de tingene vi har pratet om er viktige?
- 5.6. Er det noe mer du tenker at det kan være interessant for meg å vite om, eller noe du vil legge til? Som for eksempel personer å snakke med, avisartikler eller andre dokumenter?

Til utbyggere:

- 5.1. Hvordan er forholdet mellom dere som utbyggere og fredningsmyndighetene?
- 5.2. Hvordan har dialogen vært med de ulike avdelingene i kommunen?
- 5.3. Opplever du at visjon og praksis står i sammenheng til hverandre når det kommer til kulturmiljøfredningens mål?
- 5.4. Kan du komme på noe som kunne gjort at forvaltningen av kulturmiljøet i Skudeneshavn hadde fungert bedre?
- 5.5. Tenker du at de tingene vi har pratet om er viktige?
- 5.6. Er det noe mer du tenker at det kan være interessant for meg å vite om, eller noe du vil legge til? Som for eksempel personer å snakke med, avisartikler eller andre dokumenter?